

บทบรรณาธิการ

วารสารห้องสมุดฉบับนี้ คือ ปีที่ 64 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563) วารสารวิชาการทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ออกเผยแพร่มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับเป็นความภูมิใจอย่างยิ่งของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฯ และกองบรรณาธิการชุดนี้

บทความในฉบับนี้ แบ่งเป็นบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ มีงานเขียนหลากหลาย ทั้งวิจัย ประมวล-วิเคราะห์ บรรณาการ ทันเหตุการณ์ ถอดบทเรียน และเชื่อมต่อดนตรีบท บทความวิจัย ได้แก่ เรื่อง “สภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ” โดย ทรศนพร ระหงส์ น้าทิพย์ วิภาวิน จิรบดี เตชะเสน และจิตติมา ธรรมบำรุง บทความวิชาการ ได้แก่ เรื่อง “แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม” โดย นราธิป ปิติชนบท เรื่อง “พฤติกรรมสารสนเทศในยุคโควิด-19” โดย จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน เรื่อง “ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน : มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติอาเซียน” โดย ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคทกาล การเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน และบทความที่ชมพูนุช สราวุธ และเพียงขอบฟ้า ปัญญาเพ็ชรร่วมกันถอดบทเรียนจากประสบการณ์ในเรื่อง “จาก Medical Book Days สู่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

ส่งท้ายด้วย บทความปริทัศน์ เรื่อง “การสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019” โดย กัลยา ยังสุขยิ่ง ประธานแผนกวิชาการ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ นำเสนอผลการสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทย ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เป็นการย้ำบทบาทที่สำคัญของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฯ

สุดท้ายนี้ ขอเรียนเชิญสมาชิกสมาคม ฯ และผู้สนใจ ส่งบทความเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ณ เวทีนี้ ตามวัตถุประสงค์ของวารสารห้องสมุด คือ ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความแนวคิด นวัตกรรม ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เป็นสื่อกลางในการนำเสนอ อภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อร่วมกันพัฒนาวงการวิชาการและวิชาชีพ **พัฒนาตนเอง-พัฒนาสังคม**

รุ่งทิพย์ ห่อโนทยาน

ประธานแผนกวารสารและสื่อวิชาการ สมาคมห้องสมุดฯ

บรรณาธิการ

วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (TLA Bulletin)

ปีที่ 64 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

ISSN: 0857-0086

สารบัญ

	หน้า
บรรณาธิการ	i
รัฐทิพย์ ห่อวโนทยาน	
บทความวิจัย	
สภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ	1
ทรรศนพร ระหงษ์ นันทิพย์ วิภาวิน จิรบดี เตชะเสน วิดีมา ธรรมบำรุง	
บทความวิชาการ	
แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม	16
นราธิป ปิณฑนบดี	
พฤติกรรมสารสนเทศในยุคโควิด-19	36
จุฑาทิพย์ จันทร์ลูน	
ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน : มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติอาเซียน	50
ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคนทาล	
จาก Medical Book Days สู่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	65
ชมพูนุช สราวุธเคชา เพียงขอบฟ้า ปัญญาเพชร	
บทความปริทัศน์	
การสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ไวรัสโคโรนา 2019	80
กัลยา ยังสุขยิ่ง	

สภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ

พรรณสนพร ระหงษ์¹

น้ำทิพย์ วิภาวิน² จิรบดี เตชะเสน³ จิตติมา ชรรมบำรุง⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่าการจัดเก็บเอกสารกลางมีแนวทางการจัดการเอกสารของหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 และมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) ได้แก่ การบริหารงานด้วยการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบการจัดเก็บเอกสาร มอบหมายหน้าที่และจัดสรรบุคลากร ขั้นตอนการดำเนินงานด้วยการวางระบบงานจัดเก็บเอกสารตั้งแต่การสำรวจเอกสาร วิเคราะห์ภารกิจจัดทำแผนการจัดหมวดหมู่เอกสาร เกณฑ์การประเมินคุณค่าเอกสาร พัฒนาระบบงานสารบรรณ และสงวนรักษาเอกสารด้วยวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการจัดเก็บเอกสาร หน่วยงานสามารถนำไปเป็นแนวทางการจัดเก็บเอกสาร ลดการทำงานที่ทำให้เกิดความล่าช้าไม่ชัดเจน ควบคุมและจัดเก็บเอกสารได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การจัดเก็บเอกสารกลาง กองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ

¹ นักศึกษา แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อีเมล: thadsanaporn03@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำแขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อีเมล: namtip.wip@stou.ac.th

³ อาจารย์ประจำแขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อีเมล: chirabodee.Tej@stou.ac.th

⁴ นักวิชาการอาวุโส งานจัดการความรู้ ฝ่ายบริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีเมล: titima@nstda.or.th
งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการเป็นศูนย์กลางการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ หลักสูตรมหาบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

The current status of Central Filing System for Archives and Library Division,

Ministry of Foreign Affairs

Thadsanaporn Rahong¹

Namtip Wipawin² Chirabodee Tejasen³ Titima Thumbumrung⁴

Abstract

This study aims to explore the current status of records management of the Central Filing System for Archives and Library Division, Ministry of Foreign Affairs. A qualitative research approach, involving interviews and document analysis was adopted.

The suggest that records management of Archives and Library Division, Ministry of Foreign Affairs conforms with The Guidelines for Records Management of Public Sector According to The National Archives Act B.E.2556 and ISO15489-1:2016 Information and documentation - Records management. The filing system, deploy the role of recording management to the employee, discovery and analysis activity to create a classification scheme, appraisal, preservation by tool and technology, conduct post-Implementation review and development. Furthermore, the result also shows that employees are an important factor to make the Central Filing System. With the organizational structure working process and information technology systems, the department is able to plan and control the storage of documents appropriately, reduce the work that causes unclear delays.

Keywords: Central Filing, Archives and Library Division, Ministry of Foreign Affairs

¹Department of Information Science, Faculty of Liberal Arts,
Sukhothai Thammathirat Open University. e-mail: thadsanaporn03@gmail.com

²Department of Information Science, Faculty of Liberal Arts,
Sukhothai Thammathirat Open University. e-mail: namtip.wip@stou.ac.th

³Department of Information Science, Faculty of Liberal Arts,
Sukhothai Thammathirat Open University. e-mail: chirabodee.Tej@stou.ac.th

⁴Science and Technology Knowledge Services: STKS,
National Science and Technology Development Agency (NSTDA). e-mail: titima@nstda.or.th

บทนำ

เอกสารเป็นข้อมูลหรือสารสนเทศที่มีการบันทึกไว้ทุกรูปแบบ โดยหน่วยงานเป็นผู้จัดทำหรือรับไว้เพื่อดำเนินกิจกรรมขององค์กร การจัดเก็บเอกสารจึงเป็นงานที่มีความสำคัญต่อบุคคล องค์กร และประเทศชาติ เนื่องจากเอกสารเป็นทรัพยากรในการปฏิบัติงาน บริหารงาน วางแผน ตัดสินใจ เป็นพยานหลักฐานทางกฎหมาย มีคุณค่าต่อการค้นคว้าวิจัยและประวัติศาสตร์ช่วยพัฒนา สังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษนั้นเอกสารสำคัญของรัฐต้องได้รับการคุ้มครองและมีศูนย์กลางในการจัดเก็บเอกสาร ประเทศออสเตรเลียมีแนวทางการจัดเก็บเอกสาร จัดทำแผนการจัดหมวดหมู่และการทำลายเอกสาร เป็นต้น (Office of the Official Information Commission, 2000) การจัดเก็บเอกสารเป็นไปตามวงจรชีวิตของเอกสารหรือกระแสการใช้ ได้แก่ เอกสารระหว่างกระแสการใช้งาน ถึงกระแสการใช้งานและสิ้นกระแสการใช้งาน ซึ่งองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (ISO) ได้กำหนดมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) เพื่อเป็นแนวทางให้องค์การนำไปประยุกต์ใช้บริหารการจัดการเอกสารทั้งกระดาศและอิเล็กทรอนิกส์ (ISO, 2016) ประเทศไทยมีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติเพื่อให้คำแนะนำ สนับสนุนการจัดเก็บเอกสาร และสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดให้หน่วยงานรัฐจัดเก็บเอกสารเพื่อใช้ปฏิบัติงานและให้บริการแก่ประชาชน รวมทั้ง กฎ ระเบียบต่าง ๆ เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ.2556 สำหรับแนวทางการจัดเก็บ รักษา ดำเนินการด้านเอกสาร ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544 สำหรับการเก็บรักษาข้อมูลข่าวสารลับไว้ในที่ปลอดภัย. เป็นต้น

กระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจดูแลผลประโยชน์ของประเทศชาติ เจริญสร้างความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนานาประเทศ จึงมีผลผลิตของข้อมูล เอกสารที่หลากหลายสำหรับการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง เพื่อการตัดสินใจวางแผน เป็นพยานหลักฐาน และข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ เช่น ประวัติบุคคล ภาพถ่าย รายงานการประชุม รายงานการเยือน สนธิสัญญาและความตกลง เป็นต้น เอกสารเหล่านี้ต้องมีการจัดเก็บเอกสารที่ดี เพื่อบรรวบรวมเอกสารให้เป็นหมวดหมู่ ปลอดภัยไม่ชำรุดเสียหาย เกิดความสะดวกเมื่อต้องการใช้งาน กระทรวงฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้จึงจัดตั้งกองบรรณสารและห้องสมุดขึ้นและกำหนดอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2558 คือ เป็นศูนย์กลางในการจัดเก็บ การใช้ประโยชน์ และการวางระบบการจัดเก็บเอกสารกลาง ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง (Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand, 2018)

การจัดเก็บเอกสารของหน่วยงานภาครัฐยังพบปัญหาในการปฏิบัติงานหลายรูปแบบ จากงานวิจัยการจัดเก็บเอกสารของกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ พบอุปสรรคด้านการควบคุมเอกสารที่มีจำนวนมาก ปัญหาการโยกย้ายบุคลากร (Wayakum, 2005) เช่นเดียวกับสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ขอนแก่นพบปัญหาด้านการจัดสรรบุคลากร ผู้ที่ประเมินเอกสารไม่มีความรู้ความเข้าใจนำไปสู่การทำงานที่ล่าช้า (Vongcharee & Kabmala, 2014) หรือกรณีศึกษา: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถส่งมอบเอกสารได้ เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากหน่วยงาน ไม่มีกระบวนการที่เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสาร (Kootiem & Poolsatititwat, 2018) ซึ่งหน่วยงานภาครัฐก็พยายามปรับปรุงการจัดเก็บเอกสาร เช่น จัดทำคู่มือการจัดเก็บเอกสารของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 เพื่อจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบหมวดหมู่และสามารถทำลายเอกสารได้อย่างถูกต้อง และคู่มือมาตรฐานการจัดเก็บเอกสารของกรมชลประทาน การจัดเก็บเอกสารของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ ก็ได้พัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาโครงสร้างหน่วยงานจัดสรรบุคลากร วางแผนระบบงานจัดเก็บเอกสารที่เหมาะสม ตอบสนองแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ ในการเสริมสร้างสถานะเชิงยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ของไทยในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร

ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเป็นศูนย์กลางการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ จึงศึกษาสภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อการวางนโยบายและแนวปฏิบัติในการปฏิบัติงานที่ดี ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจระบบการเก็บเอกสารได้โดยรวดเร็ว ลดการทำงานที่ทำให้เกิดความล่าช้าไม่ชัดเจน ควบคุมและจัดเก็บเอกสารได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ

นิยามเชิงปฏิบัติการ

สภาพการจัดเก็บเอกสารกลาง หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานของกองบรรณสารและห้องสมุดกระทรวงการต่างประเทศ ในสถานภาพปัจจุบัน ประกอบด้วย การบริหารงาน คือ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ กฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โครงสร้างการแบ่งงาน การจัดสรรบุคลากร

และขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ประเภทของเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงาน กระบวนการในการปฏิบัติงาน

เอกสารกลาง หมายถึง เอกสารของหน่วยงานในสังกัด กระทรวงการต่างประเทศ เป็นเอกสารที่อยู่ในระบบการจัดเก็บเอกสารกลาง ตามอำนาจหน้าที่ของกองบรรณสารและห้องสมุด คือเป็นศูนย์กลางในการจัดเก็บ การใช้ประโยชน์ และการวางระบบการจัดเก็บเอกสารกลางของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง

มาตรฐานการจัดการเอกสาร หมายถึง มาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) _เพื่อใช้ในการจัดการเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มุ่งหวังที่จะควบคุมเอกสารให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ เป็นหลักการและแนวคิดในการวางระบบการจัดการเอกสารขององค์กร ทั้งระหว่างการใช้งาน กึ่งใช้งาน พ้นการใช้งาน การจัดทำแผนหมวดหมู่จัดเก็บเอกสารและตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสาร นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจัดการเอกสารทั้งเอกสารกระดาษและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีแนวทางการจัดการเอกสาร 8 ขั้นตอน จากคู่มือของ DIRKS ซึ่งเป็นคู่มือให้คำแนะนำผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเอกสารที่ใช้มาตรฐานมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) ในการจัดการเอกสาร ได้แก่ ขั้นตอน A การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นขององค์กร ขั้นตอน B การวิเคราะห์ภารกิจขององค์กร ขั้นตอน C การกำหนดความต้องการด้านการจัดการเอกสารขององค์กร ขั้นตอน D การประเมินระบบปัจจุบัน ขั้นตอน E การกำหนดกลยุทธ์การจัดการเอกสารขององค์กร ขั้นตอน F การออกแบบระบบการจัดการเอกสารขององค์กร ขั้นตอน G การดำเนินงานระบบการจัดการเอกสาร ขั้นตอน H ดำเนินการทบทวนระบบหลังจากใช้งานแล้ว

แนวทางการจัดการเอกสารหน่วยงานของรัฐ หมายถึง แนวทางการจัดการเอกสารของหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่มีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม องค์กรตามรัฐธรรมนูญ อธิบายถึงลักษณะและแนวทางการจัดการเอกสาร ประกอบไปด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ 1) จัดตั้งฝ่ายจัดการเอกสารขององค์กร 2) จัดทำแบบแผนการจัดหมวดหมู่เอกสาร 3) กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณค่าเอกสาร 4) พัฒนาระบบงานสารบรรณ 5) สงวนรักษาเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรฝ่ายบรรณสาร กองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 28 คน โดยเลือกประชากรแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ด้านการจัดเก็บเอกสาร

เพื่อให้ได้รับข้อมูลได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งผู้วิจัยมีประสบการณ์การทำงานและใกล้ชิดกับประชากรกลุ่มนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารตามแนวทางการจัดการเอกสารของหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 และมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด ด้านการบริหารงานและขั้นตอนการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ประมวลและเรียงเรียงข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์

สรุปผลการวิจัย

สภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศพบว่าจำแนกเป็น 2 ด้าน คือ การบริหารงานและด้านขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ด้านการบริหารงาน

การจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด มีการจัดตั้งฝ่ายจัดการเอกสารขององค์กร ออกนโยบาย กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และจัดสรรตำแหน่งบุคลากร การบริหารงานจัดเก็บเอกสาร โดยการสำรวจ วิเคราะห์ภารกิจขององค์กร เพื่อกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แนวปฏิบัติในการดำเนินงาน ดำเนินแนวทางการจัดการเอกสารหน่วยงานของรัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 และการจัดเก็บเอกสารของหน่วยงานภาครัฐตามมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) คือ กองบรรณสารและห้องสมุด เป็นหน่วยงานตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดเก็บ การใช้ประโยชน์ และการวางระบบการจัดเก็บเอกสารกลางของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง

กองบรรณสารและห้องสมุดเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดของสำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศโดยการแบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 ฝ่าย โดยมีฝ่ายบรรณสารเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการจัดเก็บเอกสารตามภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศ ดังนี้ รับมอบเอกสารจากหน่วยงานของกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อนำมาจัดเก็บและใช้ประโยชน์ เป็นศูนย์จัดเก็บเอกสารกลาง ประเมินคุณค่าเอกสารเพื่อดูแลรักษาหรือกำจัดทำลาย ดูแลการจัดหมวดหมู่เอกสารและจัดทำดัชนีของเอกสารเพื่อให้บริการค้นคว้าข้อมูลและเป็นศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ทำให้การจัดเก็บ

เอกสารขององค์กรเป็นไปอย่างเป็นระบบ หน่วยงานมีข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว นอกจากนี้ยังบริหารงานจัดเก็บเอกสารโดยใช้ กฎ ระเบียบ ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 ฉบับแก้ไขพ.ศ. 2548 และพ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544 เพื่อการเก็บรักษา ยืม-คืน ส่งมอบและทำลายหนังสือราชการ ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองหนังสือราชการของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2527 ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐจัดทำระบบการเก็บเอกสาร รักษา ดำเนินการ และส่งมอบเอกสาร

การจัดแบ่งโครงสร้างการทำงาน ฝ่ายบรรณสารเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจการจัดเก็บเอกสาร จัดสรรบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บเอกสารให้มีจำนวนเพียงพอ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการจัดเก็บเอกสาร ประกอบด้วยข้าราชการและพนักงานจ้างเหมาบริการ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ 1) บุคลากรปฏิบัติงานประจำฝ่ายบรรณสาร ด้านถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์หลัก ได้แก่ บรรณารักษ์ เจ้าพนักงานห้องสมุด พนักงานจัดระบบเอกสาร และ 2) พนักงานจัดระบบเอกสาร ปฏิบัติงานประจำหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ด้านถนนศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดสรรตามความเหมาะสม เช่น กรมการกงสุล มีผู้ปฏิบัติงานประจำหน่วยงาน 4 คน เนื่องจากมีเอกสารที่หลากหลายและมีการึกิจมาก กรมยุโรป มีผู้ปฏิบัติงานประจำหน่วยงาน 1 คน เป็นต้น ผลการประเมินและการสำรวจความพึงพอใจ ปี พ.ศ. 2562 พบว่าการจัดสรรบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานในแต่ละหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยได้รับคำชมเชย เจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติงานมีความเหมาะสม เพียงพอต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มเวลา

2. ด้านขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนการดำเนินงานมีการจัดทำแผนการจัดหมวดหมู่เอกสาร กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณค่าเอกสาร พัฒนาระบบงานสารบรรณเพื่อการจัดเก็บเอกสาร รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรเพื่อจัดเก็บ สงวนรักษาเอกสาร การดำเนินงานระบบและติดตามผล ตรวจสอบ ประเมินระบบอย่างสม่ำเสมอ ดำเนินแนวทางการจัดการเอกสารหน่วยงานของรัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 และการจัดเก็บเอกสารของหน่วยงานภาครัฐตามมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) คือ ระบบงานจัดเก็บเอกสารกลาง ประกอบด้วย ประเภทของเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงาน กระบวนการในการปฏิบัติงาน ดังนี้

2.1 ประเภทของเอกสาร คือ เอกสารที่จัดเก็บและให้บริการเป็นเอกสารราชการ 6 ประเภท ได้แก่ หนังสือภายนอก หนังสือภายใน หนังสือประทับตรา หนังสือสั่งการ หนังสือประชาสัมพันธ์ เอกสารนี้ผลิตขึ้นหรือรับไว้เพื่อดำเนินภารกิจของหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์พบว่าลักษณะเนื้อหาของเอกสารสอดคล้องกับภารกิจงานของกระทรวงการต่างประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น งานด้านพิธีการทูต งานด้านเศรษฐกิจ การเจรจากับประเทศต่าง ๆ การหาหรือสร้างความสัมพันธ์ งานบริหารทั่วไป เป็นต้น ดำเนินการวางระบบการจัดเก็บเอกสารเหล่านั้นด้วยการจัดทำแผนการจัดหมวดหมู่เอกสาร เริ่มจากการสำรวจ จัดทำหมวดหมู่เอกสารของกระทรวงฯ ในปี พ.ศ. 2537 โดยจ้างบริษัท Interactive ต่อมากองบรรณสารฯ ได้ดำเนินการเองโดยนำแนวคิดระบบการจัดเก็บเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1965 มาผสมผสานและจัดกลุ่มเอกสารให้สอดคล้องตามภารกิจงานเป็น 9 กลุ่ม รวมทั้งจัดทำตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับใช้คัดเลือกเอกสาร เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสำรวจเอกสารเพื่อส่งมอบหรือทำลายทุกปี เพื่อควบคุมปริมาณเอกสารและสถานที่จัดเก็บเอกสารให้เหมาะสม และการใช้โปรแกรมระบบงานจัดเก็บเอกสาร (central filing system) เป็นเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสาร เช่น บันทึกรายการจัดเก็บเอกสาร ค้นหา ยืม-คืน ออกรายงาน สถานะของแฟ้มเมื่อมีการกำจัดแฟ้มหรือโอนย้ายไปยังหอจดหมายเหตุฯ เป็นต้น การจัดเก็บเอกสารในระบบ เรียงตามตัวเลขและปี พ.ศ. มีเครื่องมือช่วยสืบค้นในระดับ Advance search และเครื่องสแกนเอกสารเพื่อสงวนรักษาเอกสารในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล ซึ่งดำเนินงานร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดสรรพื้นที่การจัดเก็บในระบบ

2.2 คู่มือการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1) คู่มือปฏิบัติงานสำหรับการจัดหมวดหมู่เอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ ชื่อว่า “คู่มือบัญชีการแบ่งกลุ่มเรื่อง ลักษณะงาน และหัวเรื่องย่อย” มีหมวดหมู่ 9 กลุ่มงาน ได้แก่ การบริหาร การทูตและการกงสุล การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาและสังคม คมนาคม วิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการเกษตร แบ่งเป็น 99 ลักษณะงาน และ 999 หัวเรื่อง เป็นระบบจัดเก็บเอกสารในปัจจุบันและเผยแพร่เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน 2) คู่มือปฏิบัติงานสำหรับกำหนดอายุการเก็บเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ ชื่อว่า “ตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ” สำหรับจัดเก็บเอกสารและใช้พิจารณาคัดเลือกเอกสาร และ 3) งานสารบรรณ พัฒนาเทคโนโลยีสำหรับงานจัดเก็บเอกสาร คือ โปรแกรมระบบงานจัดเก็บเอกสาร (central filing system) เพื่อจัดเก็บเอกสารประเภทกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องสแกนเอกสารสำหรับรักษาเอกสารที่มีคุณค่าและต้องการจัดเก็บในระยะยาว

2.3 กระบวนการในการปฏิบัติงาน

จัดเก็บเอกสารตามระยะการใช้งาน 3 ช่วง ได้แก่ เอกสารระหว่างกระแสใช้งาน คือ จัดเก็บเอกสารที่ใช้ปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำให้อยู่ในพื้นที่ทำงาน เอกสารกึ่งกระแสใช้งาน คือ จัดเก็บเอกสารในศูนย์เก็บเอกสารกลาง และเอกสารสิ้นกระแสการใช้งาน คือ การทำลายและส่งมอบเอกสารที่มีคุณค่า

การปฏิบัติงาน มีกระบวนการดังนี้

1) การจัดเก็บเอกสาร คือ เอกสารที่ผลิตหรือรับเข้า ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จะนำมาจัดเก็บ โดยให้รหัสหมวดหมู่ กำหนดชื่อเรื่องประจำแฟ้ม และบันทึกรายการแฟ้มเอกสารนี้ด้วยโปรแกรมจัดเก็บเอกสาร (central filing system) ที่รองรับเอกสารกระดาษและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งการผลิตเอกสารด้วยกระบวนการในระบบหรือการสแกนเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์และนำเข้าระบบในภายหลัง ระบบงานแผนการแบ่งหมวดหมู่ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันนี้ ทำให้การใช้แฟ้มเอกสารร่วมกันในระดับหน่วยงาน มีความสะดวกในการจัดเก็บ ค้นหา ยืมคืน ทำความเข้าใจง่ายแก่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะกรณีมีการโยกย้ายบุคลากร ผลการประเมินและการสำรวจความพึงพอใจ ปี พ.ศ. 2562 พบว่าหน่วยงานมีความพึงพอใจในการให้บริการจัดระบบเอกสารให้รหัสหมวดหมู่มากที่สุด เนื่องจากทำให้ค้นหาเอกสารที่ต้องการได้ง่าย เป็นระบบหมวดหมู่ ค้นหาเอกสารได้สะดวก รวมทั้งจากการสัมภาษณ์พบว่าทำให้การจัดเก็บเอกสาร ค้นหา การยืม-คืน และกระบวนการอื่น ๆ เกิดความสะดวกในการทำงาน ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงเอกสารได้โดยง่าย เหมาะสมกับยุคปัจจุบันและทันสมัย โดยเฉพาะการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้าน (work from home) แม้จะพบอุปสรรคบ้างในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่มีได้อุปกรณ์พร้อมทุก ๆ คน แต่ใช้วิธีการสลับกันทำงานและการประสานงานช่วยเหลือกัน

โดยกระบวนการนี้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดเก็บเอกสารแก่หน่วยงานและจัดสรรวัสดุและครุภัณฑ์ในการจัดเก็บเอกสารเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ได้แก่ แฟ้มสำหรับเก็บเอกสารหน่วยงานส่วนใหญ่ใช้แฟ้มสันกว้างขนาดต่าง ๆ และกล่องเก็บเอกสาร โดยการจัดวางบนชั้นหรือตู้เก็บเอกสาร ซึ่งหน่วยงานเลือกใช้ที่เหมาะสมกับการใช้งานและประหยัดค่าใช้จ่าย วัสดุครุภัณฑ์ รวมทั้งพบว่าหน่วยงานมีความพึงพอใจมากที่สุดในการให้บริการทั่วไปด้านการจัดเก็บเอกสาร คือ เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานคอยจัดเก็บเอกสารอย่างเต็มเวลาให้บริการงานที่มอบหมายด้วยความเต็มใจและสุภาพ ปฏิบัติงานด้วยความขยันขันแข็ง รวมทั้งการชี้แจงและให้คำแนะนำในการจัดเก็บเอกสารได้อย่างชัดเจน

2) การนำมาใช้งาน คือ การให้บริการค้นหา ยืมคืนเอกสารตามความต้องการ โดยมีขั้นตอนสำหรับการยืม-คืนแฟ้มเอกสาร ประกอบด้วย รหัส ชื่อเอกสาร สถานที่จัดเก็บ ผู้ยืม หน่วยงานและ

วันที่ ผลการประเมินและการสำรวจความพึงพอใจ ปี พ.ศ. 2562 พบว่าหน่วยงานต่าง ๆ มีความพึงพอใจปานกลางในด้านการสืบค้น และบริการยืม-คืนแฟ้มเอกสารกับศูนย์เก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารฯ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากศูนย์เป็นอาคารที่ตั้งแยกจากหน่วยงานหลัก เพราะต้องใช้พื้นที่มาก มีระยะเวลาการเดินทาง รับ-ส่งเอกสารทำให้บริการไม่สะดวกเท่าที่ควร

3) การดูแลรักษาเอกสาร คือ การจัดเก็บเอกสารที่มีคุณค่าด้วยการสแกนเก็บเข้าระบบคลังดิจิทัลเพื่อสงวนรักษาเอกสาร การจัดเก็บเอกสารที่ใช้งานเป็นประจำหรือจำเป็นต้องใช้งานในห้องเก็บเอกสารของหน่วยงาน และเอกสารที่ใช้งานน้อยมากหรือสิ้นสุดแล้วเก็บไว้ที่ศูนย์เก็บเอกสารกลาง เพื่อดูแลรักษาจนครบอายุการเก็บหรือการใช้งาน โดยจัดเก็บในวัสดุที่เหมาะสม เช่น แฟ้มเอกสาร กล่องเอกสาร ชั้นวางเอกสาร จัดเรียงตามระบบตัวเลข สะดวกต่อการจัดเก็บและการค้นหา ซึ่งสถานที่ให้บริการดูแลรักษาเอกสาร มี 2 ลักษณะ คือ 1) เอกสารที่อยู่ในระหว่างการปฏิบัติงาน จัดเก็บที่ห้องเก็บเอกสารของหน่วยงานและพื้นที่เก็บเอกสารของเจ้าหน้าที่ และ 2) ศูนย์เก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร จัดเก็บเอกสารที่สิ้นสุดกระแสรการใช้งาน เป็นอาคารจัดเก็บเอกสาร 2 อาคาร มีพื้นที่เก็บเอกสารโดยใช้ชั้นเหล็กสำหรับเรียงกล่องเอกสาร รวมทั้งดูแลรักษาความปลอดภัย เช่น การควบคุมอุณหภูมิ ระบบป้องกันอัคคีภัย และการป้องกันตัวทำลาย เป็นต้น

4) การส่งมอบหรือทำลายเอกสาร คือ การนับอายุการเก็บเอกสารตามตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสารฯ หลังจากเอกสารสิ้นกระแสรการใช้งาน กรณีส่งมอบเอกสารใช้เกณฑ์การพิจารณา ได้แก่ คุณค่าทางบริหาร กฎหมาย การเงิน การศึกษาค้นคว้าวิจัยหรือทางประวัติศาสตร์ และมีแนวปฏิบัติในการส่งมอบเอกสารให้แก่ศูนย์เก็บเอกสารกลาง ได้แก่ การบรรจุเอกสารลงกล่อง จัดทำหนังสือส่งมอบและบัญชีเอกสาร เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานดำเนินการเป็นประจำทุก ๆ ปี ทำให้หน่วยงานมีความพึงพอใจต่อการควบคุมเอกสารของหน่วยงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และกรณีทำลายเอกสาร จะเป็นเอกสารที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการทำลายหนังสือของกระทรวงการต่างประเทศ จากการสัมภาษณ์พบว่าหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการส่งมอบหรือทำลายเอกสารเป็นประจำทุกปี ทำให้เอกสารของหน่วยงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยช่วยให้ค้นหาเอกสารได้สะดวก รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การดูแลรักษาเอกสารโดยภาพรวมเป็นไปด้วยดี มีการจ้างหน่วยงานภายนอกเพื่อกำจัดปลวกอย่างสม่ำเสมอ การตรวจสอบอุปกรณ์การดูแลอัคคีภัย และการรักษาอุณหภูมิซึ่งมีข้อจำกัด คือ สามารถเปิดเครื่องปรับอากาศได้ในเฉพาะเวลาปฏิบัติงานราชการเท่านั้น

5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ การประเมินผลการจัดเก็บเอกสาร ได้แก่ ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของพนักงานจัดเก็บเอกสาร และผลการสำรวจความพึง

พอใจของบุคลากรของกระทรวงฯ ที่มีต่อการปฏิบัติงานของกองบรรณสารและห้องสมุด การปรับปรุงการทำงานโดยการประชุมบุคลากรผู้ปฏิบัติงานและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรได้รับทราบผลการปฏิบัติงาน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้ปฏิบัติงานการอบรม สัมมนาช่วยเพิ่มประสบการณ์ใหม่ ๆ ช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารที่ดี ความคิดเห็นต่าง ๆ จากผลการประเมินช่วยส่งเสริมกำลังใจ และสนับสนุนการทำงาน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและนำมาอภิปรายในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารงาน

การบริหารงานโดยการจัดตั้งหน่วยงานผู้รับผิดชอบ คือ ฝ่ายบรรณสาร กองบรรณสารและห้องสมุด มอบหมายอำนาจหน้าที่ จัดสรรบุคลากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และวางระบบการจัดเก็บเอกสารเพื่อสนับสนุนการทำงาน โดยใช้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของหน่วยงานภาครัฐ ในกระบวนการบริหารงานเพื่อให้มีความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ มีความโปร่งใส เชื่อถือได้ เช่น พระราชบัญญัติจัดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และฉบับแก้ไข เป็นต้น การบริหารงานนี้สอดคล้องกับการบริหารงานเอกสารราชการที่มีประสิทธิภาพของ สุวรรณ ชัยจินดา (Chaijindasut, 1991) ซึ่งกล่าวว่า การบริหารงานเอกสารราชการที่มีประสิทธิภาพต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบและระบบการจัดเก็บเอกสารที่ดี รวมทั้ง วิศปดัย ชัยช่วย (Chaichuay, 2016) ที่พบว่าแนวทางการจัดการเอกสารของหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจัดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 ประกอบด้วย การจัดตั้งฝ่ายจัดการเอกสารขององค์กร จัดสรรบุคลากร และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ

การบริหารงานของศูนย์จัดเก็บเอกสารกลางฯ ให้มีความสำคัญกับการจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอต่อการบริการ โดยการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดเก็บเอกสาร มีจิตบริการที่ดี มีความรับผิดชอบต่องาน และสามารถปฏิบัติงานได้เต็มเวลา รวมทั้งการจัดสรรเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับการจัดเก็บเอกสารของแต่ละหน่วยงานในสังกัดกระทรวง เช่น กรมการกงสุล มีผู้ปฏิบัติงานประจำหน่วยงาน 4 คน เนื่องจากมีเอกสารที่หลากหลายและมีภารกิจมาก เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา สุรางค์กุล และลำปาง แม่นมัตย์ (Surangkul & Manmart, 2014) ซึ่งพบว่า แนวทางการจัดการเอกสารจดหมายเหตุ ในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้นควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดเก็บเอกสารเพื่อทำให้ผู้ใช้

เข้าถึงเอกสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การการจัดสรรบุคลากรเพื่อให้สามารถบริหารจัดการเก็บเอกสารได้เพียงพอต่อความต้องการของหน่วยงานในกระทรวง ช่วยลดปัญหาการทำงานที่ล่าช้า มีผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเข้าใจ ทำให้การจัดเก็บเอกสารดำเนินไปอย่างคล่องตัว และงานวิจัยของ ผาณิต วงศ์ขารี และมาลี กาบมาลา (Vongcharee & Kabmala, 2014) เรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเอกสารของสำนักงานธรรมาภิบาลพื้นที่ขอนแก่น พบว่าปัญหาด้านการจัดสรรบุคลากรเป็นปัญหาหลักของหน่วยงาน คือ ไม่มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการในการบริหารจัดการเอกสารโดยตรงนำไปสู่การทำงานที่ล่าช้าและเกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดเก็บเอกสารได้ ดังนั้นการจัดสรรบุคลากรจึงเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานจัดเก็บเอกสารขององค์กรและการปฏิบัติงานให้สำเร็จคล่อง รวมทั้งการจัดทำคู่มือเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรเพื่อการจัดเก็บเอกสารที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่นเดียวกับ สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) (Protected Area Regional Office 12 (Nakhon Sawan), 2014) จัดทำคู่มือการจัดเก็บเอกสาร เพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบหมวดหมู่และสามารถทำลายเอกสารได้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมเอาใจใส่ดูแลเอกสารของหน่วยงานได้เป็นอย่างดี

2. ด้านขั้นตอนการดำเนินงาน

การวางระบบการจัดเก็บเอกสารกลางที่สอดคล้องกับประเภทเอกสารขององค์กร คือ เอกสารราชการทั้ง 6 ประเภท ที่มีเนื้อหาสอดคล้องตามภารกิจขององค์กร และนำไปจัดทำแผนการจัดหมวดหมู่เอกสารของหน่วยงาน ทั้งหมด 9 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มการบริหาร กลุ่มการทูตและการกงสุล กลุ่มการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กลุ่มการศึกษาและสังคม กลุ่มคมนาคม กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มการเกษตร และการประเมินคุณค่าเอกสาร จัดทำเป็นตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสาร ระบบการจัดเก็บเอกสารนี้จึงสามารถจัดเก็บและทำลายเอกสารได้อย่างเหมาะสมตามภารกิจที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับ ชุตติกาญจน์ เลิศวัลย์รัตน์ (Lerdwalayaratana, 2014) ซึ่งพบว่าระบบการจัดการเอกสารราชการของสำนักงานเลขาธิการนั้นเป็นเอกสารตามภารกิจงาน และมีการจัดระบบหมวดหมู่เอกสารให้สอดคล้องกับภารกิจงานนั้น ๆ และภาวนา สุพัฒน์กุล (Supattanakul, 2007) เรื่อง ระบบการจัดการเอกสารราชการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวว่า เอกสารของทุกหน่วยงานเป็นเอกสารที่เกิดจากการดำเนินงานตามภารกิจซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างระบบงานจัดเก็บเอกสาร หมวดหมู่เอกสาร และตารางกำหนดอายุการเก็บเอกสารที่เหมาะสมกับหน่วยงาน

กระบวนการในการปฏิบัติงานนี้บุคลากรใช้คู่มือสำหรับการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และการใช้เทคโนโลยีพัฒนาระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถจัดเก็บเอกสารได้ทั้งเอกสารกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสารได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว

ทันต่อความต้องการของผู้ใช้ สามารถจัดเก็บเอกสารได้ทุกกระยะของการใช้งาน คือ เอกสารระหว่าง กระแสใช้งาน คือ จัดเก็บเอกสารที่ใช้ปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำให้อยู่ในพื้นที่ทำงาน เอกสารถึง กระแสใช้งาน คือ จัดเก็บเอกสารในศูนย์เก็บเอกสารกลาง และเอกสารสิ้นกระแสการใช้งาน คือ การทำลายและส่งมอบเอกสารที่มีคุณค่า ซึ่งงานวิจัยของ เกศนิรินธ์ บุญศรีชื่นสกุล (Boonsrichuensakul, 2011) เรื่อง การจัดการเอกสารราชการ: กรณีศึกษาสำนักงานโยธาธิการและผัง เมืองจังหวัดเขตภาคเหนือตอนบน ก็พบว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการเอกสารหรือระบบสาร บรณอิเล็กทรอนิกส์นั้น ช่วยให้การดำเนินงานสะดวก รวดเร็ว และองค์การระหว่างประเทศว่าด้วย การมาตรฐาน (ISO) ว่าด้วยมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) ก็ได้สนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วโลก ใช้เทคโนโลยีในการ บริหารงานจัดการเอกสารทั้งเอกสารกระดาษและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (ISO, 2016)

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์จัดเก็บเอกสารกลางฯนี้ ยังมีการอบรมให้ความรู้ความ เข้าใจแก่บุคลากรทุกคนก่อนการทำงาน การเสริมทักษะความรู้ การประชุมเพื่อทบทวนและ ปรับปรุงการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ กระบวนการปฏิบัติงานเหล่านี้ อาศัยความร่วมมือของบุคลากรและหน่วยงานเจ้าของเอกสารในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง ซึ่ง ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ของบุคลากรในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงาน ทำให้กระบวนการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จและลดปัญหาต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับ สิริภพ คู่เทียม และวราภรณ์ พูลสวัสดิวัฒน์ (Kootiem & Poolsatitiwat, 2018) จากการศึกษาวิเคราะห์การบังคับใช้ พระราชบัญญัติจัดพิมพ์และเผยแพร่ พ.ศ. 2556 ในส่วนการส่งมอบเอกสาร กรณีศึกษา: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถส่งมอบ เอกสารได้ เนื่องจากขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน การขาดความรู้ความเข้าใจของ บุคลากร และไม่มีกระบวนการที่เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสาร รวมทั้งยังต้องมี พื้นที่สำหรับการปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสารที่เหมาะสม เช่น พื้นที่จัดเก็บเอกสารที่เพียงพอ การ จัดสรรวัสดุและครุภัณฑ์ การดูแลรักษาความปลอดภัยแก่เอกสาร เพื่อสะดวกต่อการจัดเก็บ ค้นหา และรักษาเอกสารให้อยู่ในสภาพดีไม่ชำรุดเสียหาย จากงานวิจัยของ ฉันทรัฐสุดา ชัยโหม (Chaichom, 2013) การจัดการเอกสารนักศึกษาของสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า หน่วยงานต้องมีการจัดสรรพื้นที่ให้บริการเก็บเอกสาร ทั้งตู้เก็บเอกสารและวัสดุ ครุภัณฑ์สำหรับ จัดเก็บเอกสารหลายชนิด

สรุป

สภาพการจัดเก็บเอกสารกลางของกองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศมีแนวทางการจัดการเอกสารของหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 และมาตรฐานสากล ISO15489-1:2016 การจัดการเอกสาร (records management) คือ การบริหารงานและขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารงานด้วยการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบการจัดเก็บเอกสาร มอบหมายหน้าที่และจัดสรรบุคลากร ระบบงานจัดเก็บเอกสารมีการสำรวจเอกสารและวิเคราะห์ภารกิจนำไปสู่แผนการจัดหมวดหมู่เอกสาร เกณฑ์การประเมินคุณค่าเอกสาร พัฒนาระบบงานสารบรรณ และสงวนรักษาเอกสารด้วยวัสดุ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการจัดเก็บเอกสาร สามารถนำไปเป็นแนวทางการจัดเก็บเอกสาร ลดการทำงานที่ทำให้เกิดความล่าช้าไม่ชัดเจน ควบคุมและจัดเก็บเอกสารได้อย่างเหมาะสม

References

- Boonsrichuensakul, K. (2011). **Government Records Management: A Case of Public Works and Town & Country Planning Office at Upper North Provinces.** (Master's Thesis, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand). [In Thai]
- Chaichom, C. (2013). **The mangement of student records of vocational education schools at Khon Kaen province.** (Master's thesis, Silpakorn University, Thailand). [In Thai]
- Chaichuay, W. (2016). The Guidelines for Records Management of Public Sector According to The National Archives Act B.E. 2556. **Journal of Information Science**, 34(2). 114-129. [In Thai]
- Chaijindasut, S. (1991). **Records management in the ministry of foreign affairs.** (Master's thesis, Chulalongkorn University, Thailand). [In Thai]
- ISO. (2016). **ISO15489-1:2016 Information and documentation – Records management.** Retrieved January 20, 2020, from <http://www.iso.org/standard/62542.html>
- Kootiem, S. & Poolsatitawat, W. (2018). **Enforcement of National Archives Act B.E. 2556 regarding Records Transfer A Case Study on Analysis of The National Library of Thailand, Department of Fine Arts.** (Master's thesis, Silpakorn University, Thailand). [In Thai]

- Lerdwalayaratana, J. (2014). The records management systems of the office of his majesty's principle private secretary. **The Journal of Veridian E-Journal Silpakorn University**, 7(3), 259-271. [In Thai]
- Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2018). **Archives and Library Division**. Retrieved January 20, 2020, from http://www.mfa.go.th/arc_lib. [In Thai]
- NSW State Archives and Records Authority. (2018). **Strategies for Documenting Government Business:the DIRKS Manual**. Retrieved January 20, 2020, from https://www.records.nsw.gov.au/sites/default/files/Recordkeeping/DIRKS_Manual.pdf
- Office of the Official Information Commission. (2000). **Record System of Foreign Affairs**. Retrieved January 20, 2020, from <http://www.oic.go.th> [In Thai]
- Protected Area Regional Office 12 (Nakhon Sawan). (2014). **Work Manual**. Retrieved January 18, 2020, from <http://portal.dnp.go.th/Content/NakhonSawan?contentId=1378>
- Supattanakul, P. (2007). **Records management system of Sukhothai Thammathirat Open University**. (Master's thesis, Silpakorn University, Thailand). [In Thai]
- Surangkul, S. & Manmart, L. (2014). Guidelines for Archives Management in Higher Educational Institutes: A Case Study of Khon Kaen University. **The Journal Of KKU Research**. 10(3). 145-256. [In Thai]
- Vongcharee, P. & Kabmala, M. (2014). Record Management of the Regional Treasury Office, Khon Kaen. **The Journal of KKU Research**. 2(2), 24-34. [In Thai]
- Wayakum, P. (2005). **Records retention : a case of the department of consular affairs, ministry of foreign affairs**. (Master's thesis, Silpakorn University, Thailand). [In Thai]

แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม

นราธิป ปิติธนบดี¹

บทคัดย่อ

การพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเป็นกลยุทธ์หลักที่องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะเชิงนวัตกรรมและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และความคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งบุคลากรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเข้าถึงและใช้แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมทั้งที่เป็นแหล่งภายในและแหล่งภายนอกเพื่อโอกาสในการสร้างหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระบวนการหรือบริการใหม่ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร บทความนี้จึงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนวัตกรรมในประเด็นความหมายและความสำคัญ ประเภทของแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม และการสืบค้นสารสนเทศทางนวัตกรรม ได้แก่ ฐานข้อมูลนวัตกรรม ระบบสารสนเทศนวัตกรรม และเครือข่ายนวัตกรรม

คำสำคัญ: นวัตกรรม แหล่งสารสนเทศ การสืบค้นสารสนเทศ

¹ กลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อีเมล: npitithanabodee@gmail.com

(Received: 10 August 2020; Revised: 22 December 2020; Accepted: 30 December 2020)

Information Sources for Innovation

Narathip Pitithanabodee¹

Abstract

Development of the country with an emphasis on an economy driven by innovation is a key strategy. Both public and private organizations focus on developing organizations to have innovative performance and develop personnel to have the characteristics of creative and innovative thinking. Personnel need to be knowledgeable and understanding about innovative information sources, both internal and external. They are able to access and use them for opportunities to create or develop new products, processes, or services to benefit the organization. This article presents innovation in terms of its meaning and significance, types of information sources for innovation, and information searching on innovation such as innovation databases, innovative information systems, and innovation networks.

Keywords: Innovation, Information sources, Information search

¹Department of Library Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, E-mail: npitithanabodee@gmail.com

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้แต่ละประเทศกำหนดนโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์เพื่อการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของบริบทด้านเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศมุ่งให้ความสำคัญเป็นประการแรก เนื่องจากประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดหลักที่สะท้อนความเจริญและการพัฒนาประเทศ ตลอดจนการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (innovation-driven economy) จึงเป็นกลยุทธ์หลักที่องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะเชิงนวัตกรรม (innovative performance) เพิ่มขึ้นจนสามารถพัฒนาไปสู่องค์กรที่มีสมรรถนะสูง ซึ่งองค์กรสามารถพัฒนาบุคลากรให้สามารถแสวงหา ใช้ และสร้างความรู้เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ซึ่งบุคลากรจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) และความคิดเชิงนวัตกรรม (innovative thinking) ที่สามารถสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการที่แตกต่างจากเดิมหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในการบริหารจัดการและการบริการขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศที่ช่วยให้ประชาชนสามารถขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจ การทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมได้เป็นอย่างดี นวัตกรรมจึงเป็นตัวชี้วัดขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศทั่วโลกที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถด้านนวัตกรรมของแต่ละประเทศ โดยในปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization) หรือ WIPO ได้ดำเนินการจัดอันดับดัชนีนวัตกรรมระดับโลก ภายใต้หัวข้อนวัตกรรมทางการแพทย์ และสุขภาพ จากประเทศทั่วโลก จำนวน 129 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 43 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับบน (upper middle-income economies) ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 4 จากจำนวน 34 ประเทศ โดยเป็นรองเพียงประเทศจีน มาเลเซีย และบัลแกเรีย และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 4 โดยอันดับแรกเป็นสิงคโปร์ (อันดับที่ 8 ของโลก) อันดับที่สองเป็นมาเลเซีย (อันดับที่ 35 ของโลก) และอันดับที่สามเป็นเวียดนาม (อันดับที่ 42 ของโลก) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมโดยเฉพาะผลผลิตจากองค์ความรู้ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ซึ่งนับเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าในอนาคต

นอกจากนวัตกรรมจะเป็นตัวชี้วัดขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศทั่วโลกแล้ว หากกล่าวถึงความสำคัญของนวัตกรรมในมุมมองทางธุรกิจ Purcell (2019) อธิบายว่า นวัตกรรมมีความสำคัญในภาคธุรกิจ 3 ประการ คือ (1) ช่วยให้บริษัทเติบโตจากการบรรลุเป้าหมายในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และรูปแบบธุรกิจ (2) ช่วยให้องค์กรรักษาการดำเนินการที่ตรงความต้องการในสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง และ (3) ช่วยให้องค์กรสร้างความแตกต่างด้วยตนเองในการพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นที่มีอยู่ในตลาด อนึ่ง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency, 2019a) ยังระบุถึงคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรมว่ามีคุณค่าต่อผู้คิดค้นที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาหรือมีโอกาสสร้างรายได้จนอาจทำให้บริษัทสามารถแข่งขันได้มากขึ้นและมีผลประกอบการดีขึ้น มีคุณค่าต่อผู้ใช้งานที่ใช้นวัตกรรมแล้วช่วยให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจที่ทำให้ประเทศแข่งขันได้ดีขึ้น เติบโตและเกิดการสร้างงาน มีคุณค่าต่อสังคมที่นำไปแก้ไขภัยสังคมหรือยกระดับสังคมให้ดีขึ้น และมีคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม เช่น นวัตกรรมช่วยแก้ปัญหาโลกร้อน ฝุ่นควัน และน้ำท่วม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการองค์กรที่มุ่งเน้นให้บุคลากรสามารถสร้างนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรภายในองค์กร เนื่องจากการรู้แหล่งและวิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่ให้ข้อมูล สารสนเทศ และความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึง เลือกร และใช้เป็นแหล่งสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรมตามโครงการหรือภารกิจด้านนวัตกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรม แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม และการสืบค้นสารสนเทศทางนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักวิจัย ผู้ประกอบการ และผู้สนใจโดยทั่วไปได้ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าและเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศทางนวัตกรรมที่ตนสนใจ และใช้ต่อยอดความรู้ที่ได้จากเนื้อหาที่น่าสนใจไว้ในบทความนี้

นวัตกรรมคืออะไร

คำว่า “นวัตกรรม (innovation)” มีการกำหนดความหมายไว้อย่างกว้าง ๆ อาทิ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (Office of the Royal Society, 2011) กำหนดความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแตกต่างจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น และอีกความหมายหนึ่งกำหนดโดย สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency, 2019a) ที่อธิบายว่า หมายถึง การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อก่อให้เกิดคุณค่า สำหรับการอธิบายความหมายที่

แคบลงมาในระดับองค์กรนั้น อาทิ ความหมายที่กำหนดโดย Gailly (2018) ที่อธิบายว่า นวัตกรรม เป็นการรวมกันของคำศัพท์ 2 คำ คือ คำว่า ความใหม่ (newness) หมายถึง การประดิษฐ์ (invention) หรือการค้นพบ (discovery) และคำว่า การเปลี่ยนแปลง (change) นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งใหม่สำหรับองค์กร เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการประดิษฐ์ (สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้น) หรือการค้นพบ (สิ่งใหม่ที่ค้นพบ) ซึ่งขับเคลื่อนด้วยความสามารถทางเทคโนโลยีขององค์กร นวัตกรรมจึงเป็นมากกว่าการประดิษฐ์ หรือการค้นพบ โดยเป็นสิ่งที่สร้างการเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อโครงสร้างตลาดและบริบททางสังคมขององค์กร (ดูภาพที่ 1) ส่วนอีกนิยามหนึ่งกำหนดโดย Weiss & Legrand (2011) อธิบายว่า นวัตกรรม เป็นคำที่สามารถอธิบายแนวคิดได้ทั้งในฐานะผลลัพธ์ (outcome) หรือกระบวนการ (process) เมื่ออธิบายในฐานะกระบวนการจึงอธิบายได้ว่า กระบวนการนวัตกรรมสามารถประยุกต์ทุกสิ่งทุกอย่างที่องค์กรดำเนินงานอยู่หรือสามารถดำเนินงานได้ และองค์กรจะทำสิ่งนั้น ๆ อย่างไร เช่น นวัตกรรมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ขององค์กร สร้างผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ และสร้างผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ นวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญของกลยุทธ์และเป้าหมายทางธุรกิจ และเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ดังนั้น ความหมายของนวัตกรรมในบริบททางธุรกิจจึงหมายถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างคุณค่าทางธุรกิจ

ภาพที่ 1 นิยามของนวัตกรรม

ที่มา: IPdigIT. (2020). *Navigating innovation*. Retrieved July 24, 2020, from <http://www.ipdigit.eu/ebook/challenge-1-build-a-shared-strategic-vision-of-innovation/innovation-as-a-business-more-than-creativity/>

จากการอธิบายความหมายข้างต้น ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์ได้ว่ามี 4 ประเด็นที่เป็นคำสำคัญหลัก ซึ่งใช้ในการอธิบายความหมายของนวัตกรรมดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ 2)

1. ความใหม่ (newness) เป็นสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ซึ่งเกิดจากการประดิษฐ์หรือการค้นพบ มีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการใหม่ หรือที่แปลกไปจากสิ่งที่มีอยู่เดิม
2. การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (use of knowledge and creative idea) เป็นการพัฒนาสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือ

ความรู้ที่ค้นหาได้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการใหม่ที่แตกต่างไปจากสิ่งที่มีอยู่เดิม

3. การเปลี่ยนแปลง (change) เป็นการออกแบบและใช้แนวคิดใหม่เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการใหม่ที่แตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิมโดยสิ้นเชิง หรือเป็นการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมแบบค่อยเป็นค่อยไป

4. คุณค่า (value) เป็นการสร้างความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งอาจเป็นการสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์

ภาพที่ 2 คำสำคัญที่อธิบายความหมายของคำว่า “นวัตกรรม”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “นวัตกรรม” หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์หรือการค้นพบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรและสามารถสร้างคุณค่าทางธุรกิจให้แก่องค์กร

แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม

แหล่งนวัตกรรมนับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการวิเคราะห์และตรวจสอบประเมินผลงานที่เป็นนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจที่ตรงกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (strategic goals) ซึ่งการดำเนินโครงการนวัตกรรมจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างเพียงพอ เพื่อให้บุคลากรสามารถเลือกแหล่งนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตลอดจนรู้วิธีในการเลือกและใช้แหล่งนวัตกรรม (Hakobyan, 2018b) อนึ่ง จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมของ Maguire, Kazlauskas, & Weir (1994) และ Hakobyan (2018a, b) ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ

แหล่งที่จัดเก็บหรือแหล่งที่ให้สารสนเทศทางนวัตกรรม พบว่า มีการจัดแบ่งแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งภายใน (internal sources) และแหล่งภายนอก (external sources) โดยสรุปเป็นตารางและคำอธิบายได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แหล่งภายในและแหล่งภายนอกที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	แหล่งภายใน (Internal sources)	แหล่งภายนอก (External sources)
1. Maguire, Kazlauskas, & Weir (1994)	- เพื่อนภายในองค์กร - พนักงานใหม่ - ข้อมูลและรายงานที่ผลิตขึ้นในองค์กร	- เพื่อนภายนอกองค์กร - การประชุม การสัมมนา และการศึกษาดูงาน - สิ่งพิมพ์ - บริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์
2. Hakobyan (2018)	- ผู้นำองค์กร - หน่วยวิจัยและพัฒนาแบบรวมศูนย์กลาง - หน่วยวิจัยและพัฒนาแบบกระจายศูนย์กลาง - ห้องปฏิบัติการนวัตกรรม - ผู้ประกอบการภายใน (Intrapreneurs) - พนักงานทุกคน	- สถาบันอุดมศึกษา - สตาร์ทอัพ - หน่วยวิเคราะห์แนวโน้มและเทคโนโลยี - บริษัทซอฟต์แวร์และที่ปรึกษา - กลุ่มคนและชุมชนภายนอกองค์กร - ผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบ - หุ่นส่วนภายนอกองค์กร - ลูกค้า

1. แนวคิดของแม็กไกวร์ กัชเลซกัส และเวียร์ (Maguire, Kazlauskas, & Weir) จำแนกประเภทของแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (Maguire, Kazlauskas, & Weir, 1994)

1.1 แหล่งภายใน ได้แก่

1) เพื่อนภายในองค์กร เป็นผู้ที่ทำงานร่วมกันหรือเพื่อนร่วมงานในแผนกงานเดียวกันหรือบุคลากรในแผนกงานอื่น เพื่อนนับเป็นแหล่งสารสนเทศสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเผยแพร่สารสนเทศไปสู่เพื่อนคนอื่น ๆ ในองค์กร ซึ่งอาจเป็นทั้งเพื่อนที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานที่ทำงานที่ตั้งอยู่ภายในหรือภายนอกองค์กร สมาชิกในกลุ่มอาชีพเดียวกัน และสมาชิกในองค์กรเดียวกันที่ปฏิบัติงานในระดับเดียวกันอาจเป็นเพื่อนกัน จึงเป็นการไหลของสารสนเทศแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาหรือการสนทนาในหัวข้อที่ไม่เฉพาะเจาะจงของ ความสนใจร่วมกัน ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่มแบบเป็นทางการเพื่อปฏิบัติงานตามจุดมุ่งหมายของ

องค์กร เช่น ทีมผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นบุคลากรจากแผนกงานและสาขาวิชาที่แตกต่างกันให้มาทำงานร่วมกันโดยมุ่งให้บรรลุเป้าหมายของโครงการและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2) พนักงานใหม่ เป็นแหล่งสำคัญของแนวคิดเชิงนวัตกรรม (innovative ideas) ซึ่งอาจเป็นผู้ที่ทำงานให้กับคู่แข่งหรือทำงานให้กับแผนกงานอื่นในองค์กรเดียวกัน การโยกย้ายกำลังคนเป็นกลไกสำคัญในการนำเข้าสารสนเทศและแนวคิดใหม่ และการถ่ายโอนภายในองค์กรเป็นประโยชน์ต่อการนำแนวคิดใหม่ไปสู่ส่วนงานที่แตกต่างกันในองค์กรนั้น ๆ

3) ข้อมูลและรายงานที่ผลิตขึ้นในองค์กร โดยจำเป็นต้องมีการจัดการสารสนเทศในองค์กรผ่านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการแบ่งปันข้อมูลของบุคลากรจากแผนกงานที่ต่างก็นำไปสู่แนวคิดฐานข้อมูลองค์กร (corporate database approach) ที่เก็บรวบรวมเพิ่มข้อมูลต่าง ๆ ไปไว้ที่ศูนย์กลางเพื่อใช้ในการอ้างอิงของผู้ใช้

1.2 แหล่งภายนอก ได้แก่

1) เพื่อนภายนอกองค์กร เป็นกลุ่มเพื่อนภายนอกองค์กรซึ่งเป็นเพื่อนกับบุคลากรและเพื่อนจากองค์กรอื่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษา ความสนใจ และตำแหน่งเหมือนกัน การติดต่อระหว่างกันเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องผ่านการเป็นสมาชิกสมาคมทางวิชาชีพ การเข้าร่วมการประชุม และกิจกรรมต่าง ๆ

2) การประชุม การสัมมนาและการศึกษาดูงาน เป็นแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ และเป็นการสื่อสารส่วนบุคคลในการเข้าร่วมประชุม สัมมนา และศึกษาดูงาน

3) สิ่งพิมพ์ เป็นแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการมีทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และรูปดิจิทัล ซึ่งสามารถเข้าถึงสารสนเทศใหม่ได้ เช่น รายงานทางเทคนิค ตำรา รายงานการประชุม เอกสารผลิตภัณฑ์ สิทธิบัตร เอกสารมาตรฐาน ทำเนียบนาม และวารสารวิชาการ ซึ่งวารสารวิชาการเป็นแหล่งที่นักวิจัยทางวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาใช้มากที่สุด โดยครอบคลุมถึงวารสารวิชาการทางวิทยาศาสตร์และวิชาชีพ ตลอดจนนิตยสารทางการค้า

4) บริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นบริการสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บริการดรรชนีและสารระสังเขป บริการนำส่งเอกสาร บริการอ้างอิงและชี้แนะแหล่งสารสนเทศ รวมถึงบริการฐานข้อมูลที่เข้าถึงสารสนเทศทางนวัตกรรมจากฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลซีดีรอม และบริการสารสนเทศเครือข่าย

2. แนวคิดของฮาโกบิอัน (Hakobyan) จำแนกประเภทแหล่งของนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (Hakobyan, 2018a, b)

2.1 แหล่งภายใน ได้แก่

1) ผู้นำองค์กร หมายถึง คณะกรรมการนวัตกรรมองค์กร (Corporate Innovation Board) ผู้บริหารนวัตกรรม (Chief Innovation Officer) หรือผู้บริหารระดับสูงอื่น ๆ โดยเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์และทิศทางนวัตกรรมขององค์กร ผู้นำจึงเป็นแหล่งสำคัญที่ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์และเป้าหมายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม

2) หน่วยวิจัยและพัฒนาแบบรวมศูนย์กลาง เป็นส่วนงานวิจัยและพัฒนาที่สร้างสรรค์นวัตกรรมการเปลี่ยนแปลง (transformational innovation) ซึ่งได้รับการบริหารจัดการและสนับสนุนงบประมาณจากองค์กร

3) หน่วยวิจัยและพัฒนาแบบกระจายศูนย์กลาง เป็นส่วนงานวิจัยและพัฒนาที่มีความเฉพาะในระดับธุรกิจหรือขอบเขตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในองค์กรขนาดใหญ่ที่ดำเนินการในสถานที่ที่หลากหลาย มีการสร้างสายธุรกิจ (business line) ซึ่งมีส่วนงานวิจัยและพัฒนาแยกเฉพาะในแต่ละสายธุรกิจ เพราะวงจรชีวิตนวัตกรรมและความต้องการในแต่ละสายธุรกิจมีความแตกต่างกัน จึงต้องมีหน่วยวิจัยและพัฒนาแบบกระจายศูนย์กลาง

4) ห้องปฏิบัติการนวัตกรรม เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันที่ส่วนต่อประสาน (interface) ของงานวิจัยและอุตสาหกรรม โดยเป็นส่วนงานที่สนับสนุนการสร้างองค์กรอิสระ (independent body) ซึ่งประกอบด้วยพนักงานที่ทำงานเต็มเวลาจากหน่วยธุรกิจที่ต่างกัน และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ จากผู้นำองค์กร เช่น ทุน เทคโนโลยี และหุ้นส่วน เป็นต้น

5) ผู้ประกอบการภายใน (Intrapreneurs) เป็นบุคลากรที่ขับเคลื่อนโครงการนวัตกรรมซึ่งตนเป็นผู้รับผิดชอบโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในองค์กร ทั้งยังเป็นแหล่งที่กระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรขนาดใหญ่ โดยเฉพาะแนวคิดใหม่ในกรณีที่บุคลากรมีความเฉียบแหลมอย่างผู้ประกอบการ (entrepreneurial acumen) และเริ่มโครงการนวัตกรรมของตนภายในองค์กร

6) พนักงานทุกคน เป็นสมาชิกทุกคนในองค์กรที่มีแนวคิดเชิงอนาคต (futuristic ideas) โดยเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมในงานของบุคลากรทุกคน ซึ่งองค์กรหลายแห่งกำหนดเป็นวาระแห่งนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการลงทุนเกี่ยวกับทุนมนุษย์ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ เนื่องจากพนักงานแต่ละคนเป็นแหล่งสำคัญสำหรับแนวคิดใหม่ โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ อีกทั้งยังสามารถนำเสนอโครงการผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ได้อย่างละเอียดรอบคอบ

2.2 แหล่งภายนอก ได้แก่

1) สถาบันอุดมศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และวิจัยที่ดำเนินโครงการนวัตกรรมโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรธุรกิจสำหรับจัดสรรให้แก่อาจารย์และนักศึกษาที่มีความสามารถในการทำวิจัยที่ตรงความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างองค์กรธุรกิจและมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจนวัตกรรม (innovation economy) โดยมหาวิทยาลัยจะนำเสนอรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เปิดสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม (innovative thinking) ให้แก่นักศึกษา

2) สตาร์ทอัพ เป็นแหล่งตรวจสอบระบบนิเวศองค์กร (corporate ecosystem) สำหรับองค์กรธุรกิจและหุ้นส่วนที่ให้ผลดีและโอกาสในการลงทุน โดยเป็นแหล่งที่มีการเติบโตเร็วที่สุดในปัจจุบัน สตาร์ทอัพมีบทบาทสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่สร้างความพลิกผัน (disruptive products) และรูปแบบธุรกิจ (business models) ซึ่งสตาร์ทอัพจะทดลองเทคโนโลยีใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ และบล็อกเชน (blockchain) เป็นต้น เพื่อให้เกิดคุณค่าทางธุรกิจ

3) หน่วยวิเคราะห์แนวโน้มและเทคโนโลยี เป็นหน่วยงานจากภายนอกที่มีหน้าที่ในการกำหนดและวิเคราะห์แนวโน้มและเทคโนโลยี โดยเป็นการวิเคราะห์โอกาสและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและแนวโน้มใหม่ มีลักษณะเป็นการใช้ซอฟต์แวร์สำหรับประเมินและจัดกลุ่มแนวโน้มและสารสนเทศทางเทคโนโลยี ซึ่งทีมงานของหน่วยวิเคราะห์ฯ นี้จะนำเสนอข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

4) บริษัทซอฟต์แวร์และที่ปรึกษา เป็นบริษัทที่จัดเตรียมวิธีแก้ปัญหาและบริการสำหรับการจัดการนวัตกรรม ซึ่งการเป็นหุ้นส่วนของบริษัทซอฟต์แวร์ การจัดการนวัตกรรม และที่ปรึกษาเป็นแหล่งที่สร้างระบบนิเวศการจัดการนวัตกรรม และสนับสนุนการใช้เครื่องมือในการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่เป็นแนวโน้มหรือเทคโนโลยีใหม่ โดยมีการดำเนินการตรวจสอบสภาพแวดล้อมของแนวโน้ม เทคโนโลยี และสตาร์ทอัพที่เกี่ยวข้อง และการเชื่อมโยงสารสนเทศบนแพลตฟอร์มซึ่งการบูรณาการข้อมูลที่รวบรวมได้จะช่วยให้การทำนายมีความถูกต้องแม่นยำ

5) กลุ่มคนและชุมชนภายนอกองค์กร เป็นผู้เชี่ยวชาญ นวัตกรรม หรือบุคคลที่กระตือรือร้นในแพลตฟอร์มการร่วมสร้างสรรค์ของกลุ่มคนในการค้นหาคำตอบหรือแก้ปัญหาทางธุรกิจ (crowdsourcing platforms) การแข่งขันนวัตกรรม หรือเครือข่ายนักพัฒนาซึ่งชุมชนแห่งนวัตกรรม เป็นแนวคิดที่ดึงดูดความสนใจสำหรับบริษัทต่าง ๆ ที่จะเข้าถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมนวัตกรรมที่หลากหลาย

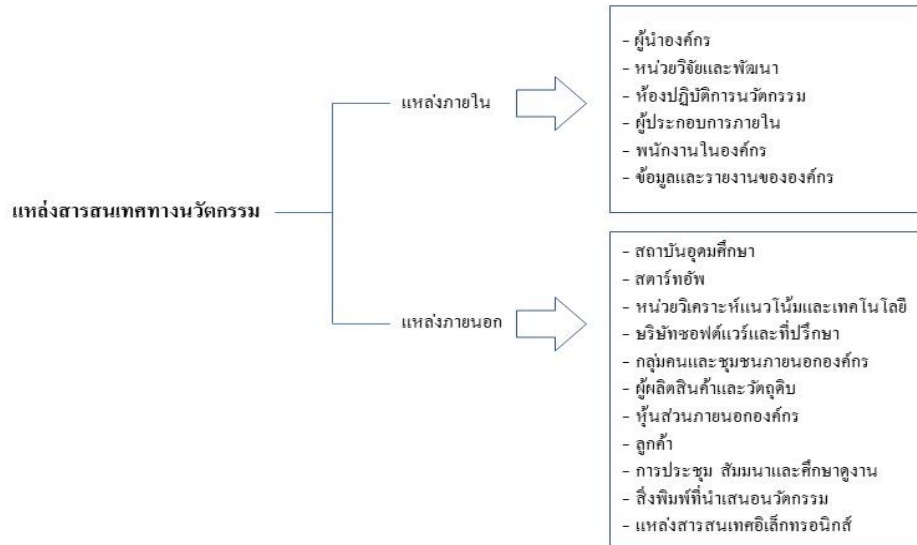
6) ผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบ เป็นบริษัทที่อยู่ในห่วงโซ่มูลค่า (value chain) ขององค์กรธุรกิจ ซึ่งแหล่งนี้เป็นแหล่งนวัตกรรมที่สำคัญเพราะเป็นแหล่งที่รู้จักธุรกิจของลูกค้า

ความท้าทาย และช่องว่างที่เป็นโอกาสในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยเฉพาะความร่วมมือในระยะยาวระหว่างลูกค้าและผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบ ซึ่งผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรธุรกิจ ตลอดจนสร้างนวัตกรรมเพื่อให้การทำธุรกิจมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

7) หุ่นส่วนภายนอกองค์กร เป็นบริษัทที่สามารถเป็นหุ้นส่วนโดยผ่านความร่วมมือสิทธิการดำเนินการและการร่วมลงทุน ซึ่งองค์กรธุรกิจค้นหาหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ที่เป็นองค์กรธุรกิจภายนอกเพื่อนำนวัตกรรมเข้ามาในระบบนิเวศขององค์กร โดยมีความร่วมมือ (cooperation) เป็นหลักสำคัญของนวัตกรรมในสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

8) ลูกค้า เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และคำติชม (reviews) เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และบริการขององค์กรธุรกิจ โดยรวบรวมข้อมูลว่าลูกค้าต้องการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการอะไร และให้ลูกค้าทดสอบผลิตภัณฑ์หรือบริการก่อนที่จะซื้อ ซึ่งความคาดหวังของลูกค้าเป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรธุรกิจสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมข้างต้น เมื่อผู้เขียนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้และกำหนดเป็นแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมประกอบด้วยแหล่งที่เป็นบุคคล หน่วยงาน สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และกิจกรรม โดยจัดแบ่งแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภทที่ประกอบด้วยแหล่งสารสนเทศ 17 แหล่ง จำแนกเป็น แหล่งภายใน 6 แหล่ง ได้แก่ ผู้นำองค์กร หน่วยวิจัยและพัฒนา ห้องปฏิบัติการนวัตกรรม ผู้ประกอบการภายใน พนักงานในองค์กร และข้อมูลและรายงานขององค์กร และ แหล่งภายนอก 11 แหล่ง ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา สตาร์ทอัพ หน่วยวิเคราะห์แนวโน้มและเทคโนโลยี บริษัทซอฟต์แวร์และที่ปรึกษา กลุ่มคนและชุมชนภายนอกองค์กร ผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบ หุ่นส่วนภายนอกองค์กร ลูกค้า การประชุม สัมมนาและศึกษาดูงาน สิ่งพิมพ์ที่น่าสนใจนวัตกรรม เช่น สิทธิบัตร เอกสารการประชุมวิชาการ และวารสารวิชาการ เป็นต้น และแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ประเภทของแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม

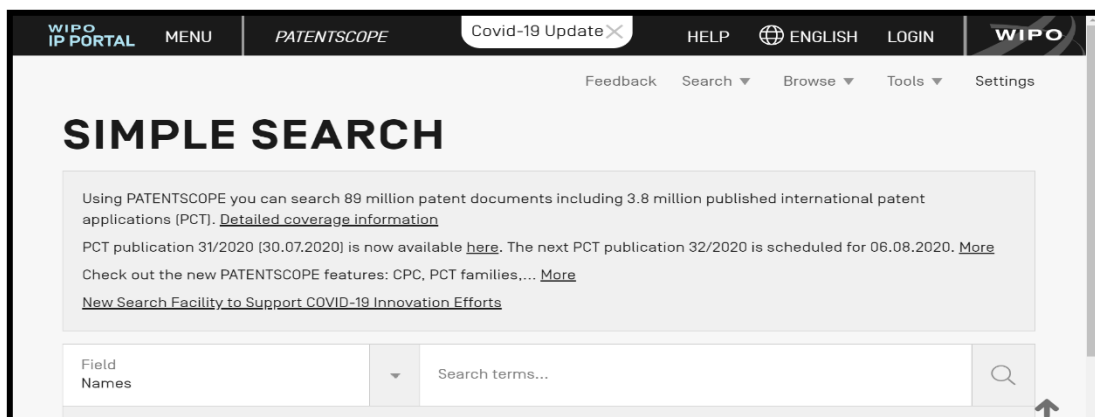
การสืบค้นสารสนเทศทางนวัตกรรม

แหล่งสืบค้นสารสนเทศทางนวัตกรรมนับเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ ที่กำลังคิดค้นนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการหรือนวัตกรรมบริการ ซึ่งบุคลากรจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่ใช้ค้นหา นวัตกรรม และรู้วิธีการในการสืบค้นให้ได้สารสนเทศทางนวัตกรรมที่สอดคล้องหรือสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนสนใจ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานในองค์กร สำหรับแหล่งที่ใช้สืบค้นนวัตกรรมนั้น จากการสำรวจพบว่าสารสนเทศทางนวัตกรรมสามารถสืบค้นได้จาก 3 แหล่ง ได้แก่ ฐานข้อมูลนวัตกรรม ระบบสารสนเทศนวัตกรรม และเครือข่ายนวัตกรรม ดังรายละเอียดและวิธีสืบค้นต่อไปนี้

1. ฐานข้อมูลนวัตกรรม (Innovation database) เป็นระบบสืบค้นหรือแหล่งที่จัดเก็บและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เช่น เอกสารสิทธิบัตร เอกสารการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นได้บนเว็บ ดังตัวอย่างฐานข้อมูลต่อไปนี้

1.1 ฐานข้อมูลสิทธิบัตร (PATENTSCOPE) เป็นฐานข้อมูลเพื่อการเข้าถึงเอกสารสิทธิบัตรภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (International Patent Cooperation Treaty) หรือ PCT ซึ่งอยู่ในรูปแบบเอกสารฉบับเต็มผู้สนใจสามารถสืบค้นได้ที่

<https://patentscope.wipo.int/search/en/search.jsf> โดยสืบค้นได้จากคำสำคัญ โดยกำหนดเขตข้อมูล (field) เช่น หมายเลขประจำรายการ หมายเลขสิทธิบัตรสากล ชื่อของผู้รับสิทธิบัตร และวันเดือนปีที่พิมพ์ เป็นต้น ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

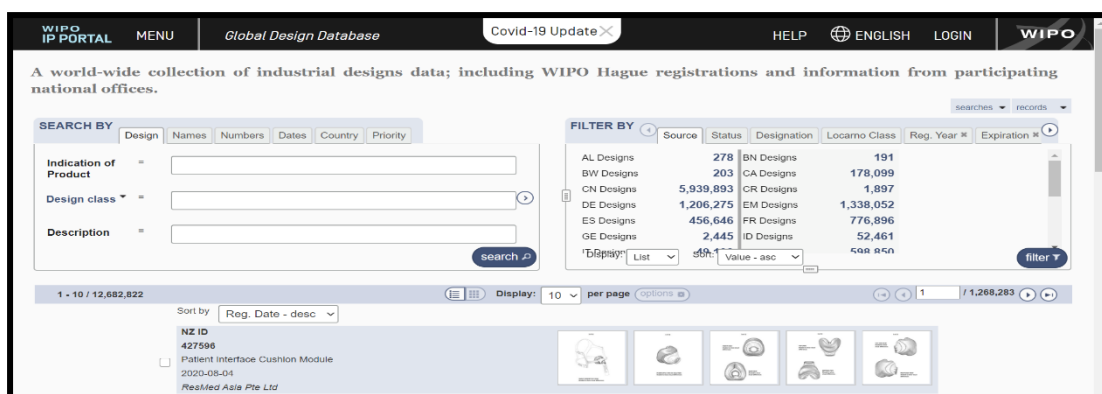

ภาพที่ 4 หน้าโฮมเพจของฐานข้อมูลสิทธิบัตร

ที่มา: World Intellectual Property Organization. (2020b). **PATENTSCOPE**. Retrieved July 24, 2020, from

<https://patentscope.wipo.int/search/en/search.jsf>

1.2 ฐานข้อมูลการออกแบบสากล (Global Design Database) เป็นฐานข้อมูลสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบอุตสาหกรรม (industrial designs) กว่า 12 ล้านรายการที่ลงทะเบียนภายใต้ระบบขององค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก และ/หรือการมีส่วนร่วมของสำนักงานในประเทศต่าง ๆ ผู้สนใจสามารถสืบค้นข้อมูลการออกแบบอุตสาหกรรมได้ที่ <https://www3.wipo.int/designdb/en/index.jsp> โดยสืบค้นได้จากรายละเอียดผลิตภัณฑ์ ชื่อผู้ประดิษฐ์หรือผู้ครอบครอง หมายเลขผลิตภัณฑ์ วันเดือนปีที่ลงทะเบียน และประเทศที่ครอบครอง ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

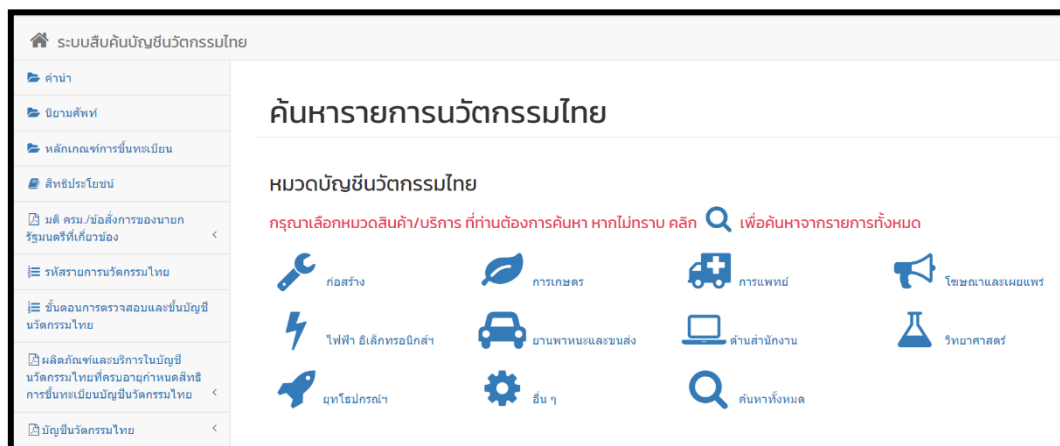

ภาพที่ 5 หน้าโฮมเพจของฐานข้อมูลการออกแบบสากล

ที่มา: World Intellectual Property Organization. (2020a). **Global Design Database**. Retrieved July 24, 2020, from

<https://www3.wipo.int/designdb/en/index.jsp>

1.3 ระบบสืบค้นบัญชีนวัตกรรมไทย เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมผลิตภัณฑ์หรือบริการที่พัฒนาขึ้นจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาด้วยองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย โดยมีมือคนไทยหรือคนไทยมีส่วนร่วมนำมาผลิตเป็นสินค้าหรือบริการในเชิงพาณิชย์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานที่เชื่อถือได้ โดยผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติความเป็นนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญจากสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.) และผ่านการตรวจสอบราคา รวมทั้งจัดทำและประกาศขึ้นเป็นบัญชีนวัตกรรมไทย โดย สำนักงานประมาณ ซึ่งจัดแบ่งนวัตกรรมออกเป็น 14 ด้าน ได้แก่ ด้านก่อสร้าง ด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านโฆษณาและเผยแพร่ ด้านงานบ้านงานครัว ด้านไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม ด้านยานพาหนะและขนส่ง ด้านโรงงาน ด้านสำนักงาน ด้านสำรวจ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านยุทธโธปกรณ์ ความมั่นคง และด้านอื่น ๆ ผู้สนใจสืบค้นได้ที่เว็บไซต์ <http://publichearing.bb.go.th/innovation/index.php> ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

ภาพที่ 6 หน้าจอค้นหารายการนวัตกรรมไทย

ที่มา: Budget Bureau. (2017b). **Search for Thai innovation items**. Retrieved July 24, 2020, from <http://publichearing.bb.go.th/innovation/index.php>

เมื่อผู้ค้นสืบค้นได้รายการนวัตกรรมในหมวดที่ต้องการแล้ว ให้คลิกดูคุณลักษณะรายละเอียดของนวัตกรรมแต่ละรายการ จะปรากฏรายการนวัตกรรมที่ให้ข้อมูลประกอบด้วยรหัสนวัตกรรม ชื่อสามัญของผลงานนวัตกรรมไทย ชื่อทางการค้าของผลงานนวัตกรรมไทย หน่วยงานที่พัฒนา บริษัทผู้รับการค้าทอด บริษัทหรือผู้ขึ้นบัญชีนวัตกรรมไทย ช่วงเวลาที่ขึ้นทะเบียน และคุณสมบัตินวัตกรรม ดังหน้าจอผลการสืบค้นต่อไปนี้

รายการนวัตกรรมไทย : ด้านการเกษตร						
ค้นหา : เฉพาะรายการในด้านการเกษตร						
Show 10 entries						
กรุณากดปุ่มลบข้อมูลด้านนวัตกรรมไทย ที่ต้องการค้นหา (รหัส ชื่อสินค้า รุ่นสินค้า ฯลฯ):						
รหัส	หมวด : กลุ่ม	ชื่อสามัญ : ชื่อทางการค้า	รุ่น : ชนิด : ขนาด : ราคา	หน่วยงานรับเข้า นวัตกรรมไทย	เดือนที่ประกาศ	หมายเหตุ
02010001	ด้านการเกษตร : วัสดุและอุปกรณ์การเกษตร	ชื่อสามัญ: ปุ๋ยชีวภาพกลุ่มละลายฟอสเฟต (ชนิดเม็ด) ชื่อทางการค้า: ไบโอฟอสคา (BIOPHOSKA)	16,000.00/ ตัน	บริษัท ปทุมพร จำกัด	มกราคม 2559	ดูข้อมูลเพิ่มเติม

ภาพที่ 7 หน้าจอค้นหารายการนวัตกรรมไทยด้านการเกษตร

ที่มา: Budget Bureau. (2017a). **List of Thai innovation: Agriculture**. Retrieved July 24, 2020, from <http://publichearing.bb.go.th/innovation/02-agriculture.php>

1.4 ระบบสืบค้นผลงานที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Awards Winners) เป็นแหล่งรวมนวัตกรรมที่เป็นผลงานที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติ จัดประกวดโดยสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งเริ่มขึ้นในปี 2548 จนถึงปัจจุบันเป็นรางวัลที่จัดขึ้นเพื่อประกาศเกียรติคุณและเชิดชูเกียรติแก่คนไทยที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีความโดดเด่นและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศอย่างชัดเจน แบ่งรางวัลออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านสื่อและการสื่อสาร และด้านองค์กรนวัตกรรมดีเด่น ผู้สนใจสืบค้นได้ที่เว็บไซต์ <http://award.nia.or.th/th/award-winner> โดยเลือกเมนูประเภทรางวัล และ/หรือปีที่ได้รับรางวัล คลิกปุ่ม Search จะปรากฏผลการค้นเป็นรางวัลนวัตกรรมทั้งหมดของประเภทที่เลือก กรณีที่ต้องการค้นหาว่านวัตกรรมโดยใช้คำที่แทนนวัตกรรมที่ต้องการสืบค้น ให้พิมพ์คำค้นลงในช่องที่เตรียมแล้วคลิกปุ่ม Search ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

National Innovation Awards Winners
ผลงานที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติ

ปีที่ได้รับรางวัล

--- ทั้งหมด ---

▼

ประเภทรางวัล

--- ทั้งหมด ---

▼

ค้นหา

SEARCH

ภาพที่ 8 หน้าจอสืบค้นผลงานที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติ

ที่มา: National Innovation Agency. (2019b). **National innovation awards winners**. Retrieved July 24, 2020, from <http://award.nia.or.th/th/award-winner>

30

2. ระบบสารสนเทศนวัตกรรม (Innovation Information Systems) เป็นส่วนเชื่อมโยง (linkages) ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (actors) ในนวัตกรรม อาทิ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กร ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยภาครัฐ ซึ่งนวัตกรรมเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผลิต การเผยแพร่ และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่หลากหลายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน อนึ่ง องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 1997) ได้ระบุถึงช่องทางการไหลของสารสนเทศหรือความรู้ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบสารสนเทศนวัตกรรม ซึ่งมี 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริษัทต่าง ๆ (2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริษัท มหาวิทยาลัย และห้องปฏิบัติการวิจัยภาครัฐ (3) การแพร่กระจายความรู้และเทคโนโลยีไปสู่บริษัท และ (4) การเคลื่อนย้ายบุคลากร

สำหรับตัวอย่างของระบบสารสนเทศนวัตกรรมนั้น ผู้เขียนจะยกตัวอย่างระบบสารสนเทศนวัตกรรมของประเทศไทย ซึ่งมีชื่อว่า “ระบบข้อมูลสารสนเทศวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (National Research and Innovation Information System) หรือ NRIIS” เป็นระบบสืบค้นข้อมูลผู้เชี่ยวชาญและโครงการวิจัย พัฒนาโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้สนใจสามารถเข้าถึงได้ที่เว็บไซต์ <http://nriis.nrct.go.th/> ซึ่งสามารถเลือกที่จะสืบค้นผู้เชี่ยวชาญหรือค้นหาโครงการวิจัย กรณีที่เลือกเมนู **ค้นหาผู้เชี่ยวชาญ** สามารถเลือกที่จะค้นหาโดยใช้วิธี (1) ค้นรายชื่อผู้เชี่ยวชาญเรียงตามตัวอักษร โดยเลือกอักษรตัวแรกของชื่อผู้เชี่ยวชาญ (ก-ฮ) ซึ่งจะปรากฏชื่อเรียงตามตัวอักษร จากนั้นให้คลิกเลือกชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ต้องการค้นหา ผลการค้นที่ได้จะปรากฏชื่อ-สกุลของผู้เชี่ยวชาญ ด้านสังกัด ความเชี่ยวชาญ และอีเมล และ (2) ค้นหาแบบละเอียด โดยคลิกเลือกเมนู 3 ลักษณะ คือ ค้นชื่อ-สกุลผู้เชี่ยวชาญ ค้นหาข้อความเชี่ยวชาญ หรือค้นหาหน่วยงาน/ด้านสังกัด จากนั้นพิมพ์คำค้นตามเมนูที่เลือกแล้วคลิกปุ่มค้นหา จะปรากฏผลการค้นเช่นเดียวกับวิธีแรก ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

ภาพที่ 9 หน้าจอระบบค้นหาผู้เชี่ยวชาญ

ที่มา: National Research Council of Thailand. (2020). **National Research and Innovation Information System**. Retrieved July 24, 2020, from <http://nriis.nrct.go.th/>

สำหรับอีกเมนูหนึ่ง คือ ค้นหาโครงการวิจัย โดยพิมพ์คำค้นที่ต้องการสืบค้นซึ่งอาจจะเป็นชื่อโครงการวิจัย คำสำคัญ หรือนักวิจัยลงในช่องสืบค้น แล้วคลิกปุ่มค้นหา ระบบจะค้นหาผลการค้นที่สอดคล้องกับคำค้น โดยจะปรากฏผลการค้นที่ประกอบด้วยข้อมูลชื่อโครงการวิจัย หัวหน้าโครงการ ระยะเวลา ประเภทโครงการ แหล่งทุน ชื่อทุนวิจัย กลุ่มโครงการ คำสำคัญ วัตถุประสงค์ สาขาวิชา และสถานงาน ดังหน้าจอสืบค้นต่อไปนี้

ภาพที่ 10 หน้าจอสืบค้นโครงการวิจัย

ที่มา: National Research Council of Thailand. (2020). **National Research and Innovation Information System**. Retrieved July 24, 2020, from <http://nriis.nrct.go.th/>

3. เครือข่ายนวัตกรรม (Innovation networks) เป็นการเชื่อมโยงหุ้นส่วนที่หลากหลายซึ่งมีความร่วมมือกัน มีข้อตกลงและแนวปฏิบัติร่วมกันของบุคลากรในแผนงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับกระบวนการนวัตกรรม ดังตัวอย่างเครือข่ายนวัตกรรมต่อไปนี้

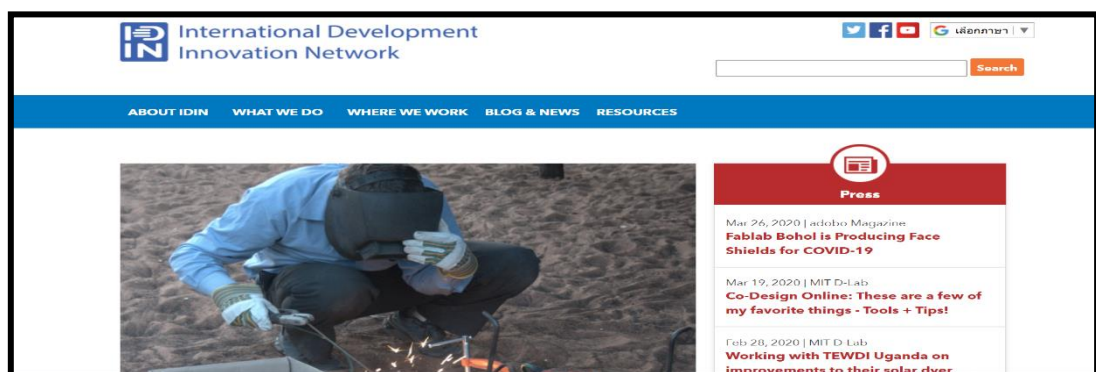
3.1 เครือข่ายนวัตกรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Innovation Network) หรือ UNIN เป็นชุมชนความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการของนวัตกรรมที่มีความสนใจในการแบ่งปันความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของตนเองให้แก่บุคคลอื่น เพื่อส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมภายในระบบสหประชาชาติ สมาชิกของเครือข่ายเป็นนวัตกรรมจากตัวแทนสหประชาชาติและหุ้นส่วนภายนอก ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 2,000 คนจากประเทศสมาชิกกว่า 120 ประเทศ สำหรับสารสนเทศที่ให้บริการบนเว็บไซต์ ได้แก่ ความท้าทายและการรับข้อเสนอโครงการวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรม บล็อกและทวีต การรับสมัครงาน โครงการนวัตกรรม และทรัพยากร เช่น ข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนวัตกรรม บทสรุปสั้น ๆ แนะนำนวัตกรรมที่น่าสนใจ รายงานและวัสดุการเรียนรู้ ผู้สนใจสืบค้นได้ที่ <https://www.uninnovation.network> ดังหน้าจอต่อไปนี้

ภาพที่ 11 หน้าโฮมเพจของเครือข่ายนวัตกรรมแห่งสหประชาชาติ

ที่มา: The UN Innovation Network. (2020). **UN Innovation Network**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.uninnovation.network>

3.2 เครือข่ายนวัตกรรมการพัฒนาสากล (International Development Innovation Network) หรือ IDIN พัฒนาโดยห้องปฏิบัติการการออกแบบแห่งสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology's D-Lab) และนำไปใช้โดยภาคีเครือข่ายสากลของหุ้นส่วนที่เป็นหุ้นส่วนจากสถาบันการศึกษา องค์กร และศูนย์นวัตกรรม ปัจจุบันมีสมาชิกและหุ้นส่วนที่เป็นนวัตกรรมและผู้ประกอบการจากทั่วโลก โดยมีจุดมุ่งหมายในการออกแบบ พัฒนา และเผยแพร่เทคโนโลยีเพื่อการปรับปรุงชีวิตในการดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความยากจน สำหรับสารสนเทศที่ให้บริการบนเว็บไซต์ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับการออกแบบการพัฒนาสากล ทรัพยากรเครือข่าย ศูนย์นวัตกรรมและขอบเขตการทำวิจัย สถานที่ทำงานที่ครอบคลุมในทวีปต่าง ๆ บล็อกและข่าวสาร และทรัพยากร เช่น หลักสูตร รายงานของนักศึกษา คู่มือ สื่อ รายงานและการนำเสนอ และรายงานการวิจัย ผู้สนใจสืบค้นได้ที่ <https://www.idin.org> ดังหน้าจอต่อไปนี้

ภาพที่ 12 หน้าโฮมเพจของเครือข่ายนวัตกรรมการพัฒนาสากล

ที่มา: International Development Innovation Network. (2020). **International Development Innovation Network**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.idin.org>

บทสรุป

แหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม หมายถึง บุคคล หน่วยงาน สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการนวัตกรรมในการคิด การสร้าง การผลิต การจัดเก็บ และการเผยแพร่ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม ซึ่งแหล่งสารสนเทศดังกล่าวนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนให้องค์กรมีการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการเพิ่มสมรรถนะเชิงนวัตกรรมให้บรรลุเป้าหมายของการก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (innovative organization) ที่บุคลากรในองค์กรสามารถวิเคราะห์สภาพภูมิด้านนวัตกรรมขององค์กร และสามารถกำหนดทิศทางและแนวทางในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรมีขีดความสามารถสูงขึ้นจากเดิม และสามารถแข่งขันกับคู่แข่งหรือองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การที่บุคลากรขององค์กรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรมทั้งที่เป็นแหล่งภายในและแหล่งภายนอก นับเป็นส่วนสนับสนุนให้บุคลากรมีทางเลือกในการสำรวจ ค้นหาและศึกษาข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ที่จะนำไปใช้ในกระบวนการนวัตกรรมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการใหม่ บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมขององค์กรจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการรวบรวมแหล่งสารสนเทศทางนวัตกรรม และจัดให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ แก่บุคลากรภายในองค์กรที่มีความสนใจและสืบค้นนวัตกรรมที่องค์กรมีอยู่หรือนวัตกรรมจากภายนอกองค์กร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในอนาคตนั่นเอง

References

- Budget Bureau. (2017a). **List of Thai innovation: Agriculture**. Retrieved July 24, 2020, from <http://publichearing.bb.go.th/innovation/02-agriculture.php> [In Thai]
- Budget Bureau. (2017b). **Search for Thai innovation items**. Retrieved July 24, 2020, from <http://publichearing.bb.go.th/innovation/index.php> [In Thai]
- Gailly, B. (2018). **Navigating innovation: How to identify, prioritize and capture opportunities for strategic success**. New York: Springer Berlin Heidelberg.
- Hakobyan, S. (2018a). **External sources of innovation**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.itonics-innovation.com/blog/8-external-innovation-sources-you-should-know>
- Hakobyan, S. (2018b). **Internal sources of innovation**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.itonics-innovation.com/blog/6-internal-innovation-sources-you-should-know>

- International Development Innovation Network. (2020). **International Development Innovation Network**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.idin.org>
- IPdigIT. (2020). **Navigating innovation**. Retrieved July 24, 2020, from <http://www.ipdigit.eu/ebook/challenge-1-build-a-shared-strategic-vision-of-innovation/innovation-as-a-business-more-than-creativity/>
- Maguire, C., Kazlauskas, E. J., & Weir, A. D. (1994). **Information services for innovative organizations**. San Diego: Academic Press.
- National Innovation Agency. (2019a). **Innovation for the future**. Bangkok: Agency. [In Thai]
- National Innovation Agency. (2019b). **National innovation awards winners**. Retrieved July 24, 2020, from <http://award.nia.or.th/th/award-winner> [In Thai]
- National Research Council of Thailand. (2020). **National Research and Innovation Information System**. Retrieved July 24, 2020, from <http://nriis.nrct.go.th/> [In Thai]
- Office of the Royal Society. (2011). **Dictionary of the Royal Institute of Thailand**. Retrieved July 24, 2020, from <https://dictionary.apps.royin.go.th/> [In Thai]
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (1997). **National innovation systems**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.oecd.org/science/inno/2101733.pdf>
- Purcell, W. (2019). **The importance of innovation in business**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.northeastern.edu/graduate/blog/importance-of-innovation/>
- The UN Innovation Network. (2020). **UN Innovation Network**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www.uninnovation.network>
- Weiss, D. S., & Legrand, C. P. (2011). **Innovative intelligence: The art and practice of leading sustainable innovation in your organization**. Ontario, Canada: John Wiley & Sons Canada.
- World Intellectual Property Organization. (2019). **Global innovation index 2019**. Retrieved July 24, 2020, from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
- World Intellectual Property Organization. (2020a). **Global Design Database**. Retrieved July 24, 2020, from <https://www3.wipo.int/designdb/en/index.jsp>
- World Intellectual Property Organization. (2020b). **PATENTSCOPE**. Retrieved July 24, 2020, from <https://patentscope.wipo.int/search/en/search.jsf>

พฤติกรรมสารสนเทศในยุคโควิด-19

จุฑาทิพย์ จันทรลุน¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอประเด็นพฤติกรรมสารสนเทศในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 ศึกษาจากบทความวิจัย บทความวิชาการ และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศของประชาชนเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ผลจากการศึกษา พบว่า ความต้องการสารสนเทศของประชาชนทั่วโลกส่วนใหญ่ต้องการสารสนเทศในด้านการดูแลป้องกันตนเองและอาการป่วยของโรค ด้านการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า คำค้นที่ใช้คือ “coronavirus” “COVID-19” “coronavirus symptoms” “coronavirus test” “COVID-19 symptoms” ช่องทางที่รับสารสนเทศคือโทรทัศน์ของภาครัฐและสื่อสังคมออนไลน์ ด้านการใช้สารสนเทศคือ คนใช้สารสนเทศเพื่อการป้องกันตนเองจากโรคและการติดตามอาการป่วยที่เกิดขึ้นเพื่อเฝ้าระวังรักษาสุขภาพตนเองและคนรอบข้าง ปัญหาที่พบในการค้นหาสารสนเทศและการรับข่าวสารคือการมีข่าวลือ ข่าวปลอม และข่าวสารเกี่ยวกับโรคที่มากเกินไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมสารสนเทศ โรคโควิด-19 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อีเมล jchanlun@gmail.com

(Received: 28 August 2020; Revised: 17 December 2020; Accepted: 30 December 2020)

Information Behavior during COVID-19 Pandemic Era

Jutatip Chanlun¹

Abstract

This academic paper presents the issues of information behavior during the outbreak of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) from the end of year 2019 to August 2020. The paper studied research papers, academic papers and information from relevant agencies, both Thai and foreign languages, concerning people's information behavior related to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) throughout the world. The study found that worldwide people looked for information about self-care and the disease symptoms. Regarding the information-seeking behavior, it was found that the keywords for searching included "coronavirus", "COVID-19", "coronavirus symptoms", "coronavirus test", and "COVID-19 symptoms". The information channel was government television channels and online social media. On the use of information, information was applied for protecting themselves from the pandemic and monitoring the outbreak situation in order to look after their health and their family members. The problems found in the information-seeking and information receptivity were rumor, fake news and information overload.

Keywords: Information Behavior, COVID-19, Coronavirus Disease 2019

¹ Asst. Prof. Dr. Jutatip Chanlun, Faculty of Arts, Silpakorn University E-mail: jchanlun@gmail.com

1. บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เกิดการระบาดครั้งแรกที่ตลาดค้าสัตว์ป่าเมืองอู่ฮั่นหรือตลาดขายอาหารทะเลสด South China Seaboard เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 จากนั้นการแพร่ระบาดได้กระจายไปในหลายพื้นที่ โดยโรคนี้ทำให้ผู้ป่วยมีอาการปอดอักเสบรุนแรงจนถึงแก่ชีวิตได้ โดยที่เชื้อไวรัสตัวนี้สามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนผ่านการ ไอ จาม หรือสัมผัสกับสารคัดหลั่งของผู้ป่วย เชื้อไวรัสได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วทำให้มีผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก โดยได้ขยายวงกว้างออกไป 6 ภูมิภาคทั่วโลก สถานการณ์ในปัจจุบันนี้มีประเทศที่มีผู้ติดเชื้อจำนวน 216 ประเทศ จำนวนผู้ติดเชื้อประมาณ 24,083,507 ล้านคน ผู้เสียชีวิตจำนวน 823,917 คน ประเทศที่มีผู้ติดเชื้อมาก 5 อันดับแรก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล อินเดีย รัสเซีย และแอฟริกาใต้ (World Health Organization, 2020)

สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศแรกของโลกที่มีการพบผู้ติดเชื้อจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นอกประเทศจีน โดยเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2563 พบผู้ป่วยหญิงจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ติดเชื้อโควิด-19 ในประเทศไทยคนแรก กระทรวงสาธารณสุขของไทยประกาศเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2563 ว่าพบนักท่องเที่ยวหญิงวัย 61 ปี สัญชาติจีน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ติดเชื้อโควิด-19 นับว่าเป็นการพบผู้ติดเชื้อคนแรกนอกประเทศจีน (ThaiPBS News, 2020) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยเริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้นผู้ติดเชื้อได้เดินทางมาจากต่างประเทศทั้งมาจากนักท่องเที่ยว ประชาชนที่เดินทางกลับประเทศเพื่อหนีสถานการณ์ไวรัสระบาดจากประเทศจีนทำให้ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้ประเทศเข้าสู่การเฝ้าระวังจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดที่รุนแรงจนถึงปัจจุบัน

เมื่อสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั่วโลกได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นการหาทางป้องกันและรักษาที่ถูกต้องก็ได้เริ่มต้นขึ้น นักวิจัยจากทุกพื้นที่ทั่วโลกได้พยายามคิดค้นยารักษาโรค วัคซีน ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและรักษาโรคขึ้น นักวิจัยไม่ว่าจากจีน ยุโรป สหรัฐอเมริกา ได้ร่วมมือกันเพื่อคิดค้นวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยได้มีการเผยแพร่ผลการศึกษาออกมาอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาหรือวัคซีน ซึ่งในปัจจุบันนักวิจัยในทุกภูมิภาคนั้นก็ยังคงคิดค้นและพัฒนาเพื่อนำมารักษาโรค อย่างต่อเนื่อง จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยด้านโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดการระบาดช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 นั้นพบว่าจนถึงช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 มีงานวิจัยประมาณ 220 เรื่องจากฐานข้อมูล Pubmed

จาก 20 ประเทศทั่วโลก ซึ่งมาจากจีนมากที่สุด ร้อยละ 67.2 (Lou *et al.*, 2020) และในปัจจุบันการศึกษาวิจัยก็ยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้วัคซีนและยารักษาโรค

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคที่เกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของโลกทำให้ประชาชนทั่วโลกต่างตระหนักถึงการป้องกันโรคที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลาย ๆ อย่างที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันเกือบแทบจะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การติดต่อสื่อสาร รวมไปถึงพฤติกรรมในด้านสารสนเทศ โดยประชาชนทั่วโลกได้มีการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยในประเทศต่าง ๆ ที่ได้พยายามทดลองคิดค้นหายารักษาหรือพัฒนาวัคซีนเพื่อป้องกันโรค จึงทำให้ต้องมีการค้นคว้าข้อมูลงานวิจัยที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการรักษาโรค สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นพฤติกรรมสารสนเทศของประชาชนทั่วโลกซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามหน้าที่และสภาพการดำเนินชีวิต ในบทความนี้จึงจะนำเสนอประเด็นด้านพฤติกรรมสารสนเทศที่เกิดขึ้นในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยทำการรวบรวมข้อมูลและสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญจากบทความวิจัย บทความวิชาการจากฐานข้อมูลออนไลน์ (online database) ฐานข้อมูลแบบเปิด (open access database) ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น องค์การอนามัยโลก ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.) และเครื่องมือวิเคราะห์แนวโน้ม Google Trends โดยทำการศึกษาทั้งจากบทความภาษาไทยบทความภาษาต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสารสนเทศ โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ๆ ที่สำคัญตามแนวคิดพฤติกรรมสารสนเทศ

2. พฤติกรรมสารสนเทศ (Information Behaviour)

พฤติกรรมสารสนเทศเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ เชื่อมโยงบุคคลนั้น ๆ ให้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ โดยใช้ช่องทางในการเผยแพร่สารสนเทศและในการได้สารสนเทศมา จะครอบคลุมพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ ความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ และรวมถึงการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นโดยอาจอยู่ในรูปการสื่อสารแบบเผชิญหน้า และการได้รับสารสนเทศจากสื่อต่าง ๆ พฤติกรรมสารสนเทศช่วยให้เห็นขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงวิธีที่ผู้คนต้องการสารสนเทศ แสวงหาสารสนเทศ การจัดการ การให้ และการใช้สารสนเทศในบริบทที่แตกต่างกัน

เป็นพฤติกรรมซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปัญหาที่ต้องแก้ไขหรือมีคำถามที่ต้องการคำตอบ แต่พบว่าสารสนเทศ หรือความรู้ที่คนมีอยู่นั้นไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหา หรือตอบคำถาม (Puttapithakpon, 2015 ; Cheunwattana, 2002 ; Wilson, 2000) สำหรับในบทความนี้จะจำแนกพฤติกรรมสารสนเทศด้านโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นจากแหล่งที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นโดยสามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความต้องการสารสนเทศ (Information Needs)

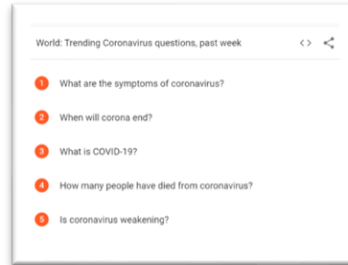
จากการศึกษาบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีประเด็นในด้านความต้องการสารสนเทศที่คล้ายคลึงกันซึ่งโดยส่วนรวมพบว่า ความต้องการของคนทั่วไปที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้นนี้มีความต้องการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการป้องกันโรค จากงานของ Karijo (2020) พบว่าข้อมูลการป้องกันตนเองที่คนต้องการอยากรู้แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การล้างมือด้วยสบู่ การล้างมือด้วยเจล การใช้หน้ากากอนามัย การรักษาระยะห่างทางสังคม และการกักตัวอยู่บ้าน เช่นเดียวกับ Liu (2020) ที่พบว่า ความต้องการข้อมูลของคนที่อยู่ในช่วงวิกฤติโควิด-19 คือ ต้องการข้อมูลด้านการดูแลตัวเอง เช่น การมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการป้องกันโรค โดยการล้างมือด้วยสบู่ รักษา ระยะห่างจากกลุ่มคนจำนวนมาก และใส่หน้ากากอนามัยเมื่อต้องออกไปในที่สาธารณะ นอกจากนี้ประเด็นความต้องการด้านการดูแลตนเองแล้วยังมีประเด็นด้านอาการของโรคที่เป็นว่าเมื่อเกิดอาการป่วยนั้นอาการของโรคที่แสดงจะมีลักษณะอย่างไร (Lu & Reis, 2020)

นอกจากนี้ยังมีความต้องการสารสนเทศในประเด็นด้านนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น มาตรการการกักตัว การเปิด-ปิด โรงเรียน นโยบายหรือกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลประชาชนในช่วงโรคระบาด รวมไปถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาวัคซีนหรือยารักษาโรค (Bento *et al.*, 2020; Ebrahim, *et al.*, 2020) หรือเป็นความต้องการสารสนเทศในแง่การดูแลผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยในระยะเริ่มแรกของการเกิดการระบาดประชาชนบางส่วนต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยว การวางแผนการเดินทางไปทำงาน เป็นต้น (Dreisiebner, März & Mandl, 2020)

ความต้องการสารสนเทศของประชาชนทั่วโลกนอกจากจะมีความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง คนรอบข้าง และสารสนเทศที่บอกเกี่ยวกับอาการของโรคแล้ว ยังมีประชาชนจำนวนมากที่มีความต้องการอยากรู้ในประเด็นที่แตกต่างกันออกไปในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าการสำรวจการสืบค้นสารสนเทศที่เป็นความต้องการหรือความอยากรู้ของประชาชนทั่วโลกจากการวิเคราะห์โดย Google Trends ซึ่งได้ทำการศึกษาคำค้นหรือประเด็นที่

ประชาชนจากทั่วโลกทำการสืบค้นเมื่อช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 ในประเด็นเกี่ยวกับ Coronavirus Search Trends โดยมีข้อคำถามดังตัวอย่างในภาพที่ 1

World: Trending Coronavirus questions (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563)

ภาพที่ 1 ความต้องการสารสนเทศใน 5 อันดับแรกของประชาชนทั่วโลกช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: https://trends.google.com/trends/story/US_cu_4Rjdh3ABAABMHM_en

หรือเป็นความต้องการสารสนเทศหรือความอยากรู้ของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องการทราบประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากการวิเคราะห์ด้วย Google Trends ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 มีตัวอย่างคำถามดังตัวอย่างในภาพที่ 2

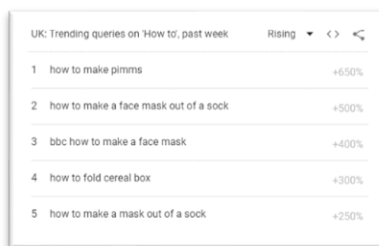
US: Trending Coronavirus questions (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563)

ภาพที่ 2 ความต้องการสารสนเทศใน 5 อันดับแรกของคนในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: https://trends.google.com/trends/story/US_cu_4Rjdh3ABAABMHM_en

ในกลุ่มประเทศภูมิภาคยุโรปขอยกตัวอย่างในประเทศสหราชอาณาจักรที่มีการระบาดของโรคในช่วงแรกค่อนข้างรุนแรงและต่อเนื่องจนทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความวิตกกังวลและมีความต้องการสารสนเทศในด้านต่าง ๆ โดยจากการวิเคราะห์ด้วย Google Trends ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 มี 5 อันดับคำถามที่ประชาชนอยากรู้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความต้องการสารสนเทศใน 5 อันดับแรกของคนไทยในประเศอังกฤษช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: <https://europeansting.com/2020/05/18/how-covid-19-has-changed-what-we-search-for-online/>

ในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียก็มีตัวอย่างความต้องการสารสนเทศของประชาชนในประเทศอินเดียที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และยังเป็นประเทศที่มีคนป่วยมากเป็นอันดับที่ 2 ของโลกในปัจจุบันนี้ด้วย ทำให้ประชาชนตั้งคำถามต่าง ๆ ผ่าน Google ในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ในประเด็นสำคัญ เช่น อาการป่วย ระยะเวลาป่วย การลือคควาน่ จำนวนคนป่วยทั่วโลก ซึ่งจากการวิเคราะห์ด้วย Google Trends สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงคำถามที่สืบค้นผ่านอินเทอร์เน็ตของคนอินเดียในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: <https://www.livemint.com/news/india/how-covid-19-has-changed-what-we-search-online-11589361813014.html>

ในส่วนของการสื่อสารสนเทศที่เกิดขึ้นเป็นคำถามจากประชาชนทั่วโลกเกี่ยวกับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น การทำเจลล้างมือ การทำหน้ากากอนามัย การตัดผมด้วยตนเอง การทำอาหาร ทำขนม เป็นต้น ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงคำถามที่สืบค้นผ่านอินเทอร์เน็ตของคนทั่วโลกในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: <https://www.livemint.com/news/india/how-covid-19-has-changed-what-we-search-online-11589361813014.html>

สำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีการสำรวจสถิติความต้องการสารสนเทศของประชาชนจากการค้นหาคำถามผ่าน Google ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าประชาชนไทยนั้นให้ความสนใจในประเด็นของโรคที่สำคัญ ดังนี้ (Marketing Oops, 2020)

- ประเทศไทย อยู่ในอันดับ 230 จาก 250 ประเทศ ที่สนใจค้นหาเกี่ยวกับไวรัสดังกล่าวในช่วงเดือนมีนาคม

- วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2563 เป็นวันที่ผู้คนให้ความสนใจค้นหาเกี่ยวกับไวรัส COVID-19 สูงเป็นประวัติการณ์

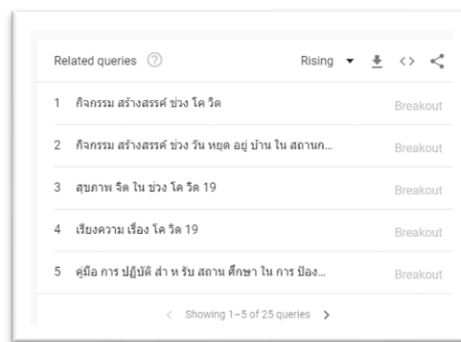
- จังหวัดที่มีการค้นหาเกี่ยวกับเชื้อไวรัสดังกล่าวสูงสุดในเดือนมีนาคม คือ จังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ตการค้นหาว่า “สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาจะสิ้นสุดลงเมื่อใด” มีค่าสูงขึ้นกว่าร้อยละ 3,900

- มีการค้นหา “การติดตามสถานะผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา” เช่นเดียวกับการค้นหา “ข่าวไวรัสโคโรนาในประเทศไทย” นอกจากนี้ ยังมีคำถามยอดนิยมเกี่ยวกับ COVID-19 ในประเทศไทยอีกด้วย ซึ่งการวิเคราะห์หาคำถามที่ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น

- How many cases in each country?

- Is sneezing a sign of coronavirus?
- วิธีป้องกันไวรัสโคโรนา
- How is coronavirus transmitted?
- How long does it take to recover from coronavirus?
- How many coronavirus cases in Philippines?
- How long do coronavirus symptoms last?
- How many cases of coronavirus in Thailand?
- How many coronavirus cases in the world?
- Is coronavirus airborne?

สำหรับในช่วง 3 เดือนที่สถานการณ์โรคยังคงแพร่ระบาด (พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ. 2563) ประชาชนไทยมีความต้องการสารสนเทศเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ที่ได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ของ Google Trends ใน 5 อันดับแรก จากการใช้คำค้น โควิด-19 คือ

Related queries	
	Rising
1 กิจกรรม สร้างสรรค์ ช่วง โควิด	Breakout
2 กิจกรรม สร้างสรรค์ ช่วง วันหยุด อยู่บ้าน ใน สถานก...	Breakout
3 สุขภาพ จิต ในช่วง โควิด 19	Breakout
4 เรื่องราว เรื่อง โควิด 19	Breakout
5 คู่มือ การปฏิบัติ สำหรับ สถานศึกษา ในการ ป้อง...	Breakout

ภาพที่ 6 แสดงคำถามที่สืบค้นผ่านอินเทอร์เน็ตของคนไทยในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2563

ที่มา: <https://trends.google.co.th/trends/?geo=TH>

2.2 ด้านการแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking)

เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์โรคอย่างไม่ทราบว่าจะมีการรักษาหรือวัคซีนหรือไม่ทำให้ประชาชนทั่วโลกเกิดความต้องการสารสนเทศในการดูแลและป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรค ซึ่งจากประเด็นความต้องการสารสนเทศที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนที่ต้องแสวงหาคำตอบที่ต้องการด้วยตนเองจากแหล่งที่น่าเชื่อถือต่าง ๆ จากการศึกษาบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องนั้น ทำให้สามารถจำแนกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศได้ ดังนี้

คำค้น (Search term) คือ คำที่ประชาชนทั่วไปและนักวิจัยด้านโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ใช้ในการค้นหาเอกสารหรือค้นหาข้อมูลที่ต้องการเพื่อตอบคำถามที่เป็นข้อสงสัย สำหรับคำค้นที่พบนั้นมีหลายกลุ่มสามารถจำแนกได้เป็นรายละเอียดย่อย คือ

กลุ่มคำค้นที่เป็นชื่อของโรค พบว่า มีคำค้นที่ใช้คือ “coronavirus” COVID-19 novel coronavirus “coronavirus symptoms” “coronavirus test” COVID-19 symptoms “covid-19” “wuhan virus” “corona” (Bentoo, 2020; Effenbergera *et al.*, 2020; Liu, 2020; Lu & Reis 2020; Bhatia & Dantewadia, 2020)

นอกจากนี้ก็มีกลุ่มคำค้นที่เป็นอาการของโรคด้วย เช่น “fever” “dry cough” “sore throat”, “runny nose”, “chills” หรือเป็นคำค้นที่เกี่ยวกับการดูแลป้องกันตนเอง เช่น “handwashing”, “face masks”, “quarantine”, “hand disinfection”, “antiseptic”, “sanitizer” “protective” “medical surgical” “n95” (Lu & Reis, 2020) หรือเป็นคำที่เกี่ยวกับยาหรือวัคซีนที่ใช้ในการรักษาโรค เช่น “vaccine” “covid-19 vaccine trials” (Bhatia & Dantewadia, 2020)

ส่วนการค้นหายอดนิยม 10 อันดับแรกของประชาชนไทย เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เมื่อเดือนมีนาคมซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงที่มีสถานการณ์ของโรคเริ่มขยายตัวและค่อนข้างรุนแรง มีคำค้นที่ได้จากการวิเคราะห์ของ Google Trends พบว่าเป็นคำค้นภาษาอังกฤษ ได้แก่ Coronavirus tips, Coronavirus USA, Thailand coronavirus fälle, Coronavirus tracker, Tom Hanks, Coronavirus Belgique, Death total coronavirus, Laos coronavirus, UK coronavirus, Thailand coronavirus news

“Google Trends” ยังให้ข้อมูลว่าคนไทยสนใจค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ “อาการของโรค” ด้วย โดยมีทั้ง “โคโรนาไวรัส” และ “อาการ ไข้หวัดใหญ่” แต่อัตราการค้นหาโดยอาการโคโรนาไวรัส มีสัดส่วนการค้นหาสูงถึงกว่าอาการไข้หวัดใหญ่ ขณะที่การค้นหาเกี่ยวกับ “หน้ากากอนามัย – เจลล้างมือ – วิธีล้างมือ” ก็ยังคงมีอยู่ต่อเนื่องเช่นเดียวกัน (Marketing Oops, 2020)

ด้านช่องทางการรับสารสนเทศและแหล่งสืบค้นสารสนเทศ ที่คนทั่วไปใช้ในการรับสารสนเทศเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นั้นมีหลายช่องทางโดยเป็นทั้งช่องทางที่เป็นสื่อแบบเดิมและสื่อใหม่ ในส่วนของแหล่งที่ใช้ในการสืบค้นเพื่อหาข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับโรคในแง่มุมต่าง ๆ นั้นปัจจุบันคือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งจากการศึกษาบทความวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องของ Dreisiebner, Marz & Mandl, (2020) ; Karijo, (2020) ; Liu, (2020) และ Ebrahim, *et al.*, (2020) นั้นสามารถจำแนกแหล่งที่คนใช้รับสารสนเทศและใช้ในการสืบค้นสารสนเทศมีดังนี้

ช่องทางการรับสารสนเทศจากสื่อแบบเดิม ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ของหน่วยงานภาครัฐ หนังสือพิมพ์ทั้งรูปแบบออนไลน์และฉบับพิมพ์ ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อน โดยเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในบางพื้นที่ยังรับสารสนเทศจากสื่อแบบเดิมอย่างโทรทัศน์เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือเพราะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือกรณีหนังสือพิมพ์เพราะเป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งมานาน ผู้นำเสนอข่าวมีความ

ชำนาญ สำหรับสื่อใหม่ (new media) ที่เป็นช่องทางในการรับสารสนเทศแบ่งเป็นกลุ่มตามความนิยม คือ

กลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ (MSNs, mobile social networking apps) เช่น Instagram, Twitter และ Facebook เป็นสื่อที่คนนิยมใช้กันมากเนื่องจากสะดวกรวดเร็ว จะใช้ในการติดต่อสื่อสารกันในครอบครัว และระหว่างกลุ่มเพื่อนเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ แลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับโรคให้กับคนที่ติดต่อด้วยได้ทราบ

กลุ่มรายงานสด (SLSSs, social live streaming services) กลุ่มรายงานสดออนไลน์ เช่น Facebook Live, Periscope, Kuaishou, Douyu เป็นต้น โดยสื่อประเภทนี้จะสามารถให้คนทั่วไปสามารถแบ่งปันประสบการณ์ เนื้อหาที่ตนเองมีได้แบบสดหรือแบบเรียลไทม์ (real time) กับคนอื่น โดยลักษณะเด่นของกลุ่มรายงานสดจะนำเสนอเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลในการสื่อสารหรือการเล่าเรื่อง

กลุ่มข่าวออนไลน์ (ONM, online news media) เช่น ช่องโทรทัศน์ที่มีการปรับการนำเสนอข่าวในรูปแบบออนไลน์ ในกลุ่มนี้ก็มีผู้ติดตามเช่นเดียวกันแต่ไม่มากเท่ากับสองกลุ่มแรก เพราะเป็นลักษณะการรับข่าวสารจากสื่อเดิมที่ปรับเนื้อหาแนะนำเสนอในรูปแบบออนไลน์

การติดตามข่าวสารและสารสนเทศจากแหล่งเหล่านี้ประชาชนช่วยให้เหตุผลว่าสามารถตรวจสอบความเคลื่อนไหวได้ตลอดเวลาและเป็นช่องทางที่รับผิดชอบโดยหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นทางการ สำหรับช่องทางในการสืบค้นสารสนเทศที่สำคัญ ได้แก่ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต โดยใช้ Google มากที่สุด และมี Weibo จากประเทศจีนเป็นช่องทางที่รองลงมา

2.3 ด้านการใช้สารสนเทศ (Information Use)

สารสนเทศที่ได้รับไม่ว่าจะเกิดจากการรับจากสื่อที่เป็นทางการ สื่อสังคมออนไลน์ บุคคล หรือการค้นหาด้วยตนเอง สารสนเทศที่นำไปใช้นั้นจะเกี่ยวข้องกับประเด็นการใช้สารสนเทศเพื่อดูแลและป้องกันตนเองจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) รวมไปถึงการติดตามความเคลื่อนไหวของการพัฒนาและวัคซีนในการรักษาโรค ซึ่งประเด็นสารสนเทศที่คนได้รับและนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุดมี 2 ประเด็นหลัก คือ วิธีการสังเกตอาการป่วยของผู้ที่เป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ซึ่งสารสนเทศที่พบว่ามีใช้ในการสังเกตอาการคือ มีไข้สูง หายใจติดขัด ไอแห้ง (Karijo, 2020; Lu & Reis, 2020) และวิธีปฏิบัติตนให้ปลอดภัยจากโรค คือ ล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ สวมหน้ากากอนามัย และการเว้นระยะห่างทางสังคมหรือการอยู่ห่างกับกลุ่มคน (Liu, 2020 ; Karijo, 2020)

2.4 ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการรับสารสนเทศและการค้นหาสารสนเทศ

จากการศึกษาบทความวิจัย และบทความวิชาการของ Ebrahim, *et al.*, (2020) และ Dreisiebner, Sophie & Thomas (2020) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่พบเกี่ยวกับการรับสารสนเทศและการค้นหาสารสนเทศในช่วงวิกฤตโควิด-19 นั้น พบว่าปัญหาที่คนกล่าวถึงมากที่สุดคือ มีข่าวปลอมหรือข่าวลือเกี่ยวกับโรคเป็นจำนวนมาก (“spread of rumors” หรือ fake news) และมีข้อมูลจำนวนมากมายมหาศาลเกี่ยวกับโรคเกิดขึ้นจากสื่อประเภทต่าง ๆ (“massive information about the disease”) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่เกิดขึ้นจากแหล่งต่าง ๆ มากเกินไปจนทำให้เกิดสภาวะสารสนเทศท่วมท้น โดยสารสนเทศนั้นมาจากหน่วยงานภาครัฐ สื่อแบบเดิม และจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยในกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์จะพบว่า มีข่าวปลอมหรือข่าวลือเกี่ยวกับโรคมากที่สุด ประชาชนที่รับข่าวสารต้องพิจารณาเลือกรับเฉพาะที่จำเป็นกับตนเองเท่านั้น ในประเทศไทยนั้นก็มีปัญหาเช่นเดียวกับการศึกษาจากงานในต่างประเทศ คือ มีข่าวปลอมและข่าวลือเกี่ยวกับการระบาดของโรคเป็นจำนวนมาก และมีข่าวสารที่เกิดขึ้นจากสื่อกลุ่มต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยตัวอย่างการเผยแพร่ข่าวปลอมที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโรคที่ได้จากการสรุปของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เช่น ข่าวปลอม ฆ่าเชื้อโควิด-19 ด้วยการกินผลไม้ที่มีฤทธิ์เป็นด่าง ข่าวปลอมกัญชาสามารถป้องกันและรักษาโควิด-19 ได้ ข่าวปลอม ลือหึ่ง! สุลกากร ห้ามนำเข้าหน้ากากอนามัย และชุดป้องกันเชื้อโควิด-19 เป็นต้น (Anti-Fake News Center Thailand, 2020)

3. สรุป

การเกิดขึ้นของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศและประชาชนที่ได้รับผลกระทบนั้นรอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ต่างพยายามหามาตรการป้องกันและหาแนวทางรักษาโรคที่เกิดขึ้น แต่ในขณะที่หลาย ๆ ประเทศทั่วโลกกำลังค้นหาวัดขึ้นและยารักษาโรคอยู่นั้นมีประชาชนจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วย จึงทำให้ทุกคนต้องหาแนวทางที่จะมาดูแลป้องกันตนเองและคนรอบข้างให้ปลอดภัยจากโรคอย่างดีที่สุด ประชาชนทั่วโลกต่างแสวงหาสารสนเทศเพื่อมาตอบคำถามหรือตอบความต้องการที่เกิดขึ้นในสภาวะวิกฤตินี้ให้ได้เป็นอย่างดีที่สุด โดยได้พยายามค้นหาสารสนเทศจากแหล่งที่น่าเชื่อถือต่าง ๆ หรือรับสารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้นเพื่อนำสารสนเทศเหล่านั้นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสารสนเทศของคนในโลกโดยมีการค้นหาสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น มีการแบ่งปันสารสนเทศให้แก่ผู้อื่น รวมถึงการนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้ปลอดภัยจากโรค

References

- Anti-Fake News Center Thailand. (2020). **COVID-19**. Retrieved August 26, 2020, from <https://www.antifakenewscenter.com/> [In Thai]
- Bento & others. (2020). Evidence from internet search data shows information-seeking responses to news of local COVID-19 cases. **PNAS**, 117 (21), 11220-11222. Retrieved August 25, 2020, from <https://www.pnas.org/content/117/21/11220>
- Bhatia, S. & Dantewadia, P. (2020). **How covid-19 has changed what we search online**. Retrieved August 25, 2020, from <https://www.livemint.com/news/india/how-covid-19-has-changed-what-we-search-online-11589361813014.html>
- Cheunwattana, A. (2002). Information seeking behavior. In **Information storage and retrieval V. 3 Unit 13**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Dreisiebner, S., März, S., & Mandl, T. (2020). Information Behavior During the Covid-19 Crisis in German-Speaking Countries. **arXiv.org**. Retrieved August 25, 2020, from <https://arxiv.org/abs/2007.13833>
- Ebrahim, AH. & others. (2020). COVID-19 Information-Seeking Behavior and Anxiety Symptoms among Parents. **OSP Journal of Health Care and Medicine**, 1(1), 1-9. Retrieved August 27, 2020, from https://www.researchgate.net/publication/341741193_COVID-19_Information-Seeking_Behavior_and_Anxiety_Symptoms_among_Parents
- Google Trends. (2020). **Coronavirus Search Trends**. Retrieved August 26, 2020, from https://trends.google.com/trends/story/US_cu_4Rjdh3ABAABMHM_en
- Google Trends. (2020). **COVID-19**. Retrieved August 26, 2020, from <https://trends.google.co.th/trends/?geo=TH> [In Thai]
- Karijo, E. & others. (2020). **Knowledge, attitudes, practices, and the effects of COVID-19 on health seeking behaviors among young people in Kenya**. Retrieved August 27, 2020, from <https://www.researchsquare.com/article/rs-34861/v1>
- Liu, P. L. (2020). COVID-19 Information Seeking on Digital Media and Preventive Behaviors: The Mediation Role of Worry. **CYBERPSYCHOLOGY, BEHAVIOR, AND SOCIAL NETWORKING**. 00(00), 1-6.

- Lou, J. & others. (2020). Coronavirus disease 2019: a bibliometric analysis and review. **Eur Rev Med Pharmacol Sci**, 24 (6), 3411-3421.
- Lu, T. & Reis, B. Y. (2020). Internet Search Patterns Reveal Clinical Course of Disease Progression for COVID-19 and Predict Pandemic Spread in 32 Countries. **medRxiv**. Retrieved August 26, 2020, from <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.05.01.20087858v1.full.pdf>
- Marketing Oops (2020). **In-depth statistics from "Google" about Thai people's searches about COVID-19**. Retrieved August 26, 2020, from <https://www.marketingoops.com/digital-life/insight-about-covid-19-from-thais-search/> [In Thai]
- Puttapithakpon, S. (2015). Independent Study on Information Behavior. In **The Independent study Unit 4**. (pp. 4-1– 4-62). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- ThaiPBS News. (2020). **The date when Thailand recognized COVID-19**. Retrieved June 28, 2020, from <https://news.thaipbs.or.th/content/290347> [In Thai]
- Wilson, T.D. (2000). Human Information Behaviour. **Informing Science**. 3(2), 49-55.
- World Economic Forum. (2020). **How COVID-19 has changed what we search for online**. Retrieved August 26, 2020, from <https://europeansting.com/2020/05/18/how-covid-19-has-changed-what-we-search-for-online/>
- World Health Organization. (2020). **WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard**. Retrieved June 28, 2020, from <https://covid19.who.int/>.

ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน : มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติอาเซียน

ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเกหกาล¹

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึง โครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียน (ASEAN Digital Library) เนื้อหาได้กล่าวถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ ประโยชน์ในการพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน รูปแบบและลักษณะการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลระหว่างระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียนกับระบบห้องสมุดดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียน และลักษณะวิธีการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลระบบห้องสมุดดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติของประเทศไทย รวมเข้าไว้ด้วยกันสำหรับให้เป็นแหล่งข้อมูลมรดกทางภูมิปัญญาของภูมิภาคอาเซียนในรูปดิจิทัล ได้แก่ หนังสือทั่วไป หนังสือหายาก เอกสารต้นฉบับ รูปภาพ แผนที่ หนังสือพิมพ์ วารสาร ไฟล์เสียง วิดีทัศน์ และข้อมูลอื่น ๆ โดยใช้มาตรฐานสากลเมทาตาต่าง ๆ เช่น มาตรฐาน Dublin Core, MARC21, HTML, XML มาตรฐานโปรโตคอล OAI-PMH ในการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าไว้ให้บริการร่วมกัน ผ่านทางเว็บไซต์ สืบค้นได้ผ่านหน้าจอเดียว (single search) ผู้ใช้ทั่วโลกสามารถเข้าถึงเนื้อหาตามมรดกภูมิปัญญาของชาติในกลุ่มประเทศอาเซียนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทุกเวลาและทุกสถานที่ เป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย และช่วยส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนในภูมิภาคอาเซียนด้วยกัน รวมทั้งช่วยพัฒนาต่อยอดด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ ในประเทศภูมิภาคอาเซียนให้มีความมั่นคง

คำสำคัญ: ห้องสมุดดิจิทัล ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน มรดกภูมิปัญญา หอสมุดแห่งชาติ

¹ บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

อีเมล: eak.prast@hotmail.com

(Received: 22 November 2020; Revised: 27 December 2020; Accepted: 7 January 2021)

ASEAN Digital Library: Intellectual wisdom of ASEAN

Prasittichai Lertratanakehakarn¹

ABSTRACT

This article discusses ASEAN Digital Library Project on concepts, objectives, benefits in developing ASEAN digital library system. The pattern of the digital linkage between the ASEAN digital library system links to the digital library system of the ASEAN National Library. In addition, methods of linking digital information in the digital library system of the National Library of Thailand create the digital content to provide a digital source of information for the ASEAN region's intellectual heritage, including books, rare books, manuscripts, pictures, maps, newspapers, journals, audios, videos and other information using metadata standards such as Dublin Core standard, MARC21, HTML, XML standard, OAI-PMH protocol for linking data to serve together. Searching through the website using a Single Search, the users around the world can quickly and easily access the content on the national intellectual wisdom of ASEAN countries anywhere, any time. ASEAN Digital Library Project is beneficial to support education and research. Moreover, it help promote a better understanding of developing education, society and economy among people in the ASEAN region.

Keywords: Digital Library, ASEAN Digital Library, Intellectual wisdom, National Library

¹ Librarian in Information Development Group, Senior Professional Level, National Library of Thailand. E-mail: eak.prast@hotmail.com

บทนำ

มรดกภูมิปัญญา (wisdom heritage) เป็นประเภทมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) องค์การระดับสากล องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้แบ่งการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้ และวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) หมายถึง ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่น ที่ถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใด ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการสั่งสมความรู้และการประยุกต์ใช้ ในปี พ.ศ. 2535 องค์การยูเนสโกมีแนวคิดในการส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่ประเภทมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นมรดกภูมิปัญญาที่เป็นเอกสารที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (documentary heritage) แสดงให้เห็นวิวัฒนาการของความคิด การค้นพบ และผลงานของสังคม มนุษย์ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากสังคมในอดีตให้กับสังคมปัจจุบัน เพื่อที่จะสืบสานให้แก่สังคมใน อนาคต องค์การยูเนสโกจึงได้ก่อตั้งแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกขึ้นมา (The Memory of the World Programme of UNESCO) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญา หรือความทรงจำ ที่เป็นเอกสาร รวมถึงภาพยนตร์ ดนตรี วัตถุ หรือข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีคุณค่าสูง ในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ โดยได้ดำเนินการอนุรักษ์ สงวนรักษา และพัฒนา ระบบการเข้าถึงเนื้อหาความรู้มรดกความทรงจำของโลก เพื่อให้ทั่วโลกได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ มรดกเอกสาร และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาของโลกที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือสื่อผสม เช่น หนังสือตัวเขียน สิ่งพิมพ์ วัตถุทัศนวัสดุ ซึ่งเก็บอยู่ ณ ห้องสมุด และหอจดหมายเหตุทั่วโลก (UNESCO, 2004)

มรดกภูมิปัญญา (wisdom heritage) ของภูมิภาคอาเซียน เป็นประเภทมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ ที่องค์การยูเนสโกได้แบ่งการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกสารที่บันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร (documentary heritage) ของประเทศในอาเซียน มีเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ที่ เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าที่แสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะแขนงต่างๆ การเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาการทางสังคมที่ได้มีการสั่งสมและสืบทอดต่อกันมา เป็นข้อมูลเนื้อหาที่มีคุณค่าความสำคัญ ยิ่งและควรได้รับรวบรวม จัดเก็บ การอนุรักษ์และเผยแพร่ให้คนในภูมิภาคอาเซียนและในภูมิภาค

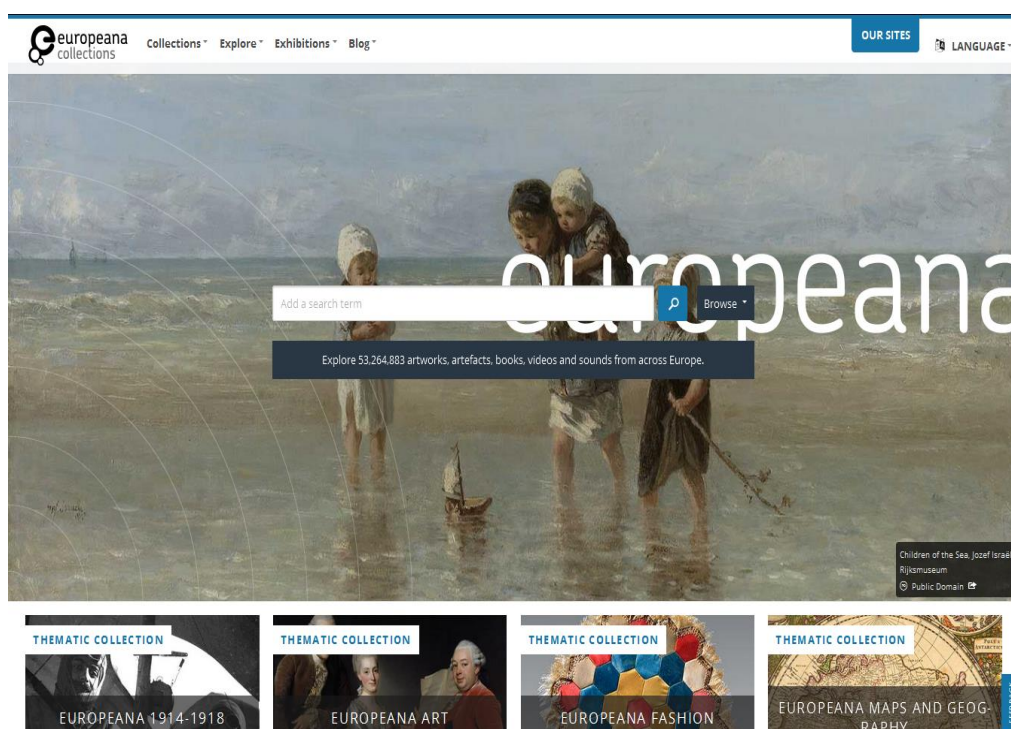
อื่น ๆ ของโลก ได้ศึกษาเรียนรู้และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาของภูมิภาคอาเซียน ส่วนใหญ่ได้ถูกรวบรวมและจัดเก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติของประเทศนั้น ๆ ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาบางส่วน ได้จัดทำในรูปดิจิทัลสำหรับการเผยแพร่และการให้บริการในรูปแบบห้องสมุดดิจิทัลทางออนไลน์ และจากรูปแบบการให้บริการห้องสมุดดิจิทัลมรดกภูมิปัญญาในหอสมุดแห่งชาติของประเทศ ในภูมิภาคอาเซียน โครงการเครือข่ายความร่วมมือ National Library Asia Pacific (NL-AP) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างหอสมุดแห่งชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกทางภูมิปัญญาที่หอสมุดแห่งชาติในแต่ละประเทศ ในภูมิภาคอาเซียน เข้าไว้ด้วยกัน สำหรับการให้บริการร่วมกัน ผู้ใช้ทั่วโลกสามารถสืบค้นข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งประกอบด้วยหอสมุดแห่งชาติประเทศไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ลาว ฟิลิปปินส์ บรูไน กัมพูชา และประเทศเวียดนาม

หอสมุดแห่งชาติประเทศสิงคโปร์และหอสมุดแห่งชาติประเทศนิวซีแลนด์ ได้มีแนวคิดดำเนินการอนุรักษ์ สงวนรักษา และพัฒนาระบบการเข้าถึงเนื้อหาความรู้มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติอาเซียนเช่นเดียวกับโครงการแผนงานมรดกความทรงจำแห่งโลกขึ้น (memory of the world) ขององค์การยูเนสโก ได้ริเริ่มจัดทำโครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียน (ASEAN Digital Library) โดยได้ร่วมกันพัฒนาต้นแบบระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน ในการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียน ทั้ง 10 ประเทศ รวมเข้าไว้ด้วยกันสำหรับให้เป็นแหล่งข้อมูลมรดกทางภูมิปัญญาของภูมิภาคอาเซียนในรูปดิจิทัล ได้แก่ หนังสือ หนังสือหายาก เอกสารต้นฉบับ รูปภาพ แผนที่ หนังสือพิมพ์ วารสาร ไฟล์เสียง วิดีทัศน์ และข้อมูลอื่น ๆ โดยใช้มาตรฐานสากลเมทาตาต่าง ๆ เช่น มาตรฐาน Dublin Core, MARC21, HTML, XML มาตรฐานโปรโตคอล OAI-PMH เป็นต้น ในการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าไว้ให้บริการร่วมกัน ผ่านทางเว็บไซต์ <https://www.aseanlibrary.org> ที่สามารถสืบค้นได้ผ่านหน้าจอเดียว (Single Search)

แนวคิดการพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

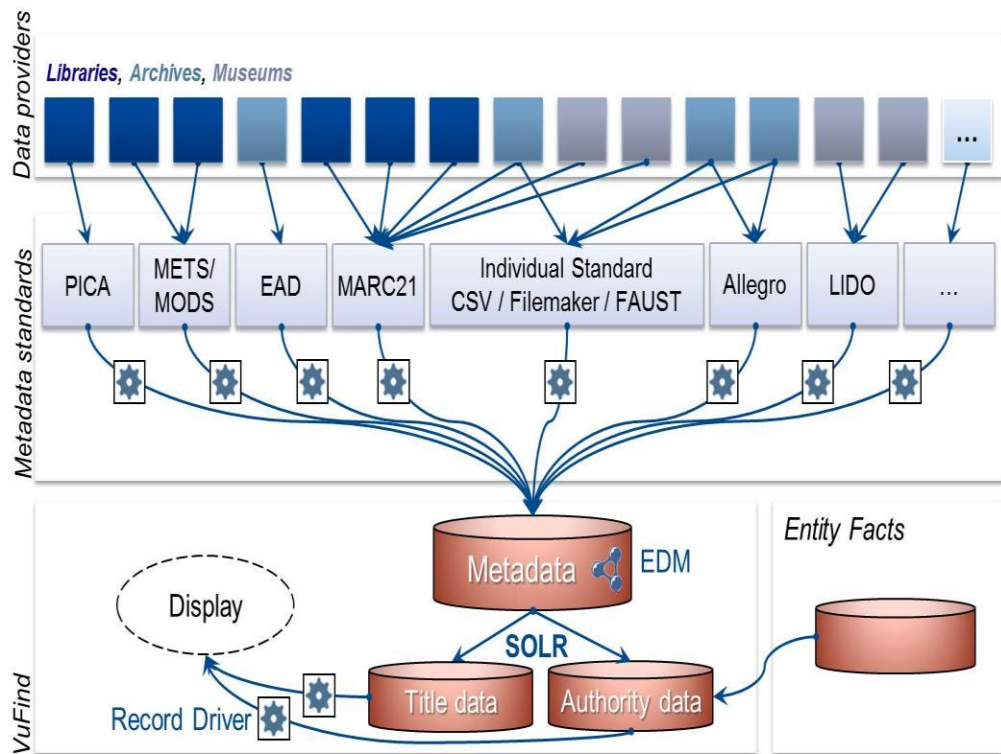
แนวคิดจากโครงการ The European Library เป็นโครงการเครือข่ายความร่วมมือประเทศสหภาพยุโรปในการร่วมกันพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป (Europeana) สำหรับในการเชื่อมโยงข้อมูลในระบบมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลที่อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ และพิพิธภัณฑ์แห่งชาติของชาติยุโรปแต่ละประเทศเข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้มาตรฐานสากลเมทาตาทาในการเชื่อมโยงข้อมูลรายการเมทาตาทาของแต่ละแห่งไว้ร่วมกัน ให้เป็นระบบห้องสมุดดิจิทัล

แห่งชาติยุโรปทำให้ผู้ใช้ทั่วโลกได้เข้าถึงข้อมูลออนไลน์มรดกภูมิปัญญาดิจิทัลของชาติยุโรปในรูปแบบดิจิทัลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ผ่านช่องทางเดียวในลักษณะเว็บพอร์ทัล ซึ่งปัจจุบันมีรายการมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลมากกว่า 300 ล้านรายการ จากหน่วยงาน มากกว่า 3,500 แห่ง จาก 36 ประเทศสหภาพยุโรป โดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และแลกเปลี่ยน เรียนรู้และความเข้าใจในหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติยุโรป ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาติยุโรปและช่วยส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจแห่งความรู้ ผ่านช่องทางเดียวในลักษณะเว็บพอร์ทัล ทำให้สามารถสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลเนื้อหา มรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างเปิดเผย (Europeana, 2020)

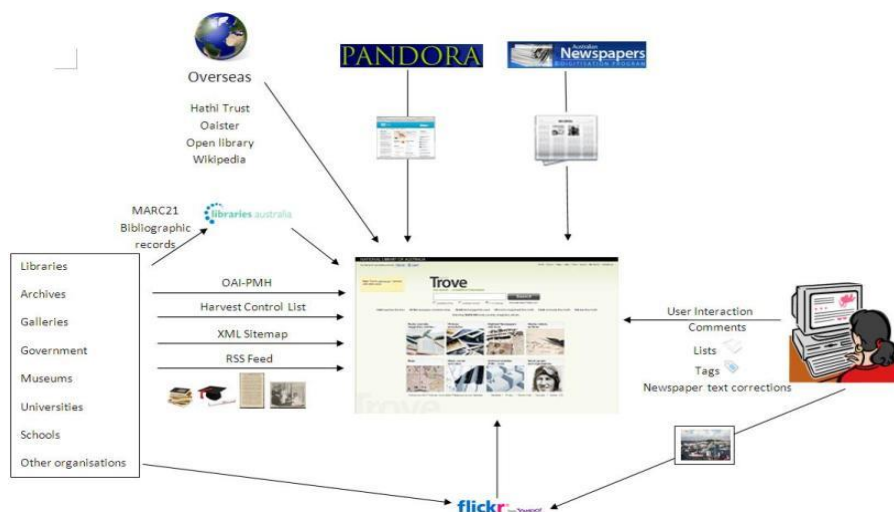
ภาพที่ 1 แสดงหน้าจอรระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป

ที่มา : <https://www.europeana.eu/>

ภาพที่ 2 รูปแบบการเชื่อมโยงมาตรฐานมาตาตาหาข้อมูลมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลแห่งชาติยุโรป
ที่มา: <https://pro.europeana.eu/page/edm-for-performing-arts-metadata>

แนวคิดจากโครงการ Trove ที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือในระดับชาติของประเทศออสเตรเลีย ในการเชื่อมโยงข้อมูลในระบบมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลที่อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์แห่งชาติและหน่วยงานอื่นๆ สำหรับการให้บริการเข้าถึงข้อมูลผ่านหน้าจอเดียวทางออนไลน์ของประเทศออสเตรเลีย มากกว่า 1,000 แห่ง ซึ่งมีทรัพยากรสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลประเภทหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ แผนที่ เว็บไซต์ และอื่น ๆ รายการมากกว่า 90 ล้านรายการ ในการให้บริการออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ที่เรียกว่า Trove ในการเชื่อมโยงได้ใช้มาตรฐานเมตาตาหา เช่นเดียวกับระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป Europeana (National Library of Australia, 2020)

ภาพที่ 3 รูปแบบการเชื่อมโยงมาตรฐานมาทาคาหาข้อมูลมรดกภูมิปัญญาดิจิทัล

ระบบ Trove ประเทศออสเตรเลีย

ที่มา: <https://trove.nla.gov.au/>

ระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อพัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลรายการเมทาดาทาและบริการข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาของชาติในหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ
2. เพื่อจัดทำเว็บพอร์ทัลสำหรับเป็นช่องทางการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาของชาติในหอสมุดแห่งชาติในประเทศอาเซียน

ประโยชน์ของโครงการ

1. นักศึกษา นักเรียน นักวิจัย ฯลฯ สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านมรดกภูมิปัญญาในภูมิภาคอาเซียนได้สะดวก รวดเร็ว และทุกที่ผ่านการสืบค้นทางเว็บไซต์หน้าจอเดียว (single search)
2. ช่วยส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีของคนในภูมิภาคอาเซียนผ่านการศึกษา เรียนรู้เนื้อหาด้านมรดกภูมิปัญญาของอาเซียนของแต่ละประเทศบนเว็บพอร์ทัล
3. ผู้คนทั่วทุกภูมิภาคของโลกสามารถเข้าถึงและสัมผัสวัฒนธรรมของอาเซียนผ่านทางเว็บไซต์

ขอบเขตโครงการ

1. โครงการระยะเริ่มต้น เชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลรายการเมทาดาตามรดกภูมิปัญญาของอาเซียนในหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ เพื่อเผยแพร่ทางเว็บไซต์ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน
2. โครงการระยะยาว ขยายความร่วมมือเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลกับหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกภูมิปัญญาในประเทศอาเซียนเช่น หอจดหมายเหตุพิพิธภัณฑสถานศึกษาอื่นๆ เผยแพร่ทางเว็บไซต์ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

แนวทางและขั้นตอนโครงการ

1. คัดเลือกประเภทข้อมูลดิจิทัลด้านในหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนสำหรับการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน
2. ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการนำข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาในหอสมุดแห่งชาติอาเซียนแต่ละประเทศ
3. ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการกำหนดใช้ชุดหน่วยข้อมูลย่อยเมทาดาตาสำหรับการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียน บนระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน
4. จัดหาเมทาดาตามาตรฐานอื่นๆ เพื่อเป็นช่องทางการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล เช่น Data Service (e.g. XML) / Website (HTML) / Local Files (e.g. Plain Text CSV) บนระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน
5. หอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนประสานงานความร่วมมือกับทีมงานโครงการ National Library Asia Pacific (NL-AP)
6. หอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนร่วมกันทดสอบระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน ก่อนใช้งานจริง

Metadata Required (Please provide English Translation of Fields)	
Primary Importance	Secondary Importance
• Title • Description • Copyrights right • URL to Thumbnail (Different Sizes) • URL to Landing Page	• Contributor • Subject • Creator • Date • Name of Source • Identifier • Others

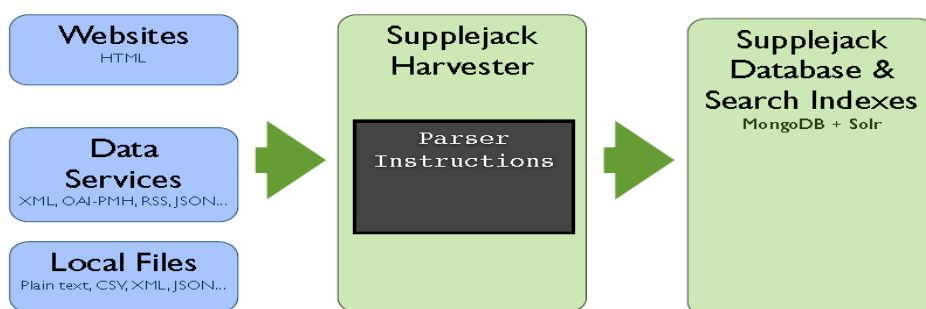

ภาพที่ 4 ภาพชุดหน่วยข้อมูลย่อยเมตาดาตาบนห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

ที่มา: เอกสารประกอบการประชุม Asia Pacifica Metadata workshop at ASEAN regional meeting 13 Feb 2014, Singapore

เทคโนโลยีในการสร้างระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

เทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างระบบสำหรับการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาของหอสมุดแห่งชาติในกลุ่มประเทศอาเซียนเข้าไว้ด้วยกันบนระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน ประกอบด้วย ๑. เทคโนโลยีเก็บเกี่ยวเมตาดาตา (harvesting) ได้ใช้โอเพนซอร์ส Supplejack สำหรับการรวบรวมเก็บเกี่ยวเมตาดาตาในการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลมรดกทาง วัฒนธรรม ๒. เทคโนโลยีการสร้างเว็บพอร์ทัลสำหรับใช้พัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน ได้พัฒนาเป็นให้สามารถสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลภูมิปัญญาของหอสมุดแห่งชาติในกลุ่มประเทศอาเซียนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ผ่านทางเว็บไซต์ หน้าจอเดียว (single search)

ภาพที่ 5 ภาพขั้นตอนการการเก็บเกี่ยวเมตาดาตาของโปรแกรม Supplejack

ที่มา: เอกสารประกอบการประชุม Asia Pacifica Metadata workshop at ASEAN regional meeting 13 Feb 2014, Singapore

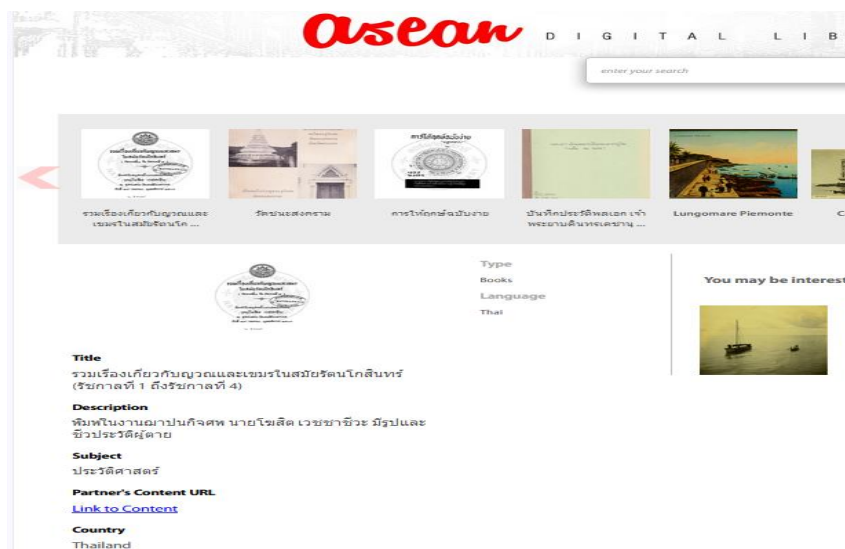
การเชื่อมโยงข้อมูลรายการเมทาตาในระบบห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดแห่งชาติของไทย

ระบบห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดแห่งชาติของไทยมีมาตรฐานสากลรองรับการเชื่อมโยงข้อมูลเมทาตาด้วยมาตรฐานสากล โดยใช้มาตรฐาน OAI-PMH สำหรับการเชื่อมโยงข้อมูลรายการเมทาตาเข้าสู่ระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน โดยใช้ชุดหน่วยข้อมูลย่อยดับลินคอร์มาทาตาประกอบด้วย

Metadata fields	
dc:title	http://purl.org/dc/elements/1.1/title
dc:description	http://purl.org/dc/elements/1.1/description
dc:identifier	http://purl.org/dc/elements/1.1/identifier
dc:date	http://purl.org/dc/elements/1.1/date
dc:creator	http://purl.org/dc/elements/1.1/creator
dc:subject	http://purl.org/dc/elements/1.1/subject
dc:rights	http://purl.org/dc/elements/1.1/rights
sj:collection	Name of collections the resource belongs to
sj:thumbnail url	URL resolving to resource

ภาพที่ 6 ชุดหน่วยข้อมูลย่อยดับลินคอร์มาทาตา ของระบบห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดแห่งชาติของไทย ใช้สำหรับการเชื่อมโยงกับระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

ที่มา: เอกสารประกอบการประชุม Asia Pacifica Metadata workshop at ASEAN regional meeting 13 Feb 2014, Singapore

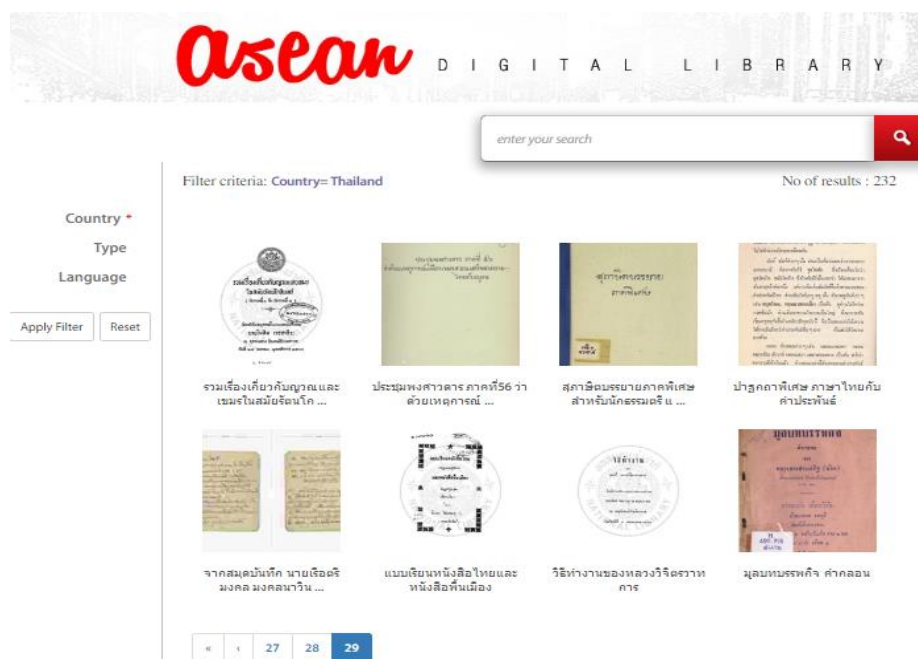
ภาพที่ 7 แสดงผลรายการมาทาตา ของระบบห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดแห่งชาติของไทย

บนระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

ที่มา: <https://www.aseanlibrary.org/>

มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติอาเซียนและการสืบค้นบนระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน

ทรัพยากรสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาในห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียน ได้แบ่งเป็นคอลเลกชันของประเทศอาเซียนเป็นประเภท หนังสือ หนังสือหายาก เอกสารต้นฉบับ คัมภีร์ใบลาน แผนที่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพถ่าย ไฟล์เสียง วิดีทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร บทความ ซึ่งมีข้อมูลเนื้อส่วนใหญ่เป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง ซึ่งปัจจุบันมีให้บริการมากกว่า 82,000 รายการ สำหรับคอลเลกชันที่โดดเด่นและน่าสนใจ อาทิเช่น ภาพโปสการ์ดส่วนพระองค์ในสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพของหอมุดแห่งชาติไทย หนังสือหายากและเอกสารต้นฉบับภาษามลายูของหอมุดแห่งชาติมาเลเซีย คอลเลกชัน Rizaliana หอมุดแห่งชาติฟิลิปปินส์ และคอลเลกชันภาพแผนที่โบราณทางทะเลของหอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ เป็นต้น สามารถสืบค้นโดยวิธีการค้นโดยใช้ คำสำคัญหรือคำค้น สืบค้นโดยวิธีเลือกจากประเทศ ประเภท และภาษา (ASEAN Digital Library, 2020)

ภาพที่ 8 หน้าจอสืบค้นระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียน (ASEAN Digital Library) สืบค้น

ข้อมูลโดยวิธีการใส่ คำสำคัญหรือคำค้น สืบค้นโดยวิธีเลือกจากประเทศ ประเภท และภาษา

ที่มา: <https://www.aseanlibrary.org/>

**การเปรียบเทียบโครงการ ASEAN Digital Library กับห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป (Europeana)
และโครงการ Trove ห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติออสเตรเลีย**

โครงการ หัวข้อ	ASEAN Digital Library	Europeana	Trove
1. วัตถุประสงค์โครงการ	พัฒนาห้องสมุดดิจิทัล มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติ อาเซียนเชื่อมโยงข้อมูล ดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญา ของประเทศอาเซียน ให้บริการทางออนไลน์ผ่าน การสืบค้นหน้าจอเดียว	พัฒนาระบบห้องสมุดมรดก ภูมิปัญญาดิจิทัลแห่งชาติ ยุโรปเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล ด้านมรดกภูมิปัญญาของ ประเทศยุโรป ให้บริการ ทางออนไลน์ผ่านการ สืบค้นหน้าจอเดียว	พัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัล มรดกภูมิปัญญาดิจิทัลแห่งชาติ ออสเตรเลียเชื่อมโยงข้อมูล ดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาของ ประเทศให้บริการทางออนไลน์ ผ่านการสืบค้นหน้าจอเดียว
2. ระดับเครือข่ายความร่วมมือ	ระดับนานาชาติ	ระดับนานาชาติ	ระดับชาติ
3. หน่วยงานเครือข่ายความร่วมมือ	หอสมุดแห่งชาติประเทศ อาเซียน 10 ประเทศ	หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ แห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ แห่งชาติของชาติยุโรป มากกว่า 3,500 แห่ง	หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ แห่งชาติพิพิธภัณฑ์แห่งชาติและ หน่วยงานอื่น ๆ สำหรับประเทศ ออสเตรเลีย มากกว่า 1,000 แห่ง
4. ผู้รับผิดชอบโครงการ	หอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์	สหภาพยุโรป	หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย
5. ประเภทมรดกภูมิปัญญา	รายการมรดกภูมิปัญญา ดิจิทัลหนังสือ หนังสือหา ยาก เอกสารต้นฉบับ คัมภีร์ โบราณ แผนที่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพถ่ายไฟล์เสียง วีดิทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร บทความ จาก หอสมุดแห่งชาติประเทศ อาเซียน 10 ประเทศ	รายการมรดกภูมิปัญญา ดิจิทัลมากกว่า 300 ล้าน รายการ จากหน่วยงาน มากกว่า 3,500 แห่ง จาก 36 ประเทศสหภาพยุโรป	มรดกภูมิปัญญาดิจิทัลประเภท หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ รูปภาพ เสียง วีดิโอ แผนที่ เว็บไซต์ และอื่น ๆ จาก หน่วยงานประเทศออสเตรเลีย มากกว่า 1,000 แห่ง
6. จำนวนมรดกภูมิปัญญา	มากกว่า 80,000 รายการ	มากกว่า 300 ล้านรายการ	มากกว่า 90 ล้านรายการ
7. มาตรฐานการเชื่อมโยงข้อมูล	OAI-PMH, Dublin Core, MARC21, HTML, XML, CSV	Dublin Core, MARC21, METS, MODS EAD, ISAD(G) , HTML, XML, CSV, RSS	Dublin Core, MARC21, METS, MODS, EAD, ISAD(G) , HTML, XML, CSV, RSS

จากรายการเปรียบเทียบโครงการ ASEAN Digital Library กับห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป (Europeana) และโครงการ Trove ห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติออสเตรเลีย สรุปได้ว่า เป็นโครงการความ

ร่วมมือในระดับชาติ และระดับชาติในการสร้างความร่วมมือเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญา กับหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกภูมิปัญญา ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ สำหรับการจัดทำระบบห้องสมุดดิจิทัล เผยแพร่เนื้อหาดิจิทัลมรดกภูมิปัญญาทางเว็บไซต์ ให้บริการได้ง่าย สะดวก รวดเร็วผ่านการสืบค้นหน้าจอเดียว ซึ่งพบว่า โครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป (Europeana) เป็นโครงการระดับนานาชาติที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงข้อมูลรายการมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลครอบคลุมหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ และสถาบันการศึกษาจากหน่วยงานมากกว่า 3,500 แห่ง ของทุกประเทศของสหภาพยุโรปและมีรายการมรดกภูมิปัญญาไว้ให้บริการทางออนไลน์มากกว่า 300 ล้านรายการ โครงการ ASEAN Digital Library อยู่ในระยะเริ่มต้น ปัจจุบันมีการเชื่อมโยงข้อมูลรายการมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลเฉพาะหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติของประเทศในอาเซียนเพียงหน่วยงานเดียว ซึ่งแผนในอนาคตโครงการ ASEAN Digital Library จะขยายการเชื่อมโยงข้อมูลรายการมรดกภูมิปัญญาดิจิทัลครอบคลุมหน่วยงานหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ และสถาบันการศึกษา เช่นเดียวกับโครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติยุโรป

สำหรับโครงการห้องสมุดดิจิทัลในระดับชาติที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก ได้แก่ โครงการ Trove ห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติออสเตรเลีย ที่ได้เชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลด้านมรดกภูมิปัญญาครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านมรดกภูมิปัญญาทั่วประเทศ ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติและหน่วยงานอื่นๆ สำหรับประเทศออสเตรเลีย มากกว่า 1,000 แห่ง มีเนื้อหา มรดกภูมิปัญญา มากกว่า 90 ล้านรายการให้บริการทางออนไลน์ผ่านการสืบค้นหน้าจอเดียว

ดังนั้นจะเห็นว่าโครงการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลในระดับชาติ ระดับนานาชาติ จะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่ปัจจัยด้านนโยบาย แนวทางการพัฒนาของชาติ ความร่วมมือของหน่วยงานด้านมรดกภูมิปัญญา และปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการประสบความสำเร็จ คือ มาตรฐานที่นำมาใช้ในการเชื่อมโยงข้อมูล ซึ่งโครงการห้องสมุดดิจิทัลในระดับชาติ ระดับนานาชาติดังกล่าว ได้ใช้มาตรฐานสากลที่หน่วยงานด้านมรดกภูมิปัญญาได้ใช้สำหรับใช้เป็นมาตรฐานในเชื่อมโยงข้อมูลเข้าไว้ด้วยกัน มาตรฐานสากลของระบบห้องสมุดดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละระบบเข้าไว้ด้วยกัน

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติด้านมรดกภูมิปัญญา เหมือนกับโครงการ Trove ห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติออสเตรเลีย ทั้งนี้เนื่องจากด้านนโยบายที่ยังไม่ชัดเจน ไม่มีหน่วยงานหลักในการริเริ่มโครงการ และการพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลมรดกภูมิปัญญาของ

หน่วยงานในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่มีมาตรฐานสากลที่ใช้ในการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล จึงมีความยุ่งยากในการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล รวมเข้าไว้ด้วยกันสำหรับการพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติไทย

สรุป

โครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียน (ASEAN Digital Library) เป็นโครงการที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้สนใจทั่วทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิภาคอาเซียน ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านมรดกภูมิปัญญาของชาติในกลุ่มประเทศอาเซียนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ผ่านทางเว็บไซต์ เป็นการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และยังช่วยส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนในภูมิภาคอาเซียนด้วยกัน รวมไปถึงองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถช่วย พัฒนาต่อยอดด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ ในประเทศภูมิภาคอาเซียนให้มีความมั่นคง และ สอดคล้องกับการประชาคมอาเซียน และโครงการห้องสมุดดิจิทัลแห่งชาติอาเซียนยังได้มีแผนการ สร้างเครือข่ายและร่วมมือกับหน่วยงาน สถาบันการศึกษาในประเทศอาเซียนเพื่อขยายการแบ่งปัน และเผยแพร่องค์ความรู้เพิ่มเติมในอนาคตอันใกล้ หอสมุดแห่งชาติไทยได้เล็งเห็นความสำคัญและ ประโยชน์ดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันได้นำเข้าข้อมูลรายการเมทาดาตาของระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของ หนังสือพิมพ์เก่า และภาพถ่ายทรงคุณค่าเข้าสู่ระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน โดยใช้มาตรฐาน OAI-PMH สำหรับการเชื่อมโยงข้อมูลรายการเมทาดาตาของระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของ หอสมุดแห่งชาติไทยเข้าสู่ระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน และในอนาคตอันใกล้หอสมุดแห่งชาติมี แผนการนำข้อมูลรายการเมทาดาตาของคอลเลกชันอื่น ๆ ในระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library ที่มี จำนวนมากกว่า 17,000 รายการ เข้าสู่ระบบห้องสมุดดิจิทัลอาเซียน ให้ระบบสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

References

- ASEAN Digital Library project. (2020). **ASEAN Digital Library**. Retrieved July 25, 2020, from <https://www.aseanlibrary.org>
- Europeana Foundation. (2020a). **Europeana**. Retrieved July 25, 2020, from <https://www.europeana.eu/en>
- Europeana Foundation. (2020b). **Representing performing arts metadata in EDM**. Retrieved July 25, 2020, from <https://pro.europeana.eu/page/edm-for-performing-arts-metadata>
- Mahnke, C. (2014). **A Digital Portal for ASEAN Cultural Heritage**. National Library Asia Pacific (NL-AP) Project Meeting and Training 12-14 February 2014, Singapore.

National Library of Australia. (2020). **Trove**. Retrieved July 25, 2020, from
<https://trove.nla.gov.au/>

Neale, A. (2014a). **Asia Pacific Metadata workshop at ASEAN regional Meeting**. National Library Asia Pacific (NL-AP) Project Meeting and Training 12-14 February 2014, Singapore.

Neale, A. (2014b). **NL AP Overview and Demonstration of Technology & Service**. National Library Asia Pacific (NL-AP) Project Meeting and Training 12-14 February 2014, Singapore.

Lertratanakehakarn, P. (2014). National Library Asia Pacific (NL-AP) Project. **National Library Journal**, 2(1), 38-43 [In Thai]

UNESCO. (2004). **Memory of the world registers**. Retrieved July 25, 2020, from
<http://www.unesco.org/webworld/mdm/regi>.

จาก Medical Book Days สู่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชมพูนุช สราวุธเดชา¹ เพียงขอบฟ้า ปัญญาเพชร²

บทคัดย่อ

ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียน การสอน และการวิจัยให้นักศึกษา บุคลากรในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และมีบทบาทเพื่อการเผยแพร่ความรู้นอกหลักสูตร ตลอดจนถึงในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงจัดทำโครงการประชุมวิชาการ Medical Book Days ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการบรรยายพิเศษ การบรรยายเชิงปฏิบัติการ การเสวนาให้ความรู้ และสร้างแรงบันดาลใจ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทั้งด้านวิชาการและทั่วไป เป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ต่อยอดความรู้อย่างสร้างสรรค์ให้แก่สังคม กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษา บุคลากร รวมทั้งประชาชนทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง โดยจัดเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน รวม 16 ครั้ง มีการบรรยายรวมทั้งสิ้น 63 เรื่อง เป็นหัวข้อสำคัญ (Highlight topics) ตั้งแต่ปี 2549 และทุกข้อในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2558-2562) จำนวน 23 เรื่อง พบหัวข้อการบรรยายมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการบรรลุเป้าหมายตามแผนการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 8 เป้าหมาย จากทั้งหมด 17 เป้าหมาย เป็นเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายที่ 3: การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี มากที่สุด 14 เรื่อง (61%) และเป็นเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายอื่น ๆ รวม 9 เรื่อง (39%) มีผู้เข้าฟังการบรรยาย 1,626 คน มีจำนวนผู้เข้าฟังเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายที่ 3: การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีมากที่สุด จำนวน 1,227 คน (75%) นอกนั้นเป็นผู้เข้าฟังเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายอื่น ๆ อีก 7 เป้าหมาย จำนวน 399 คน (25%) กิจกรรมดังกล่าวถือเป็นการสร้างโอกาสการเข้าถึงข้อมูลทางวิชาการจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ นับเป็นบทบาทสำคัญของห้องสมุดที่จะดำเนินการต่อเนื่องสืบต่อไปอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน การประชุมวิชาการ งานมหกรรมหนังสือ กิจกรรมการบรรยาย ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ การเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน

¹ นักเอกสารสนเทศชำนาญการ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: chompunuch.s@cmu.ac.th

² บรรณารักษ์ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: peangkobfah.p@cmu.ac.th

(Received: 26 August 2020; Revised: 19 November 2020; Accepted: 3 January 2021)

From Medical Book Days to Sustainable Development

Chompunuch Saravudecha¹ Peangkobfah Punyaphet²

Abstract

The Faculty of Medicine Library, Chiang Mai University not only intends to be a learning center that supports teaching and research for students and staffs in the health sciences program, but also provides knowledge outside the curriculum and 21st century skills which are important for living harmoniously in the community, both in and out of campus. Thus, the Medical Book Days conference which consist of lecture activities, workshop lectures, and seminars focusing on sharing valuable experiences, knowledge and inspiration by expert speakers were provided since 2006 onwards. From the total of 16 conferences, the total of 63 lectures were performed, in which 23 lectures from highlight topics since 2006 and all items in the last 5 years (2015-2019) contributed to the Sustainable Development Goals: SDGs of 8 goals out of a total of 17 goals. The majority of the lectures (14 lectures (61%)) focused on goal 3: having the best health and well-being while 9 lectures (39%) contributed to another 7 goals. From the total of 1,626 lecture participants, Goal 3: Health and Well-being had the highest attendants; 1,227 people (75%) with the rest of the participants (399 participants (25%)) attended the lectures focused on another goals. Participants' status including the staffs, students, public, patients and their relatives who was provided an opportunity to access accurate academic information from expert speakers. This is an important service of the library that we aims to continuously provide to the community.

Keywords: Sustainable Development Goals, SDGs, Medical Book Days, Medical Library, Faculty of Medicine, Chiang Mai University, Community development

¹ Informationist. Medical Library, Chiang Mai University Library

E-mail: chompunuch.s@cmu.ac.th

² Librarian. Medical Library, Chiang Mai University Library

E-mail: peangkobfah.p@cmu.ac.th

บทนำ

Sustainable Development Goals (SDGs) คือ แผนการพัฒนาโลกเพื่อความยั่งยืน มีเป้าหมายจัดความยากจนให้หมดไป พร้อมกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ในทุกพื้นที่บนโลกให้อยู่ร่วมกันด้วยสมดุลภาพกับสิ่งแวดล้อม และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) เป็นแกนนำในการชวนเชิญ 193 ประเทศสมาชิกทั่วโลก มาร่วมมือกันวางแผน และดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 17 ข้อ ภายในปี 2030 มีกรอบระยะเวลา 15 ปี (Parppim Pim, 2020, January 31) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนพัฒนาโลกเพื่อความยั่งยืน 17 ข้อ

ที่มา: United Nation Thailand, 2015

เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีวิสัยทัศน์จะมุ่งสู่การเป็น “มหาวิทยาลัยชั้นนำ ที่รับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Chiang Mai University, 2019) ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ในฐานะองค์กรในสังกัด ได้ตระหนักถึงพันธกิจด้านการพัฒนาสังคม นอกเหนือจาก พันธกิจในการสนับสนุนการเรียน การสอน และการวิจัยให้แก่ นักศึกษา คณาจารย์ บุคลากรของคณะ และมหาวิทยาลัย (Faculty of Medicine Library. Chiang Mai University, 2020) ซึ่งเป็นพันธกิจหลักแล้ว ห้องสมุดยังมีแนวคิด และความมุ่งมั่นในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปนอกเหนือจากตำรา และการเรียน การสอนในหลักสูตร รวมถึงการมีบุคลากรที่มีสมรรถนะ สามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนในบทบาทความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น บรรณารักษ์ด้านสุขภาพ (consumer health

librarian) ซึ่งเป็นผู้ทำให้เกิดความรอบรู้เรื่องสุขภาพ (health literacy) แก่คนในชุมชน เป็นต้น (Budhathoki, Pokharel, & Good, 2017) ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์จึงจัดทำโครงการประชุมวิชาการ Medical Book Days ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อสังคม

การประชุมวิชาการ Medical Book Days จัดขึ้นภายใต้การกำกับของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นครั้งแรกในวันที่ 13-15 ธันวาคม 2549 ณ บริเวณอาคารเรียนรวม คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจัดต่อเนื่องปีละ 1 ครั้ง เป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในด้านต่างๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพิ่มพูนให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนเพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การต่อยอดความรู้ สร้างแรงบันดาลใจ และเปิดมุมมองอย่างสร้างสรรค์ให้แก่สังคมทั้งใน และนอกมหาวิทยาลัย

กลุ่มผู้เข้าร่วมงานเป้าหมาย ได้แก่ อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาชีพ บุคลากรสายสนับสนุน นักศึกษา ประชาชนทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียง ภายในงาน ประกอบด้วยกิจกรรมหลักจำนวน 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นกิจกรรมการบรรยายพิเศษ และการบรรยายเชิงปฏิบัติการ เน้นการบรรยายให้ความรู้ แนวคิด มุมมองที่หลากหลาย มีการบรรยายเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมทักษะในหัวข้อที่ชุมชนสนใจ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ และศิลป์จากสาขาต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 เป็นกิจกรรมจากนักศึกษา บุคลากรในคณะ และบุคลากรจากห้องสมุด เช่น การให้บริการคลินิกสืบค้นข้อมูลการวิจัย การแสดงกิจกรรมของชมรมในสังกัดสโมสรนักศึกษา คณะแพทยศาสตร์ เช่น Living Books จากชมรมสารสนเทศเพื่อความคิดเชิงสร้างสรรค์ (LIBIR) การแสดงดนตรีของชมรมดนตรีสากล การออกบูธสอยดาวของห้องสมุดฯ

ส่วนที่ 3 ได้แก่ การออกร้านจำหน่ายหนังสือทั้งประเภทหนังสือตำราทางการแพทย์ ตำราวิชาการในสาขาอื่น ๆ และ หนังสือทั่วไป โดยในบางปีคณะกรรมการจัดงานมีการกำหนดธีมงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมในขณะนั้น ดังข้อมูลสรุปตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 งาน Medical Book Days คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2549-2563

ครั้งที่	วันที่จัดงาน	จำนวนการบรรยาย พิเศษ /	ธีมงาน
1	13-15 ธันวาคม 2549	-	-
2	4-8 มิถุนายน 2550	1	-
3	14-18 มกราคม 2551	4	-
4	26-30 มกราคม 2552	4	-
5	5-9 ตุลาคม 2552	3	-
6	4-6 ตุลาคม 2553	2	-
7	3-7 ตุลาคม 2554	3	-
8	8-12 ตุลาคม 2555	5	-
9	7-11 ตุลาคม 2556	5	-
10	13-17 ตุลาคม 2557	5	Pursuit of Happiness
11	5-9 ตุลาคม 2558	5	Inspiration of Life
12	12-16 กันยายน 2559	5	-
13	2-8 ตุลาคม 2560	6	-
14	6-12 ตุลาคม 2561	5	-
15	16-22 พฤศจิกายน 2562	5	60 th Anniversary Faculty of
16	7-13 พฤศจิกายน 2563	5	Read Against Virus

สำหรับการประชุมวิชาการ Medical Book Days ครั้งที่ 16 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-13 พฤศจิกายน 2563 เวลา 8.00 – 19.00 น. ณ บริเวณชั้น 1, 2 อาคารเรียนรวม ทางเดินเชื่อมระหว่างอาคาร Sky walk และลานบริเวณโดยรอบอาคารจัดงานภายในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีกำหนดการ และรายละเอียดดังแสดงในภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งานต่อไปนี้

#medicalbookdays16

MEDICAL BOOK DAYS 16

ชั้น 1, 2 อาคารเรียนรวม และบน Skywalk
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7-13 พ.ย. 2563

8.00–19.00 น.

งานหนังสือ
ฝั่งสวนดอก
ที่ปังที่สุด!

พบกับตารางการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ
หนังสือทั่วไปและสื่อเพื่อการศึกษา ราคาพิเศษ
ทดลองฐานข้อมูลออนไลน์ + แอปพลิเคชันใหม่
การบรรยาย / เสวนาที่น่าสนใจ * เว็กรูปสดปัง!

การบรรยาย/เสวนา (ผ่าน Zoom)

🕒 9 พ.ย. 2563 / 10.00–12.00 น. –
**นำเสนอคอนเทนต์ทางออนไลน์
อย่างไรให้ปัง**
โดย อ.พญ. สุภาพร ลำเลิศกุล (ห้องจาง)
ภาคีความร่วมมือทางสุขภาพเชียงใหม่ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
ผู้เขียนหนังสือ ชุดด้วยภาพ 1 และ 2

🕒 11 พ.ย. 2563 / 10.00–12.00 น. –
HOW TO MAKE YOURSELF GREENER
โดย คุณพิชญนภา อินริ่งกลาง
สถาบันวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่ปิง (ERDI)

🕒 13 พ.ย. 2563 / 10.00–12.00 น. –
เสวนากับหมอเอ๋อ ชัชพล
โดย นพ. ชัชพล เกียรติขจรธาดา (หมอเอ๋อ)
ผู้เขียนหนังสือ เรื่องเล่าจากห้องผ่าตัด
ดำเนินรายการโดย ชมรมกัญชาทางการแพทย์
เพื่อความปลอดภัย (LIBIR)

กิจกรรม Workshop

🕒 10 พ.ย. 2563 / 13.30–15.30 น. –
DIY เชือกแขวนกระถางต้นไม้
โดย คุณจิตรราชนัน ชื่นอนันต์ และ คุณวิมลพวง งามศรี
ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

🕒 12 พ.ย. 2563 / 9.30–14.30 น. –
DIY ผลิตภัณฑ์ลดโลกร้อน
โดย ทีมงานจาก ELVIRA เชียงใหม่

หมายเหตุ:
กิจกรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม
ติดตามข้อมูลเฉพาะหน้าได้จากแฟนเพจ
📌 ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ORGANISED BY
FACULTY OF MEDICINE LIBRARY,
CHIANG MAI UNIVERSITY
w1.med.cmu.ac.th/library

ภาพที่ 2 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งานประชุมวิชาการ Medical Book Days ครั้งที่ 16

ที่มา: Faculty of Medicine Library, Chiang Mai University, 2020

การจัดงานประชุมวิชาการ Medical Book Days นอกจากห้องสมุดจะมุ่งดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ยังเป็นโอกาสสร้างความผูกพันกับผู้ใช้บริการ (user engagement) ได้เป็นอย่างดี โดยมีกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกับผู้ใช้บริการห้องสมุดก่อนถึงเวลาการจัด เพื่อค้นหา และคัดเลือกนักศึกษาแพทย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แพทย์ อาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรผู้มีความสนใจตามเกณฑ์ที่กำหนด พร้อมมอบเกียรติบัตรรางวัล “แฟนพันธุ์แท้ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์” ในพิธีเปิดงานเป็นประจำทุกปี ผู้ที่มีความสนใจตามเกณฑ์รางวัลที่กำหนดขึ้นในแต่ละปี เช่น

- เป็นนักศึกษาแพทย์ผู้มีจำนวนสถิติการยืมหนังสือ สังกัดห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มากที่สุดในชั้นปี

- เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรือ อาจารย์ นักวิจัยของคณะแพทยศาสตร์ที่มีจำนวนคำขอใช้บริการบทความวารสารฉบับเต็มมากที่สุดในปีนั้น ๆ
- เป็นนักศึกษา หรือบุคลากรทุกประเภทของคณะแพทยศาสตร์ที่ตอบคำถาม (เป็นชุดคำถามที่ออกโดยห้องสมุดต่อเนื่องประมาณ 3-4 สัปดาห์ๆ ละ 1 ชุดคำถาม) เกี่ยวกับบริการห้องสมุด หรือการค้นคืนสารสนเทศที่ห้องสมุดมีให้บริการได้ถูกต้อง และรวดเร็ว มีคะแนนรวมมากที่สุด
- เป็นนักศึกษา หรือบุคลากรทุกประเภทของคณะแพทยศาสตร์ที่เข้าร่วมกิจกรรม ที่ให้ความคิดเห็น ให้การสนับสนุน หรือเป็นผู้มีส่วนในการพัฒนาห้องสมุดอย่างดียิ่งตลอดมา และได้รับการลงมติจากคณะกรรมการจัดงานให้เป็นผู้สมควรได้รับรางวัลประจำปีนั้น ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ การจัดงานยังเป็นโอกาสที่ผู้เข้าร่วมงาน โดยเฉพาะกลุ่มอาจารย์ แพทย์ นักวิจัย และนักศึกษาแพทย์ได้คัดเลือกและเสนอซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนหนังสือที่ห้องสมุดนำไปดำเนินการจัดซื้อได้ในไตรมาสแรกของปีงบประมาณเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างข้อมูลการจัดซื้อจัดหาหนังสือที่ได้รับคัดเลือกเสนอซื้อจากงาน Medical Book Days ครั้งที่ 5 ดังแสดงในภาพที่ 3

ข้อมูลการจัดซื้อจัดหาหนังสือที่ได้รับคัดเลือกเสนอซื้อจากงาน Medical Book Day ครั้งที่ 5					
ภาควิชา/หน่วยงาน	ร้านค้า (1)	ร้านค้า (2)	ร้านค้า (3)	จำนวนหนังสือ รายการ/เล่ม	จำนวนเงิน
1. พยาธิวิทยา		-	-	19 / 66	
2. ศัลยศาสตร์		-	-	14 / 14	
3. กุมารเวชศาสตร์			-	14 / 14	
4. จักษุวิทยา			-	11 / 11	
5. รังสีวิทยา		-	-	16 / 16	
6. โสต ศอ นาสิกวิทยา		-	-	11 / 11	
7. จิตเวชศาสตร์			-	18 / 18	
8. อายุรศาสตร์		-	-	12 / 12	
9. จุลชีววิทยา		-	-	10 / 30	
10. สรีรวิทยา		-	-	11 / 11	
11. ออร์โทปิดิกส์			-	6 / 6	
12. สูติศาสตร์นรีเวชวิทยา			-	7 / 7	
13. ชีวเคมี		-	-	10 / 10	
14. นิติเวชศาสตร์			-	11 / 11	
15. เวชศาสตร์ฟื้นฟู				13 / 13	
16. วิสัญญีวิทยา			-	7 / 7	
17. กายวิภาคศาสตร์		-	-	11 / 11	
18. เวชศาสตร์ชุมชน		-	-	5 / 5	
19. เวชศาสตร์ครอบครัว		-	-	2 / 3	
20. ประสาทวิทยา		-	-	3 / 3	
21. เภสัชวิทยา		-	-	3 / 3	
22. สโมสรนักศึกษาฯ			-	70 / 70	
23. ห้องสมุด				53 / 276	
รวมทั้งสิ้น				350 / 641	1,575,683.00

ภาพที่ 3 ข้อมูลการจัดซื้อจัดหาหนังสือที่ได้รับคัดเลือกเสนอซื้อจากงาน Medical Book Days ครั้งที่ 5

ที่มา: Faculty of Medicine Library. Chiang Mai University. 2020

นอกจากร้านค้า บริษัท สำนักพิมพ์ที่จำหน่ายหนังสือ สื่อการเรียนรู้ภายในงานแล้ว ห้องสมุดยังทำหน้าที่รับฝาก และดูแลการจำหน่ายหนังสือตำราให้แก่อาจารย์ นักวิจัย บุคลากรของ คณะแพทยศาสตร์อีกด้วย ซึ่งมีอาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรเจ้าของผลงานนำหนังสือ ตำรามาฝาก จำหน่ายในแต่ละปีที่จัดงานเป็นจำนวนมาก

ขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการประชุมวิชาการ Medical Book Days

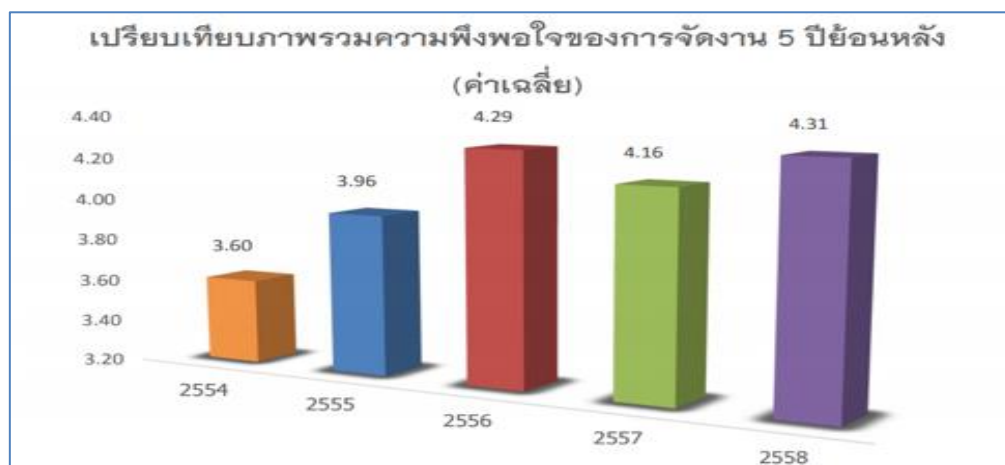
ห้องสมุดจัดทำโครงการประชุมวิชาการ Medical Book Days ขึ้น ปีละ 1 ครั้ง (มีเพียงปี 2552 ที่จัดงาน 2 ครั้ง) มีระยะเวลาการประชุม 3-7 วัน ภายในงานกำหนดให้มีการบรรยายในหัวข้อต่าง ๆ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ วันละ 1 เรื่อง ตลอดระยะเวลาการจัดงาน ซึ่งวิทยากร และงาน ห้องสมุดเป็นผู้กำหนดหัวข้อการบรรยายร่วมกัน โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของธีมงานในแต่ละปี ร่วมกับการคาดการณ์ผลลัพธ์ที่จะเกิดคุณค่าต่อผู้ร่วมกิจกรรม ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดหัวข้อการบรรยายพิจารณาจากความสอดคล้องกับประเด็นธีมงาน ประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผลต่อเนื้อหาที่เกิดกับสังคม จากนั้นจึงติดต่อ ทาบทาม เรียนเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญที่สามารถถ่ายทอด และร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับผู้ร่วมกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์มาให้การบรรยายพิเศษ

2. จัดกิจกรรมการบรรยายตามกำหนดการ รวมทั้งเผยแพร่วิดิทัศน์การบรรยายในสื่อช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ Facebook และ YouTube channel ของห้องสมุดให้กับผู้ต้องการฟังภายหลัง

3. ประเมินผลกิจกรรม ในด้านเนื้อหาการบรรยาย ความน่าสนใจเป็นไปตามที่คาดหวัง ความรู้ / ประโยชน์ที่ได้รับ ความพึงพอใจโดยรวม และเปิดรับความคิดเห็นในหัวข้อที่ต้องการให้ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์จัดการบรรยาย เสวนาในครั้งต่อไป รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ สรุปผล ถอดบทเรียนกิจกรรม ทบทวนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ และเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคลากร ห้องสมุดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลการเรียนรู้ไปปรับปรุง พัฒนาการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปให้เกิดประโยชน์ และคุณค่าต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมและสังคมโดยรวมอย่างต่อเนื่อง

4. ประเมินผลสัมฤทธิ์การจัดงานประชุมวิชาการ Medical Book Days ห้องสมุดประเมินผลสัมฤทธิ์ของการจัดงานผ่านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานในภาพรวม และใน 4 ด้านเฉพาะ ได้แก่ ความน่าสนใจของหนังสือ คุณค่าของกิจกรรมการบรรยายพิเศษ ความเหมาะสมของระยะเวลา และความสะดวกของสถานที่ โดยเปรียบเทียบระหว่างปีที่ผ่านมา ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบภาพรวมความพึงพอใจของการจัดงาน Medical Book Days 5 ปี

ที่มา: Faculty of Medicine Library, Chiang Mai University, 2020

จาก Medical Book Days ผู้การพัฒนายั่งยืน

ในการบรรยายพิเศษ และ การบรรยายเชิงปฏิบัติการโดยผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายสาขาวิชาในงานประชุมวิชาการ Medical Book Days ตั้งแต่ปี 2549 ถึงปี 2563 รวมจำนวนมากกว่า 60 เรื่อง มีหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals: MDGs (United Nation, 2015) จำนวน 8 ด้านในทุกปีที่จัดการประชุมวิชาการ เมื่อ UNDP มีการปรับเป้าหมายจากการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals: MDGs จำนวน 8 ด้าน มาเป็นการพัฒนายั่งยืน Sustainable Development Goals: SDGs จำนวน 17 ด้าน ในปี 2558 ที่มุ่งเน้นการเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนายั่งยืนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต การศึกษา และสิ่งแวดล้อมของประชาคมโลกโดยเท่าเทียมภายในปี 2030 นั้น เมื่อทำการวิเคราะห์รายการบรรยายที่เป็นหัวข้อสำคัญ (highlight topics) ตั้งแต่ปี 2549 และทุกข้อ ในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2558-2562) พบว่าการบรรยายรวมจำนวน 23 ครั้ง สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนายั่งยืน (SDGs) ใน 8 เป้าหมาย จากทั้งหมดจำนวน 17 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย เป้าหมายที่ 3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก และเป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความสอดคล้องระหว่างเป้าหมาย และหัวข้อเรื่องการบรรยายงาน Medical Book

Days

การบรรยาย / การบรรยายเชิงปฏิบัติการ	Goal 1	Goal 2	Goal 3	Goal 4	Goal 8	Goal 11	Goal 15	Goal 17
“เงินทองต้องวางแผน” วิทยากรโดย ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์ (2559)	✓							
“ฟินเทค (Fin Tech) นวัตกรรม การเงินที่วันนี้ไม่รู้จัก ไม่ได้แล้ว” วิทยากรโดย ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์ (2561)	✓							
“Easy Grown Hydroponics” วิทยากร โดย คุณเกริกวิช บุญรักษา และคุณเอกชัย ปัญญาเพชร (2559)	✓	✓						
“การแพทย์ผสมผสาน: การป้องกัน และบำบัดรักษา” วิทยากร โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ เฉลิมว ปิยะชน (2551)			✓					
“โรคหายด้วยปลายเข็มและ ประสบการณ์ของผู้ที่เคยรับการฝังเข็ม เพื่อรักษาโรค” วิทยากรโดย รศ.ดร. นพ. ศุภนิมิต ทิมขุนทดเถียร (2552)			✓					
“การดอกเส้น : การแพทย์จากภูมิ ปัญญาล้านนา” วิทยากรโดยอาจารย์ อรุณศรี ละม่อมพร้อม (2553)			✓					
“แรงบันดาลใจ ความฝัน ความสุขใน การใช้ชีวิต” วิทยากรโดย คุณสราวุธ เฮ้งสวัสดิ์ (นิวกลม) (2556)			✓					
การแสดงธรรมเรื่อง “ความสุขจาก การเรียนรู้ตนเอง”แสดงธรรมโดย หลวงพ่อบราโมทย์ ปราโมชโช (2557)			✓	✓				
“ปรับความคิด ชีวิตเปลี่ยน : กิจกรรมบำบัด จัดความเครียด”			✓					

การบรรยาย / การบรรยายเชิงปฏิบัติการ	Goal 1	Goal 2	Goal 3	Goal 4	Goal 8	Goal 11	Goal 15	Goal 17
วิทยากร โดย อ.ดร.สุภัทร ชูประดิษฐ์ (2558)								
“Be your own inspiration” วิทยากร โดย อ.นพ.กัมภีร์ สรวมศิริ (2558)			✓					
“Inspiration in my life” วิทยากร โดย รศ.นพ.ณัฐพงษ์ อัครผล (2558)			✓					
“วิถีที่สมดุลด้วยธรรมชาติ” วิทยากร โดย อ.นพ.รังสฤษฎ์ กาญจนะ วณิชย์ (2558)						✓	✓	
“การกวดูเงินเพื่อสุขภาพ (DIY) ” วิทยากร โดย รศ.ดร.นพ.ศุภนิมิต ทิม ขุนทด (2559)			✓					
“การแพทย์แผนจีน ทางเลือกใหม่ สำหรับผู้ป่วย” วิทยากร โดย แพทย์จีน อริราช ปันทะนันท์ (2559)			✓					
“อาบป่า”วิทยากร โดย อ.นพ. รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิชย์ (2559)						✓	✓	
“การทำหนังสืออักษรเบรลล์สำหรับ คนตาบอด (Workshop: Braille to the Blinds) ” วิทยากร โดย นศพ. มานะพัฒน์ เหลาหทัยอรุณ (2560)				✓				
“พัฒนากาย และจิต ด้วยเทคนิคเต๋า เต๋อซันซี” วิทยากร โดย ศ.คลินิก เกียรติคุณ นพ.พนัส เกลิมแสนยากร พญ.สายฝน บริสุทธิ์บัณฑิต (2560)			✓					
“Is it possible to cure HIV? – A journey starts with the Mississippi baby” วิทยากร โดย อ.ดร.พญ.ทวิติยา สุจริตรักษ์ (2561)			✓					✓
“ชีวิตที่ออกแบบได้” วิทยากร โดย รศ. ดร.ชัชชาติ สิทธิพันธุ์ (2561)	✓	✓	✓					

การบรรยาย / การบรรยายเชิงปฏิบัติการ	Goal 1	Goal 2	Goal 3	Goal 4	Goal 8	Goal 11	Goal 15	Goal 17
“ค้นพบโลกกว้าง กับ 2 นักเรียนทุน รัฐบาลอังกฤษ : Why Chevening Scholarships?” วิทยากรโดย นพ.รักษ ชัย นาทองไชย, นางสาวธาริณี บุญญว รรณ (2561)	✓			✓				✓
“Nature deficit disorder โรคขาด แคลนธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.นพ. รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิชย์ (2562)						✓	✓	
“กัญชา... โอสถทิพย์ หรือ ยาพิษ ร้าย?” วิทยากรโดย รศ.ดร.นพ.ศุภ นิมิต ทิมขุนทด (2562)			✓	✓				
การบรรยายเรื่อง “คุณภาพคนส่งผล คุณภาพงาน” วิทยากรโดย รศ.นพ. ชนินทร์ วนาภิรักษ์ (2562)	✓				✓			

กิจกรรมการบรรยายในการประชุมวิชาการ Medical Book Days ได้จัดขึ้นภายในคณะ แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นหลัก และเนื่องจากสถานที่จัดบรรยายอยู่ภายในคณะ แพทยศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาล 2 แห่ง (โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ และ โรงพยาบาลศูนย์ศรีพัฒน์) และศูนย์การดูแลรักษาโรคเฉพาะทาง ศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์ ในบริเวณเดียวกัน ทำให้ผู้เข้าร่วมงานกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งผู้ป่วย ญาติ ผู้ป่วย รวมถึงประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้ามารับฟังการบรรยายนอกเหนือจากนักศึกษา และ บุคลากร ส่งผลให้ผู้ป่วยและผู้ดูแลได้รับความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องที่สนใจ สามารถนำไปดูแล รักษาตนเอง และผู้ใกล้ชิดได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนมีการพัฒนากาย ใจให้เจริญ ออกงาม ได้เปิด โลภทัศน์ เสริมสร้างแนวคิด มุมมองการดำรงชีวิตที่สมดุล เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสังคมอย่าง มั่นคง ดังแสดงภาพบรรยากาศของตัวอย่างกิจกรรมการบรรยายดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงบรรยากาศกิจกรรมการบรรยายในงาน Medical Book Days

ที่มา: Faculty of Medicine Library, Chiang Mai University, 2020

ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่การบรรยายไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ห้องสมุดจึงได้จัดให้มีการถ่ายทอดการบรรยายผ่าน Facebook Live และนำคลิปวิดีโอเผยแพร่ย้อนหลังใน YouTube Channel ของห้องสมุด สำหรับการจัดงานในปี พ.ศ.2563 ซึ่งมีวิกฤติโรคระบาด COVID-19 ห้องสมุดได้ปรับรูปแบบการบรรยายพิเศษ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ซึ่งมีผู้สนใจเข้าฟังเป็นจำนวนมากจากทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย

ผลประเมิน กิจกรรมการบรรยาย

ขอแบ่งผลการประเมินกิจกรรมเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหัวข้อการบรรยายที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และด้านจำนวน ประเภทผู้เข้าฟังการบรรยาย และความพึงพอใจในภาพรวม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านหัวข้อการบรรยายที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

จากจำนวนการบรรยายที่คัดเลือกเฉพาะหัวข้อที่อยู่ในกระแสความสนใจของสังคม หรือเป็นหัวข้อบรรยายโดยวิทยากรที่มีชื่อเสียง มีผู้ติดตามฟังการบรรยายเป็นจำนวนมาก (highlight topics) ในปี 2549-2557 และทุกหัวข้อในปี 2558-2562 จำนวน 23 ครั้ง พบว่าเป็นการบรรยายที่สนับสนุน SDGs จำนวน 8 เป้าหมาย เป็นเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายที่ 3: การมีสุขภาพและความ

เป็นอยู่ที่ดี มากที่สุด 14 เรื่อง (ร้อยละ 61) นอกจากนั้นเป็นเรื่องที่สนับสนุนเป้าหมายที่ 1: ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 4 : การศึกษาที่เท่าเทียม เป้าหมายที่ 8: การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจและ เป้าหมายที่ 11: เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 15: การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก และเป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมจำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 39)

ด้านจำนวน ประเภทผู้เข้าฟังการบรรยาย และความพึงพอใจในภาพรวม

จากจำนวนการบรรยายทั้งหมด 23 ครั้ง มีผู้เข้าฟังการบรรยายทั้งหมด 1,626 คน โดยเป้าหมายที่ 3: การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี มีจำนวนผู้เข้าฟังมากที่สุด จำนวน 1,227 คน (ร้อยละ 75) นอกนั้นเป็นผู้เข้าฟังการบรรยายในหัวข้อที่สนับสนุนเป้าหมายอีก 7 เป้าหมาย จำนวน 399 คน (ร้อยละ 25) สำหรับผู้เข้าฟังการบรรยายในแต่ละครั้ง แยกตามสถานภาพ ได้แก่ อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา บุคลากร ประชาชนทั่วไป รวมทั้งผู้ป่วย จากหลากหลายอาชีพที่มีความสนใจในหัวข้อการบรรยายนั้นๆ ส่งผลให้ได้รับความรู้ แนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง และชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยจากการประเมินความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ และในภาพรวมพบว่าผู้เข้าฟังการบรรยายมีความพึงพอใจตามเกณฑ์การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลลิเคิร์ต (Likert Scale) ในระดับมากที่สุด 4.60 ซึ่งความพึงพอใจในภาพรวมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของบุคลากรห้องสมุด ที่มีความมุ่งมั่นในการจัดการบรรยายและบรรยายเชิงปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการพัฒนาความเป็นไปของโลกในแต่ละปี และเป็นการสร้างความผูกพันกับผู้ใช้บริการทั้งภายในและภายนอกชุมชน

บทสรุปและประโยชน์ที่ได้รับ

การประชุมวิชาการ Medical Book Days เป็นกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านวิชาการ การบริหารจัดการ ศิลปะการดำรงชีวิต และการดูแลตนเอง รวมทั้งการพัฒนาสังคมอย่างเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) บรรลุเป้าหมาย โดยตลอดระยะเวลาที่ทศวรรษของการจัดงาน พบว่าชุมชนทั้งใน และนอกมหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์สอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนการพัฒนาระดับโลกในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามเป้าหมายที่ 3: การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของประชานิคม ห้องสมุดได้รับเสียงสะท้อนจากประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม และรับชมคลิปวิดีโอภายหลัง ถึงประโยชน์ และคุณค่าที่ได้รับอยู่เสมอ เมื่อประเมินร่วมกับต้นทุนการจัดงาน อันได้แก่ เวลา ความทุ่มเทของบุคลากร และงบประมาณที่ได้รับจากคณะแพทยศาสตร์ พบว่ามีความคุ้มค่าอย่างมาก ดังนั้นห้องสมุดจึงมุ่งมั่นในบทบาทการเป็นสื่อกลางการเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ และสร้างสรรค์แรงบันดาลใจสู่ชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเต็มกำลังต่อไป

References

- Budhathoki, S. S., Pokharel, P.K., & Good, S. (2017). The potential of health literacy to address the health related UN sustainable development goal 3 (SDG3) in Nepal: a rapid review. **BMC Health Services Research**, 17, 237-239.
- Chiang Mai University. (2019). **Resolution/ Vision/ Mission/Values and Organizational Culture**. Retrieved November 10, 2020, from <https://cmu.ac.th/th/cmu/resolution>
- Cooper, I. D., & Crum, J. A. (2013). New activities and changing roles of health sciences librarians: a systematic review, 1990-2012. **Journal of the Medical Library Association**, 101(4), 268-277.
- Faculty of Medicine Library. Chiang Mai University. (2020). **Medical Book Days**. Retrieved November 10, 2020, from <https://w1.med.cmu.ac.th/library/bookdays>
- Faculty of Medicine Library. Chiang Mai University. (2020). **Vision / Mission**. Retrieved November 10, 2020, from <https://w1.med.cmu.ac.th/library/about/vision.php> [In Thai]
- Parppim Pim (2020). **Countdown to 2030 with 17 Sustainable Development Goals (SDGs)**. Retrieved November 10, 2020, from <https://www.greenery.org/articles/wastesidestory-sdgs/> [In Thai]
- United Nation. (2015). **We Can End Poverty : United Nations Millennium Development Goals**. Retrieved November 10, 2020, from <https://www.un.org/millenniumgoals/>
- United Nation Thailand. (2015). **Our Work on the Sustainable Development Goals in Thailand**. Retrieved November 10, 2020, from <https://thailand.un.org/en/sdgs>

การสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ไวรัสโคโรนา 2019

กัลยา ยังสุขยิ่ง¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทย ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 รวมถึงความวิตกกังวลของบุคลากรห้องสมุด ในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว และความคาดหวังของห้องสมุดที่มีต่อบทบาทของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กับวิกฤตการณ์ดังกล่าว โดยผู้ตอบแบบสำรวจออนไลน์เป็นบรรณารักษ์ ครู บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ผู้บริหาร และนักเอกสารสนเทศ จากห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยจำนวน 126 คน ห้องสมุดโรงเรียนจำนวน 109 คน ห้องสมุดเฉพาะจำนวน 15 คน และห้องสมุดประชาชนจำนวน 12 คน พบว่าห้องสมุดมีมาตรการป้องกันโดยเน้นการเว้นระยะห่างทางสังคม และปรับเปลี่ยนหรือจัดบริการใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้รับบริการ ส่วนบุคลากรมีความกังวลเรื่องความเสี่ยงในการเดินทางมาทำงาน และขาดอุปกรณ์และทักษะทางด้านเทคโนโลยีในการทำงานที่บ้าน นอกจากนี้ ยังคาดหวังว่าสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จะเป็นผู้นำในการให้ความรู้และให้แนวทางในการปฏิบัติ รวมถึงจัดอบรมให้ความรู้แก่ห้องสมุดสมาชิกทางออนไลน์ในช่วงวิกฤตการณ์เช่นนี้

คำสำคัญ: โควิด-19 ไวรัสโคโรนา ชีวิตวิถีใหม่ การปรับตัวของห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

¹ นักเอกสารสนเทศชำนาญการพิเศษ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: kalaya.y@car.chula.ac.th

Coping of Libraries in Thailand during the Coronavirus Outbreak 2019

Kanlaya Youngsukying¹

Abstract

This article presents survey results on how the libraries in Thailand coping with the coronavirus 2019 outbreak, including the concern of library personnel during the situation and the expectations on the role of Thai Library Association during the crisis. The respondents are librarians, teacher-librarians, library staff, administrators, and information specialists of 126 from college and university libraries, 109 from school libraries, 15 from special libraries, and 12 from public libraries. It was found that the libraries had preventive measures focusing on the concept of a new normal, social distancing, and create new services to serve their users during the situation. The library personnel was concerned about the risks of coronavirus when commuting to work and the lack of equipment and technology skills to work at home. In addition, they expected that the Thai Library Association should act as a leadership role in educating and providing guidelines and practices as well as conducting online training to educate the member libraries during this crisis.

Keywords: COVID-19, Coronavirus, New Normal, library adaptation, Thai Library Association

¹ Senior Information Specialist, Office of Academic Resources, Chulalongkorn University

E-mail: kalaya.y@car.chula.ac.th

บทนำ

ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 (ค.ศ. 2019) ทางจีนแจ้งต่อองค์การอนามัยโลกเรื่องการแพร่ระบาดของไวรัสที่ก่อให้เกิดโรคปอดบวม ว่าเป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่มีศูนย์กลางการแพร่กระจายที่เมืองอู่ฮั่น (Wuhan) ในมณฑลหูเป่ย์ (Hubei Province) ถือเป็นโรคอุบัติใหม่ (Emerging Diseases) ที่น่าจะติดต่อกันจากสัตว์สู่คน โดยคาดว่าแพร่มาจากค้างคาวคล้ายกรณีโรคซาร์ โดยไวรัสในช่วงแรกเรียกว่าไวรัสอู่ฮั่น ต่อมานักวิทยาศาสตร์ได้ข้อสรุปว่า เชื้อที่ทำให้เกิดโรคนี้เป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ ในตระกูลไวรัสโคโรนา (Coronavirus) ซึ่งเมื่อติดเชื้อนี้จะทำให้เกิดกลุ่มอาการโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันอย่างรุนแรง (Severe Acute Respiratory Syndrome) ทำให้เกิดอาการรุนแรงถึงขั้นปอดอักเสบจนถึงแก่ชีวิตได้ (Chokeyivat, V., 2020) ในตอนแรกเรียกเชื่อนี้ว่า 2019-nCoV เป็นเชื้อลำดับที่ 7 ในตระกูล coronaviruses lineage B จีนัส betacoronavirus ต่อมาตั้งชื่อเชื่อนี้อย่างเป็นทางการว่า SARS-CoV-2 ทำให้เกิดโรค โควิด-19 (COVID-19) โดย CO มาจาก corona VI มาจาก virus D แทน disease และ 19 มาจากปีค.ศ. 2019 ที่พบการแพร่ระบาด (Leelarasamee, n.d.) ไวรัสนี้ไม่สามารถอยู่เดี่ยวๆ ได้ จะแฝงตัวอยู่ในละอองฝอยจากการไอ จาม และสารคัดหลั่งจากร่างกาย พวกน้ำมูก น้ำลาย หรืออุจจาระ เชื้อจึงแพร่กระจายผ่านการสูดดม ละอองฝอยเหล่านี้เข้าไป

นอกจากนี้ การสัมผัสจับต้องสิ่งของที่มีการใช้งานร่วมกันแล้วมาสัมผัสเยื่อบุต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น การสัมผัสปาก ดวงตา หรือการหยิบของเข้าปาก ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการรับเชื้อเข้าสู่ร่างกาย หากเกิดการติดเชื้อขึ้นที่ระบบทางเดินหายใจและรุนแรงจนมีอาการปอดบวมหรือหายใจลำบากอาจทำให้เสียชีวิตได้ ด้วยเหตุที่เป็นโรคอุบัติใหม่ ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับโรคน้อยมาก และยังไม่มียารักษา ทำให้ต้องระมัดระวังและป้องกันตนเอง

ดังนั้นเมื่อโรคนี้แพร่ระบาดมาถึงประเทศไทยรายแรกเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 และเพิ่มจำนวนขึ้น จนในวันที่ 17 มีนาคม 2563 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ 15 มาตรการเร่งด่วนและให้ปิดมหาวิทยาลัย โรงเรียนนานาชาติ สถาบันกวดวิชา รวมถึงปิดสถานบันเทิงในกรุงเทพและปริมณฑล นาน 2 สัปดาห์ ต่อมาวันที่ 21 มีนาคม 2563 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครประกาศปิดห้างร้าน พื้นที่เสี่ยงให้เปิดเฉพาะที่จำเป็น ประชาชนเริ่มเดินทางกลับต่างจังหวัด ต่อมาในวันที่ 26 มีนาคม 2563 รัฐบาลไทยประกาศบังคับใช้พระราชกฤษฎีกาสถานการณ์ฉุกเฉิน และตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) และในวันที่ 7 เมษายน 2563 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เลื่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1/2563 จากวันที่ 16 พฤษภาคม 2563 เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 (Krungthep Thurakit, 2020) ส่งผลให้ห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศไทย และต่างประเทศต้องมีการปรับตัวกับการให้บริการในช่วงดังกล่าว เพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้และผู้ให้บริการ ดังเช่น

ห้องสมุดประชาชนในประเทศสหภาพยุโรปที่เป็นสมาชิกของ National Authorities on Public Libraries in Europe (NAPLE) จำนวน 20 ประเทศ ได้ดำเนินการหลายประการในระหว่างวันที่ 20 มีนาคม-24 เมษายน 2563 อาทิ บางแห่งปิดบริการ บางแห่งเปิดให้บริการโดยลดบริการบางอย่างลง และให้บริการเฉพาะที่จำเป็น หรือปรับเปลี่ยนการให้บริการ มีมาตรการเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัย ห้องสมุดบางแห่งมีการกักหนังสือไว้ชั่วคราวก่อนนำออกให้บริการ (quarantining of books) เป็นต้น (NAPER FORUM, n.d.)

สำหรับห้องสมุดในประเทศไทยก็มีความวิตกกังวล แต่ก็มีการปรับตัวในทางที่คล้ายกัน โดย ห้องสมุดบางแห่งปิดบริการ บางแห่งให้สลับการทำงานจากบ้าน (Work From Home) กับการเข้ามาทำงานในที่ทำงาน บางแห่งมีการปรับเปลี่ยนวิธีการและรูปแบบการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการที่มีความจำเป็นต้องใช้หนังสือหรือข้อมูล รวมถึงการมีมาตรการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้ใช้บริการรวมถึงบุคลากรห้องสมุดด้วยเช่นกัน

การปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019

ห้องสมุดหลายแห่งในประเทศไทยได้มีการปรับตัวในการให้บริการ ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดอบรมการใช้เครื่องมือการประชุมออนไลน์ เรื่องการประยุกต์ใช้ Google Meet : VDO Conference ในการเรียนรู้ (เบื้องต้น) ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2563 (Khon Kaen University Library, 2020) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีมาตรการทำความสะอาดระบบเครื่องปรับอากาศใหม่ทั้งอาคาร บริการเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ เช็ดทำความสะอาดจุดสัมผัสและป้องกัน เฝ้าระวังสุขอนามัยของพนักงานที่ให้บริการ (Kasetsart University Learning Center, 2020) ในขณะที่ห้องสมุดบางแห่ง นอกจากจะจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการประชุมออนไลน์แล้ว ยังจัดบริการส่งหนังสือถึงบ้าน เช่น สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาฯ จัดอบรมเรื่อง “เรียนรู้การใช้งาน Zoom เบื้องต้น ในฐานะ Host และผู้ควบคุมการจัดประชุมออนไลน์ (Part2)” ในวันที่ 7 พฤษภาคม 2563 (Chula Library หอสมุดกลาง จุฬาฯ, 2020a) แล้วยังจัดให้มี “บริการส่งให้ด้วยใจ สู้ภัย COVID-19” ให้บริการยืมหนังสือรายการที่กำหนดแก่ นิสิต คณาจารย์ และนักวิจัยของมหาวิทยาลัยผ่านการติดต่อช่องทางอีเมล โดยจะจัดส่งให้ทางไปรษณีย์แบบ EMS ทุกวันพุธ และวันศุกร์ รวมถึงการงดเว้นค่าปรับหนังสือ และขยายวันกำหนดคืนหนังสือทุกเล่มออกไป (Chula Library หอสมุดกลาง จุฬาฯ, 2020b)

นอกจากนี้ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะศูนย์กลางเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย จึงได้จัดทำแบบสำรวจออนไลน์เรื่อง “การปรับตัวของห้องสมุดในประเทศไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาด

โรค COVID-19” เพื่อสำรวจการปรับตัวของห้องสมุดต่างๆ กับการให้บริการในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยสอบถามจากผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดทั่วประเทศ ในช่วงวันที่ 23 เมษายน-31 พฤษภาคม 2563 มีผู้ตอบแบบสำรวจทั้งสิ้น 268 คน ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ สังกัดห้องสมุดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยจำนวน 126 คน (ร้อยละ 47.01) รองลงมาคือ ห้องสมุดโรงเรียนจำนวน 109 คน (ร้อยละ 40.67) ห้องสมุดเฉพาะจำนวน 15 คน (ร้อยละ 5.60) ห้องสมุดประชาชนจำนวน 12 คน (ร้อยละ 4.48) และ ห้องสมุดอื่นๆ จำนวน 6 คน (ร้อยละ 2.24) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ห้องสมุดที่ผู้ตอบแบบสำรวจสังกัด

ห้องสมุดที่ผู้ตอบแบบสำรวจสังกัด	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
ห้องสมุดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย	126	47.01
ห้องสมุดโรงเรียน	109	40.67
ห้องสมุดเฉพาะ	15	5.60
ห้องสมุดประชาชน	12	4.48
อื่นๆ	6	2.24
รวม	268	100

ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นบรรณารักษ์จำนวน 107 คน (ร้อยละ 39.93) รองลงมาคือ ครูบรรณารักษ์จำนวน 75 คน (ร้อยละ 27.99) เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจำนวน 34 คน (ร้อยละ 12.69) ผู้บริหาร จำนวน 28 คน (ร้อยละ 10.45) นักเอกสารสนเทศจำนวน 5 คน (ร้อยละ 1.87) และ ตำแหน่งอื่นๆ จำนวน 19 คน (ร้อยละ 7.09) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
บรรณารักษ์	107	39.93
ครูบรรณารักษ์	75	27.99
เจ้าหน้าที่ห้องสมุด	34	12.69
ผู้บริหาร	28	10.45
นักเอกสารสนเทศ	5	1.87
อื่นๆ	19	7.09
รวม	268	100

จากการสอบถามเกี่ยวกับการปรับตัวของบุคลากรและห้องสมุดต่าง ๆ ในด้านการทำความสะอาด ด้านมาตรการสำหรับผู้ให้บริการ ด้านการให้บริการ ด้านการปรับตัวของบุคลากรของห้องสมุด และด้านความคาดหวังของบุคลากร เพื่อรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดคิดและไม่มีการเตรียมการมาก่อนนี้ พบว่า ห้องสมุดจำนวนหนึ่ง (ร้อยละ 34.69) มีการดำเนินการเกี่ยวกับการทำความสะอาด โดยมีการเพิ่มความถี่ในการทำความสะอาดจุดสัมผัสต่างๆ เช่น ลูกบิดประตู กิ๊บบอร์ด โต๊ะ เก้าอี้ เป็นพิเศษ บ่อยๆ เช่น ทุก 30 นาที – 1 ชั่วโมง ห้องสมุดบางส่วน (ร้อยละ 31.20) มีการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อเป็นระยะ รวมถึง การเตรียมแอลกอฮอล์/ เจลล้างมือไว้ให้บริการ บางส่วนมีการพักหนังสือที่ได้รับคืนไว้เป็นเวลา 14 วันก่อนนำออกให้บริการ ในขณะที่ห้องสมุดบางแห่ง (ร้อยละ 21.28) ทำความสะอาดตามปกติ มีส่วนน้อย (ร้อยละ 2.62) ที่ไม่ได้มีการดำเนินการอะไรเป็นพิเศษ และบางแห่งก็ปิดบริการในช่วงดังกล่าว

ในด้านมาตรการสำหรับผู้เข้ารับบริการ ห้องสมุดหลายแห่งมีการกำหนดมาตรการสำหรับผู้ให้บริการ โดยจัดเตรียมเจลล้างมือ/ แอลกอฮอล์/ น้ำ-สบู่ให้ใช้ (ร้อยละ 39.61) และขอความร่วมมือให้ผู้รับบริการใส่หน้ากากอนามัย (ร้อยละ 33.98) รวมถึงมีการเข้าคิวและต้องผ่านการตรวจวัดอุณหภูมิเพื่อคัดกรองก่อนเข้าใช้บริการห้องสมุด (ร้อยละ 18.31) มีการเว้นระยะห่างของเก้าอี้ที่นั่ง ในขณะที่ห้องสมุดบางแห่งขอความร่วมมืองดเข้ามานั่งพักผ่อนที่สงวนไว้สำหรับผู้ที่มีความจำเป็น เปิดบริการพื้นที่นั่งอ่านบางส่วน หรือให้บริการเฉพาะพนักงานโดยมีการลงทะเบียนก่อนเข้าใช้บริการ แต่มีห้องสมุดส่วนน้อย (ร้อยละ 1.06) ที่ไม่มีมาตรการดำเนินการใดๆเลย

ด้านการให้บริการ พบว่าในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดนี้ ห้องสมุดจำนวนหนึ่งดำเนินการปิดพื้นที่นั่งอ่าน (ร้อยละ 18.88) ลดและปรับเปลี่ยนการให้บริการ เป็นให้บริการสารสนเทศออนไลน์ เช่น e-Book e-Journal (ร้อยละ 15.43) หรือให้ยืมหนังสือผ่านทางออนไลน์แทน รวมถึงการให้บริการตอบคำถามทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์ แชน หรือไลน์ (ร้อยละ 13.05) บางแห่งงดคำปรึกษาหนังสือเกินกำหนดส่ง (ร้อยละ 11.54) นอกจากนี้ ห้องสมุดบางแห่งให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดนี้ และการดูแลป้องกันการระบาดผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุด (ร้อยละ 10.03) ในขณะที่ห้องสมุดบางแห่งยังคงบริการให้ยืมหนังสือตามปกติ และเพิ่มช่องทางการยืมหนังสือทางไปรษณีย์ มีบริการยืมระหว่างห้องสมุด และห้องสมุดบางแห่งได้ร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น ทำเจลล้างมือ หน้ากากอนามัย เฟซชีลด์ เพื่อบริจาคแก่โรงพยาบาล และประชาชน มีห้องสมุดหลายแห่งที่มีการสนับสนุนการเรียนออนไลน์/การอบรมออนไลน์ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด บริการสืบค้นสารสนเทศตามคำขอผ่านออนไลน์ รับคืนหนังสือผ่านผู้รับคืน มีห้องสมุดส่วนน้อยที่จัดให้บริการยืมแท็บเล็ต และอุปกรณ์

คอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 0.32) และมีบริการอื่นๆ ได้แก่ ให้บริการเฉพาะบางกรณี (เนื่องจากเป็นช่วงปิดภาคเรียน) ขยายเวลาในการยืมทรัพยากรสารสนเทศ จัดทำสื่อให้ความรู้ด้านต่างๆ นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของห้องสมุด นำเสนอบทความน่าสนใจและแหล่งเรียนรู้ที่ให้บริการฟรี e-book มายังแฟนเพจห้องสมุด ปิดการให้บริการพื้นที่ และให้บริการทางออนไลน์และช่องทางอื่น ๆ มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านสื่อออนไลน์ เช่น ในเฟซบุ๊ก ทำหนังสือ e-book (ฟรี) และ ทำแบบทดสอบออนไลน์ เป็นต้น ในขณะที่ห้องสมุดบางแห่งไม่เปิดให้บริการเนื่องจากเป็นช่วงโรงเรียนปิดภาคเรียน

ด้านการปรับตัวของบุคลากรห้องสมุด ส่วนใหญ่ระบุว่าหน่วยงานได้กำหนดวิธีการทำงานของบุคลากรให้ทำงานที่บ้านและทำงานแบบสลับกัน/เหลื่อมเวลา (ร้อยละ 41.79) บางแห่งให้ทำงานที่บ้าน (work from home) (ร้อยละ 39.18) หรือ ให้ทำงานแบบสลับกัน/เหลื่อมเวลา เพื่อเว้นระยะห่าง (ร้อยละ 8.96) มีส่วนน้อย (ร้อยละ 3.36) ที่ให้หยุดงานโดยไม่ต้องทำงานใด ๆ แต่ต้องเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตลอด 24 ชั่วโมง ในขณะที่บางแห่งต้องมาทำงานตามปกติตามหน้าที่และความจำเป็นของโรงเรียนแม้จะเป็นช่วงปิดภาคเรียน และบางแห่งอยู่ในช่วงโรงเรียนปิดภาคเรียน ปิดเทอม

ด้านปัญหาที่บุคลากรพบนั้น ส่วนใหญ่ระบุปัญหาที่ประสบในการทำงานคือ ความเสี่ยงในการเดินทางมาทำงาน (ร้อยละ 41.00) รองลงมาคือ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานที่บ้าน เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 22.71) และบางแห่งระบุว่าหน่วยงานไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เหมาะสม (ร้อยละ 14.75) ขาดความรู้และทักษะทางด้านเทคโนโลยีที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานที่บ้าน (ร้อยละ 10.03) รวมถึงไม่มีระบบการประชุมออนไลน์ มีส่วนน้อยที่ระบุว่า เนื่องจากโรงเรียนปิด ยังไม่เปิดให้บริการจึงยังไม่พบปัญหา แต่ได้เตรียมการรับมือกับการใช้บริการของนักเรียนและบุคลากรไว้ บางส่วนระบุว่างานบางอย่าง ไม่สะดวกทำงานที่บ้าน (work from home) เช่น ประชุมที่ต้องร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล หรืองานที่เกี่ยวกับหนังสือ ไม่สามารถนำหนังสือกลับมาทำงานที่บ้านได้ และคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กที่บ้านยังไม่มีโปรแกรมห้องสมุดเฉพาะแต่พยายามใช้โปรแกรม Word แทนโดยพยายามทำงานให้ดีที่สุด แต่มีความกังวลว่า จะถูกมองว่าทำงานไม่เต็มที่

ด้านความวิตกกังวลของบุคลากร ผู้ตอบมีความวิตกกังวลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 หลายประการ เช่น ความไม่ปลอดภัยในการเดินทางไปทำงานในช่วงดังกล่าว (ร้อยละ 20.15) มีค่าใช้จ่ายค่าน้ำ-ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 17.40) เรื่องการเว้นระยะห่างระหว่างเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการ (ร้อยละ 16.49) ความกังวลเรื่องการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อการให้บริการและการทำงาน ความไม่สะดวกในเรื่องปัจจัยสี่ และค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น (ร้อยละ 10.08)

มีอุปสรรคการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา การขาดแคลนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ที่สำคัญ คือ มีบุคลากรที่มีความกังวลเรื่องการให้ออกจากงาน หรือลดอัตราค่าจ้าง (ร้อยละ 3.66) นอกจากนี้ยังมีความกังวลในเรื่องส่วนตัวอื่นๆ เช่น การมีภาระการดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เกิดจากการว่างงาน เพราะมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ขาดรายได้เนื่องจากการให้ออกจากงาน หรือลดเวลาการทำงาน ภาระการดูแลครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายเชื้อ และปัญหาสุขภาพของตนเอง เป็นต้น

ความคาดหวังในบทบาทของสมาคมห้องสมุด

ผู้ตอบแบบสำรวจมีความคาดหวังว่า สมาคมห้องสมุดฯ ควรเป็นผู้นำในการให้แนวทางในการปฏิบัติงานแก่ห้องสมุดสมาชิกในช่วงวิกฤตการณ์นี้ (ร้อยละ 24.86) และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ห้องสมุดและสมาชิกทางออนไลน์ เช่น สอนการปฏิบัติงานที่บ้าน การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด การประชุมออนไลน์ เป็นต้น (ร้อยละ 22.01) รวมถึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารและการป้องกันโรคระบาดนี้ทางเว็บไซต์ของสมาคมฯ (ร้อยละ 13.59) และนำเสนอบทความวารสาร และหรือ ข้อมูล ชุดความรู้ ข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการให้บริการในช่วงวิกฤตการณ์โรคระบาดนี้ของห้องสมุดทั้งภายในและต่างประเทศ (ร้อยละ 13.49) นอกจากนี้ สมาคมฯ ควรร่วมกิจกรรมช่วยเหลือสังคมเพื่อสร้างความมีส่วนร่วม และเป็นองค์กรกลางที่ช่วยประสานงานระหว่างประชาชนกับห้องสมุดที่ประสบปัญหาและต้องการความช่วยเหลือ ช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่ห้องสมุดสมาชิกที่ประสบปัญหาในช่วงนี้ ตลอดจนชี้แนะแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่ให้ความรู้ด้านการป้องกัน และการระบาดของโรค เป็นต้น

การเตรียมความพร้อมของห้องสมุดในการให้บริการในชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)

ผู้ตอบแบบสำรวจและห้องสมุดต่างๆ มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการให้บริการอีกครั้งในช่วงแรกๆ ที่โรคระบาดสงบลง ได้แก่

ในด้านสถานที่ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดบรรยากาศ สถานที่ พื้นที่ห้องสมุดให้เหมาะสม มีการเว้นระยะห่าง social distancing (จำนวนผู้ตอบ 69 คน) และมีการทำ big cleaning ฉีดพ่นฆ่าเชื้อ หรือทำความสะอาดพื้นที่ให้บริการ อุปกรณ์ จุดเสี่ยง ระบบปรับอากาศ ก่อนให้บริการ (จำนวนผู้ตอบ 63 คน) และเตรียมอุปกรณ์ฆ่าเชื้อที่จำเป็น เช่น เจลล้างมือ แอลกอฮอล์ สบู่ล้างมือให้บริการ (จำนวนผู้ตอบ 17 คน)

ด้านการให้บริการ ผู้ตอบให้ความเห็นว่าควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพิ่มช่องทางออนไลน์ต่างๆ เช่น ให้บริการ e-Book ประชุมออนไลน์ สนับสนุนการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (จำนวนผู้ตอบ 21 คน) มีการเปิดบริการตามปกติ อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการ-การทำงาน

และควรเตรียมความพร้อมในการให้บริการ เช่น เรื่องทรัพยากร การจัดให้มีบริการเชิงรุก การส่งเสริมการใช้-การอ่าน เช่น บริการหยิบหนังสือให้ ในขณะที่บางแห่งให้ความเห็นว่าควรเปิดบริการบางส่วน ปิดพื้นที่สำหรับนั่งอ่าน จดนั่งอ่านในห้องสมุด นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าควรให้ยืมหนังสือกลับไปอ่านที่บ้านหรือ ให้ยืม-คืนผ่านตู้ยืม-คืนอัตโนมัติ เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ และงดยืมหนังสือที่ห้องสมุด เพิ่มบริการนำส่งตัวเล่ม ให้ยืมเกินกำหนดโดยไม่คิดค่าปรับ หรือลดค่าปรับ เพิ่มช่องทางการให้บริการ เช่น บริการนำส่งตัวเล่มทางไปรษณีย์ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ และ ดูแลทำความสะอาดหนังสือ-สิ่งพิมพ์ที่มีการใช้งานเพื่อลดการกระจายเชื้อ

ด้านการป้องกัน ผู้ตอบมีความเห็นว่า ควรกำหนดมาตรการป้องกันและแนวทางในการให้บริการแก่ผู้ใช้ ควรเตรียมแผนการบริการเพื่อลดความเสี่ยง เช่น จัดระบบคัดกรองผู้เข้าใช้บริการ (วัดไข้ เตรียมเจลล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย) เว้นระยะห่าง จัดระเบียบการเข้าใช้บริการ ด้วยแนวคิดแบบ New Normal (จำนวนผู้ตอบ 55 คน) ให้สวมหน้ากากอนามัย ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ(จำนวนผู้ตอบ 51 คน) ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐ กระทรวงสาธารณสุข หรือของผู้บริหารหน่วยงาน (จำนวนผู้ตอบ 25 คน) ให้ความรู้ คำแนะนำในการดูแลป้องกันโรคผ่านช่องทางต่างๆ ณรงค์ให้ระมัดระวังและป้องกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ล้างมือบ่อยๆ นอกจากนี้ ยังมีความเห็นว่า ควรจัดระเบียบการให้บริการ ป้องกันดูแลตนเอง เช่น พกเจลล้างมือ ลดจำนวนคนเข้าใช้บริการหรือให้เข้าใช้บริการในกรณีที่จำเป็น เตรียมความพร้อมปลอดภัยให้กับบุคลากรผู้ให้บริการ เช่น ทำแผ่นพลาสติกกัน ใช้เฟซชีลด์ หน้ากากอนามัย เจลล้างมือ และงดให้บริการผู้มีความเสี่ยง เช่น มีไข้ ไอ จาม กับ จัดกิจกรรมบริจาคหน้ากากอนามัย เจลล้างมือ

ด้านบุคลากร มีความเห็นว่า ควรให้ทำงานจากบ้าน (work from home) บางส่วนหรือสลับเวลาทำงานเพื่อลดจำนวนคนในที่ทำงาน (จำนวนผู้ตอบ 5 คน)

เมื่อเหตุการณ์สงบลง สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้แสดงบทบาทในการเป็นผู้นำที่จะให้แนวทางในการปฏิบัติงานแก่ห้องสมุดสมาชิก โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรและผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดผ่านทางออนไลน์ ในการประชุมเพื่อเตรียมจัดงานสัปดาห์ห้องสมุดออนไลน์ ครั้งที่ 44 พุทธศักราช 2563 เรื่องแนวปฏิบัติของห้องสมุดในชีวิตวิถีใหม่ (Library Practices in New Normal) เมื่อวันจันทร์ที่ 3 สิงหาคม 2563 ที่ผ่านมามีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 287 คน (จากโปรแกรมซูม 150 คน และ เฟซบุ๊กไลฟ์ 137 คน) เพื่อให้แนวทางในการเตรียมความพร้อมก่อนการเปิดให้บริการ และทราบความเคลื่อนไหวของห้องสมุดอื่นๆ ในต่างประเทศ รวมถึงแนวทางที่จะนำไปใช้ในการหาความรู้ หรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของห้องสมุดให้กับสมาชิกห้องสมุดทราบ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับตัวสู่ยุคชีวิตวิถีใหม่ของสมาชิกวงการห้องสมุดที่จะต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงอีกหลายสิ่งในอนาคต

บทสรุป

ในช่วงที่มีสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือไม่ปกติเกิดขึ้น เช่น กรณีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ห้องสมุดต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์เหล่านั้น ซึ่งทุกห้องสมุดพยายามที่จะทำทุกทางที่สามารถทำได้ เพื่อให้บริการที่เป็นประโยชน์สูงสุดกับผู้ใช้บริการในช่วงการแพร่ระบาดทั้งในด้านของมาตรการการป้องกัน โดยมีการคัดกรอง การขอให้สวมหน้ากากอนามัย และจัดเตรียมเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ รวมถึงการทำความสะอาดจุดสัมผัสตามแบบวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และมีการเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) มีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาด และการป้องกันตนเองผ่านช่องทางต่างๆ ในด้านการบริการ มีการปรับเปลี่ยนการให้บริการเป็นเน้นการให้บริการทางออนไลน์มากขึ้น เพิ่มช่องทางการสื่อสารหรือตอบคำถามทางสื่อสังคมออนไลน์ การขยายระยะเวลาการยืมหนังสือ งดค่าปรับ หรือจัดส่งหนังสือที่ต้องการยืมให้ทางไปรษณีย์ เป็นต้น ในด้านของบุคลากรเอง มีความวิตกเรื่องความเสี่ยงในการติดเชื้อเมื่อต้องเดินทางมาปฏิบัติงาน ส่วนบุคลากรที่ต้องปฏิบัติงานจากบ้าน ก็มีความกังวลเรื่องขาดอุปกรณ์และขาดทักษะทางคอมพิวเตอร์ ที่ใช้ในการทำงานจากบ้าน การลดอัตราค่าจ้าง รวมถึงค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจากค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า ค่าใช้จ่ายในบ้านในช่วงที่ปฏิบัติงานที่บ้าน

ในขณะเดียวกันก็ยังมีห้องสมุดหลายแห่งที่ต้องการแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมในช่วงวิกฤตการณ์นี้ โดยคาดหวังว่าสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จะมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนชี้แนะแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่ให้ความรู้ด้านการป้องกัน และการระบาดของโรค รวมถึงจัดอบรมให้ความรู้แก่ห้องสมุดสมาชิกในช่วงดังกล่าวได้ ซึ่งเมื่อเหตุการณ์สงบลง สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้เริ่มบทบาทในการเป็นผู้นำโดยจัดอบรมผ่านทางออนไลน์ เรื่องแนวปฏิบัติของห้องสมุดในวิถีชีวิตใหม่ (Library Practices in New Normal) เมื่อวันจันทร์ที่ 3 สิงหาคม 2563 ในการประชุมเพื่อเตรียมจัดงานสัปดาห์ห้องสมุดออนไลน์ ครั้งที่ 44 พุทธศักราช 2563 เพื่อให้สมาชิกห้องสมุดได้ทราบแนวทางในการเตรียมความพร้อมก่อนการเปิดให้บริการ และข้อมูลความเคลื่อนไหวของห้องสมุดอื่นๆ ในต่างประเทศ รวมถึงแนวทางที่จะนำไปใช้ในการหาความรู้ หรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของห้องสมุดต่อไป

References

- Krungthep Thurakit. (2020). **Relive the 100-day timeline with the 'COVID-19' situation in Thailand** [ย้อน timeline 100 วัน กับสถานการณ์ 'โควิด-19' ในประเทศไทย]. Retrieved August 10, 2020, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/8756642563> [In Thai]

Chokevivat, V. (2020). **Evolution of Wuhan coronavirus** [เหยี่ยวหลังแลหน้าไวรัสโคโรนา
หวู่ฮั่น]. Retrieved August 10, 2020, from

<https://www.posttoday.com/politic/columnist/614622> [In Thai]

Kasetsart University Learning Center. (2020, 28 February). *The KU Library's 4 measures against COVID -19 because we care every user and want user to be confident in our best service in all aspects.* [Video]. Facebook. from

<https://www.facebook.com/kulibpr/posts/2781750845194461/> [In Thai]

Khon Kaen University Library. (n.d.). **Training program** [รายการอบรม]. Retrieved August 31, 2020, from <https://libtraining.kku.ac.th/> [In Thai]

Leelarasamee, A. (n.d.). **Knowledge about COVID-19 from the SARS-CoV-2 viral disease** [เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับ COVID-19 จากโรคติดเชื้อไวรัส SARS-CoV-2].

Retrieved August 10, 2020, from

<https://tmc.or.th/covid19/download/pdf/tmc-covid19-19.pdf> [In Thai]

Chula Library หอสมุดกลาง จุฬาฯ. (2020a, 7 May). *Learn how to use Zoom as Host and Moderator for Organizing Online Meetings (Part2)* [เรียนรู้การใช้งาน Zoom เบื้องต้น ในฐานะ Host และผู้ควบคุมการจัดประชุมออนไลน์ (Part2)] [Video]. Facebook. from

<https://www.facebook.com/640608439296506/videos/255505479162581/> [In Thai]

Chula Library หอสมุดกลาง จุฬาฯ. (2020b, 6 April). *Office of Academic Resources would like to present "COVID-19 Safe Delivery Service", special service in the situation of COVID-19 outbreak to alleviate the distress of the need for information resources.* [สำนักงานวิทยทรัพยากร ขอนำเสนอ "บริการส่งให้ด้วยใจ สู้ภัย COVID-19" บริการพิเศษในช่วงสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากความต้องการใช้ ทรัพยากรสารสนเทศ]. [Status update]. Facebook from

<https://www.facebook.com/ChulaLibrary/posts/3128635923827066> [In Thai]

NAPER FORUM. (n.d.). **Public Libraries in Europe and COVID-19: Findings from NAPLE Members, April 2020.** Retrieved August 10, 2020, from

<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/bibliotecas/mc/napleweb/presentation.html>